

DVV International

Education for Everyone. Worldwide.
Lifelong.

ISTRAŽIVANJE

O OBRAZOVANJU ODRASLIH KOSOVO

2020-2021

German Institute for
Adult Education
Leibniz Centre for
Lifelong Learning

© 2021 DVV International

DVV International je institut za međunarodnu saradnju u okviru Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (DVV), nemačke asocijacije za obrazovanje odraslih.

Objavio:

DVV International Kosovo

Ulica Rexhep Mala br. 26

10 000 Priština

Kosovo

www.dvv-international.ge

www.dvv-international.de

Urednici: Ramadan Alija, Maja Avramovska,

Elisabeth Reichart, Sarah Widany

Radna grupa:

Emir Avdagić, Ramadan Alija, Maja Avramovska,

Nana Chabukiani, Ester Hakobyan, Elisabeth Reichart,

Biljana Mojsovska Manojlova, Lali Santeladze, Dr. Sarah Widany

Projektni partner:

German Institute for Adult Education

Leibniz Centre for Lifelong Learning

Heinemannstraße 12-14

53175 Bonn

Germany

www.die-bonn.de

Istraživanje sproveo:

Ulica Lidhja e Prizrenit br. 56

10000 Priština

Kosovo

www.riinvestinstitute.org

Naslovne fotografije: Getty Images/Ali Kahfi; Getty Images/gremlin

Grafički dizajn: Natia Mzekalashvili

Štampa: "ORIENT" – Priština

ISBN: 978-9951-9077-1-2

Podrška:

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

Sadržaj

Predgovor	138
Uvod	140
Metodologija	141
Nalazi istraživanja	
Osnovni podaci i karakteristike ispitanika	143
Pristup informacijama u vezi sa prilikama i mogućnostima za učenje i smernicama	159
Učestvovanje u obrazovanju i obuci	161
Formalno obrazovanje	161
Ne-formalno obrazovanje.....	169
Neformalno obrazovanje.....	178
Percepcije u vezi sa učenjem i obrazovanjem odraslih	183
Učenje na daljinu tokom pandemije COVID-19	189
Zaključne napomene	196
Aneksi.....	198

Maja Avramovska

Regionalni direktor
Kavkaz i Jugoistočna Evropa
DVV International

Dr. Elizabet Rajhart

Naučni saradnik
DIE Bonn

Dr. Sara Vidani

Podržala je projekat prvo kao šef
Katedre za sistem i politiku na DIE-u,
a zatim kao zamenski profesor na
Univerzitetu u Potsdamu

Poštovani čitaoci,

DVV International i DIE Bonn su 2019. godine započeli planiranje i realizaciju kompleksnog regionalnog projekta, koji je imao za cilj da analizira stanje umetnosti u oblasti obrazovanja i učenja kod odraslih (OUO), i učešće odraslih u obrazovanju i obuci (formalno, ne formalno i informalno učenje). Kvalitativna studija je sprovedena u Jermeniji, Bosni i Hercegovini, Gruziji i na Kosovu, a istraživanje o obrazovanju odraslih u Jermeniji, Gruziji i na Kosovu.

Svrha kompleksnog projekta bila je da se izvrši sveobuhvatna analiza sektora OUO i da se obezbede podaci koji bi se koristili u oblasti kreiranja politike i zakonodavstva u sektorima OUO, stručnog obrazovanja i obuke, zapošljavanja, celoživotnog učenja i u drugim relevantnim oblastima.

Kvalitativne i kvantitativne studije, kao i izveštaji 7 zemalja, sprovedeni su i pripremljeni od druge polovine 2019. do juna 2021. godine. Prvo je počelo sprovođenje kvantitativne studije, a kada su počeli da stižu početni rezultati, pristupilo se sprovođenju kvalitativnih studija.

U izradi evropske strategije o celoživotnom učenju, praćenje napretka na osnovu istraživanja zasnovanih

na podacima ima važnu ulogu. Za zemlje koje su ovde predstavljene (Jermeniju, Bosnu i Hercegovinu, Gruziju i Kosovo), predstavljene studije i istraživanja OO predstavljaju značajan napor da se da sveobuhvatna slika učenja kod odraslih, njegovih preduslova i izazova.

Pomno prateći Istraživanje o obrazovanju odraslih (IOO) – dobro uspostavljeno međunarodno istraživanje o učenju odraslih – nacionalne specifičnosti i potrebe za informacijama utvrđene su u koordinaciji partnera u saradnji i kroz uključivanje nacionalnih stručnjaka. Shodno tome, standardni upitnik je prilagođen nacionalnim okolnostima i dopunjen dodatnim pitanjima o stavovima i motivaciji za učenje, kao i o potrebama za obrazovanjem i podrškom u susret velikih promena na tržištu rada. Kao odgovor na pandemiju kovida, pitanja o pristupu obrazovanju i (digitalnom) učenju tokom pandemije dodata su u kratkom roku. Rezultati istraživanja odgovaraju na brojna pitanja i daju informacije o obimu i kvalitetu učenja kod odraslih. Kako su učenje i stavovi prema učenju raspoređeni u odrasloj populaciji? Koje grupe su manje ili više uključene? Da li različite grupe koriste posebne oblike učenja? Kakvu ulogu imaju socioekonomski uslovi, npr. kontekst zaposlenja ili boravak u ruralnim ili urbanim sredinama?

Kvalitativni izveštaji o zemljama daju dodatne detaljne informacije o specifičnom nacionalnom kontekstu

obrazovnog sistema, lokaciji i promociji OUO, prikupljene u kvalitativnim studijama od strane tima međunarodnih i domaćih stručnjaka u skladu sa standardnim okvirom. Zajedno, ova dva izveštaja čine odličnu osnovu za zemlje učesnice da procene trenutnu situaciju u odnosu na ciljeve politike obrazovanja i da izrade političke strategije za dalji razvoj sistema OUO.

Pošto su studije sprovedene u četiri zemlje po jedinstvenoj šemi, poređenje pruža dodatne mogućnosti za klasifikaciju odgovarajuće nacionalne situacije. Kako su ovakve sveobuhvatne analize i studije i istraživanja u sektoru OUO sprovedene po prvi put u svim zemljama uključenim u ovaj projekat, uvereni smo da će veliki broj vladinih i nevladinih institucija i organizacija u Jermeniji, Bosni i Hercegovini, Gruziji i na Kosovu i šire koristiti podatke i znanja iz ovih studija.

Nadamo se da će ovi izveštaji pružiti osnovu za diskusiju o daljem razvoju politike i na taj način doprineti osmišljavanju sistema OUO zasnovanom na dokazima.

Ovom prilikom se zahvaljujemo članovima projektne radne grupe, autorima i istraživačkim institutima na stručnoj i plodonosnoj saradnji te odličnim rezultatima i dostignućima, koji su u velikoj meri ostvareni tokom izazovnog perioda pandemije COVID-19.

Želimo vam ugodno čitanje!

Ramadan Alija

DVV International Kosovo
Direktor na nivou zemlje

Predgovor

Kvantitativna studija o obrazovanju odraslih (OO) sprovedena na Kosovu je dokument koji po prvi put analizira kvantitativne aspekte obrazovanja odraslih u zemlji. Kosovo se suočava sa nedostatkom nacionalnih podataka o učestvovanju i neučestvovanju odraslih u OO. Nažalost, statistika obrazovanja odraslih na Kosovu je oskudna, dok sektor OO ostaje jedan od najdelikatnijih sektora na Kosovu. Statistika OO trenutno se deli među brojnim vladinim akterima, sektorom civilnog društva i drugim ustanovama za UOO. Kosovo još nema centralnu bazu podataka za učešće u OO.

Učešće u OO na Kosovu i dalje je veoma neravnopravno, jer oni kojima je najpotrebnije imaju najmanje mogućnosti za učešće. Pošto obrazovanje odraslih ima suštinsku filozofiju izgradnje društvenog kapitala i podsticanja društvene uključenosti, prepreke koje stoje na putu obezbeđivanja odgovarajućih i neophodnih mogućnosti za obrazovanje odraslih i za stvaranje kulture učenja često su prisutne na Kosovu. Ove prepreke moraju biti ozbiljno otklonjene i minimizirane kako bi se podstakao razvoj dobrog OO na Kosovu. Bez analiziranih podataka o učešću u obrazovanju odraslih teško da je moguće razviti predloge politike zasnovane na činjenicama (politika zasnovana na dokazima).

Da bi se odgovorilo na ove izazove i doprinelo profesionalizaciji sektora obrazovanja odraslih i političkom dijalogu u vezi sa OO na Kosovu, DVV International je sprovedo ovu kvantitativnu studiju koristeći metodologiju Evropskog ispitivanja o

obrazovanju odraslih (AES). Radi ekspertize u međunarodnim uporednim istraživanjima uopšte i posebno OO, DVV International sarađuje sa Nemačkim institutom za obrazovanje odraslih (DIE). Ovo istraživanje provedeno je na osnovu okvira za izradu statistike obrazovanja i celoživotnog učenja u EU. Preciznije, istraživanje je sprovedeno u skladu sa utvrđenom metodologijom za ispitivanje o obrazovanju odraslih u zemljama EU.

Ispitivanje je sprovedeno među odraslim učenicima na Kosovu i obuhvatilo je sve starosne grupe između 18 i 64 godine u svim opštinama na Kosovu. Na osnovu rezultata ove kvantitativne studije o obrazovanju odraslih sprovedene na Kosovu, UOO predstavlja veliku priliku za vladu Kosova, da iznese svoju viziju kulture učenja za sve, podržavajući i promovišući politiku i druge inicijative sa eksplicitnim ciljem da poveća mogućnosti svojih ljudi da učestvuju u učenju i obrazovanju, radnim i drugim aktivnostima u skladu sa svojim različitim preferencijama i prioritetima: drugim rečima, da omogući učenje svim svojim ljudima tokom života. Ovaj pristup može biti uspešan samo ako se kultura učenja unutar kosovskog društva ozbiljno promeni. Kada se to dogodi, obrazovni doprinos široj slici razvoja društva i ekonomske održivosti postaće plodonosan. Ova kvantitativna studija o UOO na Kosovu, s jedne strane, biće korisna za razvoj politike vlade za UOO i drugih ustanova za UOO, a sa druge strane za strateško planiranje ciljeva i aktivnosti za naše partnerske organizacije i za sam DVV International na Kosovu.

Uvod

Anketa o obrazovanju odraslih (AES) jedan je od glavnih izvora podataka o statistikama celoživotnog učenja u Evropskoj uniji. Obuhvata predmete o učestvovanju odraslih u obrazovanju i obuci, uključujući formalno, neformalno obrazovanje i neformalno učenje. Nažalost, statistika celoživotnog učenja na Kosovu je retka, dok je sektor obrazovanja i dalje jedan od najdelikatnijih sektora na Kosovu. Postoji nekoliko izazova koji sputavaju obrazovanje na Kosovu, od nedovoljne školske infrastrukture do nezadovoljavajućeg rada nastavnika i takođe nedostatka odgovarajućih mehanizama za osiguranje kvaliteta. Da bi se popunile praznine po pitanju obrazovanja, [Institute for International Cooperation of the German Adult Education Association \(DVV International\)](#), zajedno sa [German Institute for Adult Education – Leibniz Center for Lifelong Learning \(DIE\)](#), pokrenuli su u podržali prvi AES na Kosovu.

Ovo istraživanje (anketa) prvo ovakve vrste koje je sprovedeno na Kosovu, vodio je Riinvest Institute for Development Research. Glavni cilj ovog istraživanja bio je prikupljanje podataka koji bi bili pouzdan izvor prilikom donošenja odluka koje se tiču obrazovanja, zasnovanih na dokazima. Istraživanje je sprovedeno tokom perioda oktobar-decembar 2020. godine i najveće je ikada sprovedeno istraživanje celoživotnog učenja na Kosovu, sa reprezentativnim uzorkom na nacionalnom nivou od oko 2.400 intervjuisanih odraslih osoba.

Ukupni rezultati AES pokazuju da su obrazovna postignuća na Kosovu relativno visoka i dostižu nivoe proseka EU. Međutim, prema istraživanju,

stopa učestvovanja odraslih - i u formalnom i u neformalnom obrazovanju - tokom prošle godine bila je prilično niska. Niska stopa učestvovanja u velikoj meri može se pripisati situaciji pandemije i sa njom povezanim restriktivnim merama. Žene sistematski pokazuju veće stope učestvovanja u svim vrstama obrazovnih aktivnosti. Socio-ekonomski uslovi se smatraju glavnim preprekom za učestvovanje u formalnom obrazovanju, dok se porodični razlozi (tj. obaveze prema porodicama) smatraju glavnim preprekom učestvovanju u neformalnim aktivnostima. Odrasli su, generalno posmatrano, bili zadovoljni kvalitetom obrazovanja koje su stekli tokom aktivnosti učenja na daljinu tokom perioda pandemije COVID-19, dok je nemogućnost bavljenja praktičnim aktivnostima viđena kao jedan od glavnih nedostataka takvih aktivnosti. Na kraju, iako su strani jezik i računarska pismenost zadovoljavajući, čini se da je velika sklonost emigraciji dugoročno jedan od najvažnijih izazova na tržištu rada.

Izveštaj o ovom istraživanju organizovan je u nekoliko odeljaka, kako sledi. Sledeći odeljak daje opšti pregled metodologije istraživanja koja se koristi za AES na Kosovu. Odeljak 2 predstavlja, diskutuje i analizira ključne nalaze istraživanja o pozadinskim karakteristikama odraslih, pristupu informacijama o mogućnostima učenja i učestvovanju u obrazovanju i obuci. Potonji se fokusira na formalno, neformalno obrazovanje kao i neformalno učenje. Dalje, ovaj odeljak takođe pokriva percepciju učenja odraslih i aktivnosti učenja na daljinu nametnutih zbog pandemije COVID-19. Poslednji odeljak predstavlja zaključke.

Metodologija

Istraživanje o obrazovanju odraslih na Kosovu zasniva se na okviru za proizvodnju statistike obrazovanja i celoživotnog učenja u EU. Preciznije, istraživanje je sprovedeno u skladu sa utvrđenom metodologijom za ankete o obrazovanju odraslih u zemljama EU. Istraživanje je sprovedeno sa odraslim učenicima na Kosovu koji su pokrivali sve starosne grupe između 18 i 64 godine u svim opštinama na Kosovu. Veličina uzorka izračunata je prema kriterijumima AES kvaliteta prema Uredbi Komisije za AES 2016.¹ U svrhu ove ankete, veličina uzorka je reprezentativna na nacionalnom nivou i stratifikovana je na opštinskom nivou. Veličina uzorka, kako sugeriše gornja uredba, izračunata je na osnovu minimalnih zahteva za zemlje sa populacijom starosti od 25 do 64 godine manje od jednog miliona, odnosno 95 posto intervala pouzdanosti i margine greške od 2 procentna poena. Na osnovu takvih zahteva, ukupan broj intervjuisanih ispitanika bio je 2.391 (videti tabelu u Aneksu 1). Od poslednjeg popisa stanovništva 2011. godine, birački spisak je korišćen kao primarna jedinica uzorka. Kao tehnika uzorkovanja korišćena je verovatnoća proporcionalna veličini (PPS). Ova najčešće primenjivana metoda osigurava da ona domaćinstva (definisana kao grupa ljudi koji normalno spavaju pod istim krovom i jedu zajedno) na većim lokacijama imaju istu verovatnoću da budu uključena u uzorak kao ona na manjim lokacijama i obrnuto. Ova metoda takođe olakšava planiranje terenskog rada, jer se unapred određeni broj ispitanika intervjui u svakoj nasumično odabranoj oblasti u opštinama, a timovi popisivača mogu se poslati u skladu sa tim. U sledećoj fazi izabrana su domaćinstva u odgovarajućem području. Inter-

val preskakanja je određen deljenjem ukupnog broja domaćinstava u određenoj oblasti sa procenjenim brojem intervjua koje će popisivač obaviti u odgovarajućem području. Na primer, ako je u određenom kvartu bilo 120 domaćinstava, tada bi 120 podeljeno sa 40 (prosečan broj ispitanika po popisivaču) obezbedilo interval preskakanja od 3, što znači da je neko iz svakog trećeg domaćinstva intervjuisan. Timovi su posetili prvo domaćinstvo sa spiska, potom četvrto, pa sedmo, i tako sve dok nije obavljeno 40 intervjua u toj određenoj oblasti ili susjedstvu. Poslednji korak strategije uzorkovanja bio je odabir ispitanika. Po ulasku u izabrano domaćinstvo, popisivači su identifikovali članove domaćinstva koji ispunjavaju uslove za intervju prema sledećim kriterijumima: (i) osoba ima 18 godina ili više, (ii) živi u domaćinstvu najmanje 6 meseci i (iii) nije bolestan niti pati od bilo kog stanja koje bi ga moglo sprečiti da učestvuje u intervjuu. Ako je prisutno nekoliko članova domaćinstva i ispunjavaju 3 kriterijuma, tada popisivači nasumično biraju jednu osobu prema standardno dogovorenoj proceduri. Da bi se osigurala starosna i polna zastupljenost, u okviru svakog domaćinstva, među svim članovima porodice starijim od 18 godina, odabran je onaj čiji je datum rođenja najbliži datumu intervjua. Kriterijum „datum rođenja“ primenjen je na osnovu najbližeg predstojećeg rođendana. Tamo gde je bilo potrebno, vršene su naknadne posete („povratni pozivi“) u slučaju da tokom prve posete nije bilo nikoga u domaćinstvu. Istraživanje je sprovedeno tehnikom PAPI (lični intervjui olovkom i papirom). U prethodnim AES krugovima sprovedenim širom EU i u nekoliko balkanskih zemalja korišćen je standardizovani upitnik.

¹ Izvori relevantnih uredaba EU mogu se naći ovde [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Adult_education_survey_\(AES\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Adult_education_survey_(AES))

Međutim, zbog specifičnosti zemlje, malo pitanja je kontekstualizovano i u skladu sa tim su napravljeni dodaci i/ili dopune (tj. pitanja koja se odnose na migracije, porodični prihod itd.). Institut „Riinvest“ ima skup od preko 200 popisivača, pri čemu je svaki popisivač upoznat sa lokalnim kontekstom, a posebno na regionalnom, opštinskom i pod-opštinskom nivou. Popisivači su radili sa različitim ciljnim grupama, uključujući građane, preduzeća, organizacije, lokalne institucije i slično. Većina popisivača koji su učestvovali u ovoj anketi bili su studenti ili nedavno diplomirani studenti, sa velikom zastupljenošću popisivača žena, uključujući sve etničke zajednice. Da bi se postigli najbolji mogući rezultati, kombinovani su iskusni popisivači sa novim primljenima. Specijalno za ovu anketu organizovana je obuka kako bi se popisivači mogli upoznati sa ciljevima ankete, potrebama i dizajnom, kao i sa temom ankete. Primenjena metodologija je detaljno razrađena zajedno sa procedurom administriranja ankete, pojašnjavajući kako će se podaci koristiti. Objašnjeni su detalji upitnika, a popisivači su obavili međusobne pred-testove kako bi se bolje upoznali sa detaljima svakog pitanja. Kao deo aktivnosti obuke u vezi sa anketom, popisivači su dobili priručnik specifičan za anketu koji objašnjava značaj i ukupne ciljeve ankete. Male grupe (3 do 5) popisivača nadgledao je supervizor kojeg je dodelio rukovodilac ankete. Nadzornici su ponovo verifikovali oko 15% intervjuera kako bi se osiguralo da li je anketa sprovedena sa odgovarajućim ispitanicima i/ili da li

odabrani odgovori odgovaraju onima koje je popunio popisivač. Ova pitanja mogu uključivati ona koja se smatraju najvažnijim za istraživački napor, kao i ona za koja su originalni odgovori sugerisali moguće nedoslednosti. Logična kontrola se takođe sprovodi nakon završetka prikupljanja i unosa podataka. Istraživači su verifikovali prikupljene podatke kako bi proverili da li postoje iracionalni odgovori ili nepodobni odgovori sa početnim tvrdnjama. Ovo je pomoglo timu u otkrivanju potencijalnih nedostataka u okviru svakog upitnika. U slučaju da su pronađeni logički kvarovi, anketni tim je zajedno sa popisivačem pozvao ispitanika. Logička kontrola služi i za identifikovanje potencijalnih lažno popunjenih upitnika od strane popisivača. Ako je bilo koji otkriven, smatrani su za nevažeće i korišćen je zamenski upitnik. Podaci su analizirani pomoću STATA, statističkog softvera za nauku o podacima, kako bi se identifikovale potencijalne nedoslednosti među promenljivim.²Promene su napravljene prema potrebi; u svakoj fazi su se kopije podataka čuvale kod pojedinaca koji rade na proračunskim tabelama i kod menadžera istraživanja. Periodične provere su vršene, prvenstveno upoređivanjem promenljivih sredstava i distribucije u datotekama, kako bi se osiguralo da podaci nisu promeњeni, namerno ili na bilo koji drugi način. Iskusi tima je dobro upoznat sa uslovima na Kosovu i održao je odličnu kontrolu nad popisivačima i svim fazama prikupljanja i kodiranja podataka. Primećeno je poštovanje Opšte uredbe Evropske unije o zaštiti podataka.

² Više informacija o STATA može se naći na sledećem linku <https://www.stata.com>

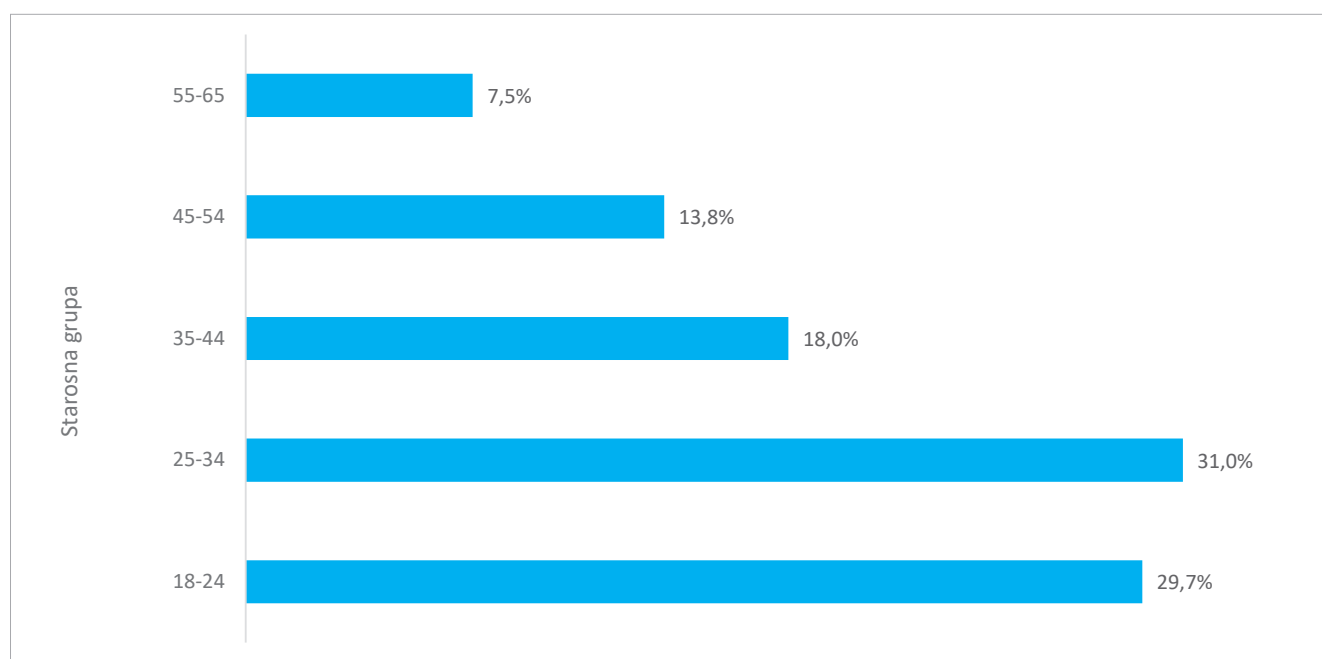
Nalazi istraživanja

Osnovni podaci i karakteristike ispitanika

Ovaj odeljak predstavlja nekoliko statistika generisanih iz anketiranog uzorka. Ispitanicima pruža pozadinu u pogledu njihovih socio-demografskih karakteristika, migracionog statusa, stepena obrazovanja, radnog statusa kao i porodičnog dohotka. Što se tiče polova, 52 posto ispitanika su muškarci, a 48 posto žene. Što se tiče starosti ispitanika, slika 1 daje informacije o relativnoj učestalosti različitih starosnih grupa u uzorku.

Slika 1.

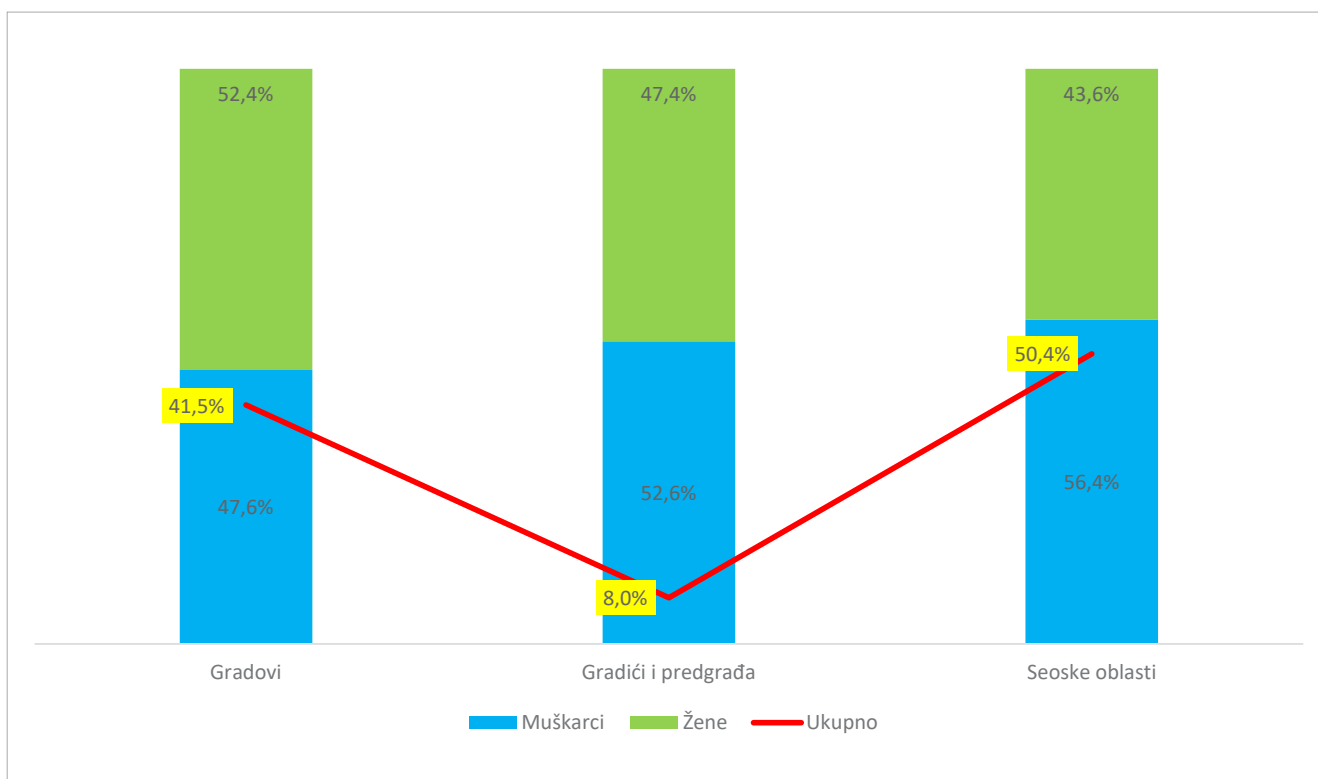
Distribucija uzorka prema starosnoj grupi (br.=2391)

Slika 2 prikazuje distribuciju uzorka prema geografskom području i polnoj strukturi unutar određenog životnog područja. Dok oko 42 procenta ispitanika živi u gradovima, 8 procenata živi u predgrađima, a 50 procenata u ruralnim oblastima. Što se tiče rodne strukture unutar oblasti stanovanja, primećujemo da se u gradovima intervjuiše više žena nego muškaraca; u seoskim sredinama je obrnuto.³

Slika 2.

Polna struktura po oblastima stanovanja (br.=2391)

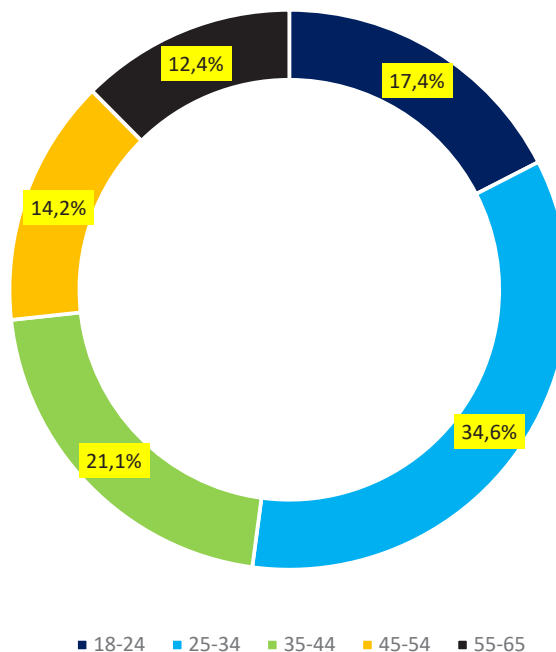

³ Razlika je možda posledica nekih socijalnih normi koje prevladavaju u nekim ruralnim područjima. Na primer, u ruralnim oblastima muškarci, obično glava domaćinstva ako su prisutni, insistiraju na razgovoru kad god su žene iz istog domaćinstva nasumično odabrane za intervju.

Struktura stanovništva se menja i usled migracije mladih prema zapadnim zemljama. Treba napomenuti da se očekuje da će nedavni migracioni talasi imati implikacije na tržište rada jer je sklonost migraciji među mladima i dalje velika. Otprilike 15% ispitanika izjavilo je da su migrirali jednom najmanje 6 meseci. Što se tiče distribucije onih koji su migrirali u pogledu pola, primećujemo da muškarci teže migriraju više od žena; dok su 63 posto ispitanika koji su migrirali bili muškarci, samo 37 posto žene. Slika 3 pruža informacije o migraciji među različitim starosnim grupama. Od onih koji su migrirali, 35 procenata je uzrasta od 25 do 34 godine, a slede starosne grupe od 35 do 44 godine sa 21 procenat.

Slika 3.

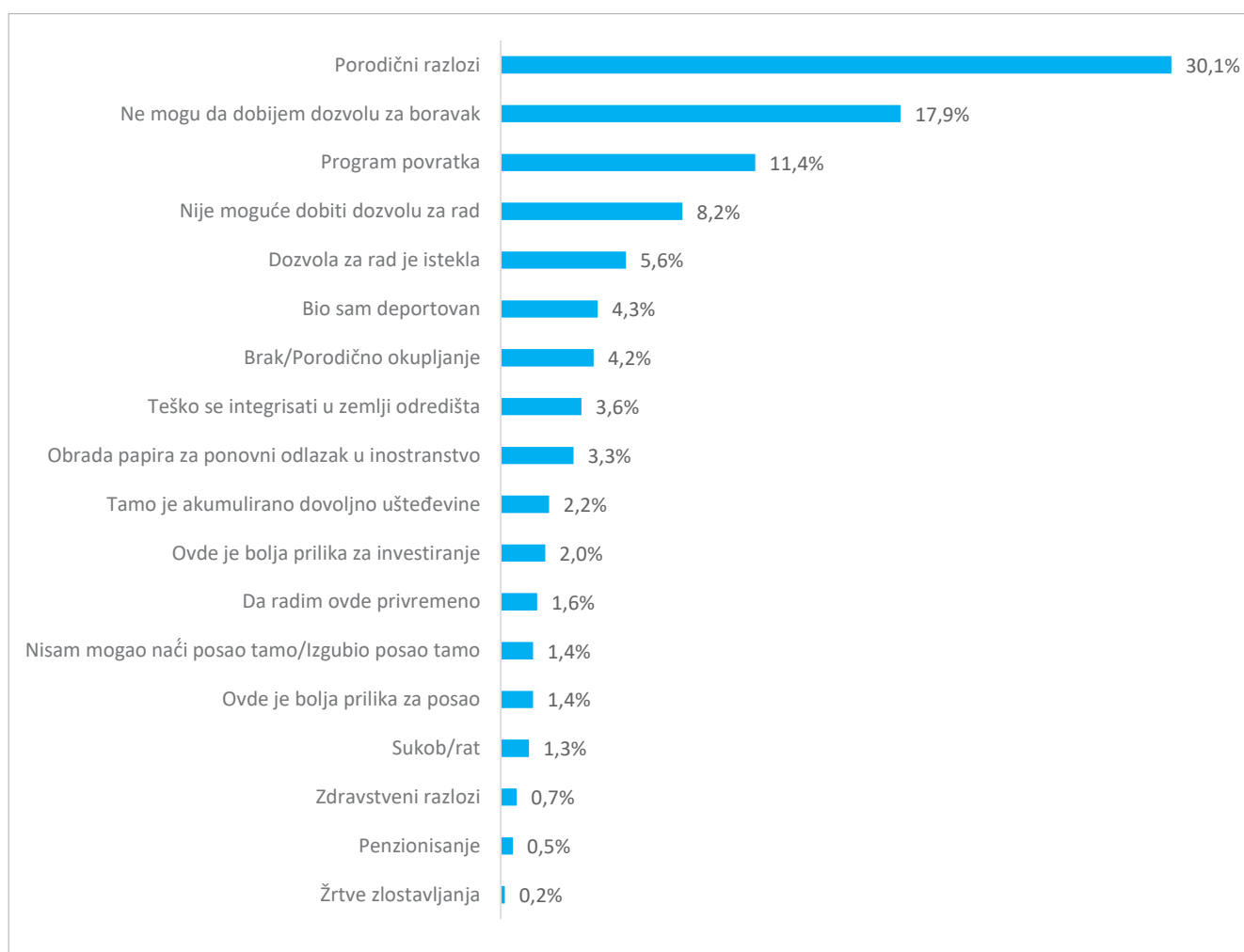
Distribucij ispitanika koji su migrirali na najmanje 6 meseci, po starosnoj grupi. (n=379)

Kada su u pitanju razlozi za povratak na Kosovo nakon migracije, kao što je prikazano na slici 4, više od 30 procenata navodi porodične razloge kao glavni faktor privlačenja, zatim 18 procenata koji su se vratili jer nisu mogli dobiti boravišnu dozvolu i 11 procenata koji su se vratili zbog programa povratka i reintegracije. Sa druge strane, najmanje izabrani razlozi za povratak uključuju zdravlje sa 0,7 posto, penziju sa 0,5 posto i žrtve zlostavljanja sa 0,2 posto.

Slika 4.

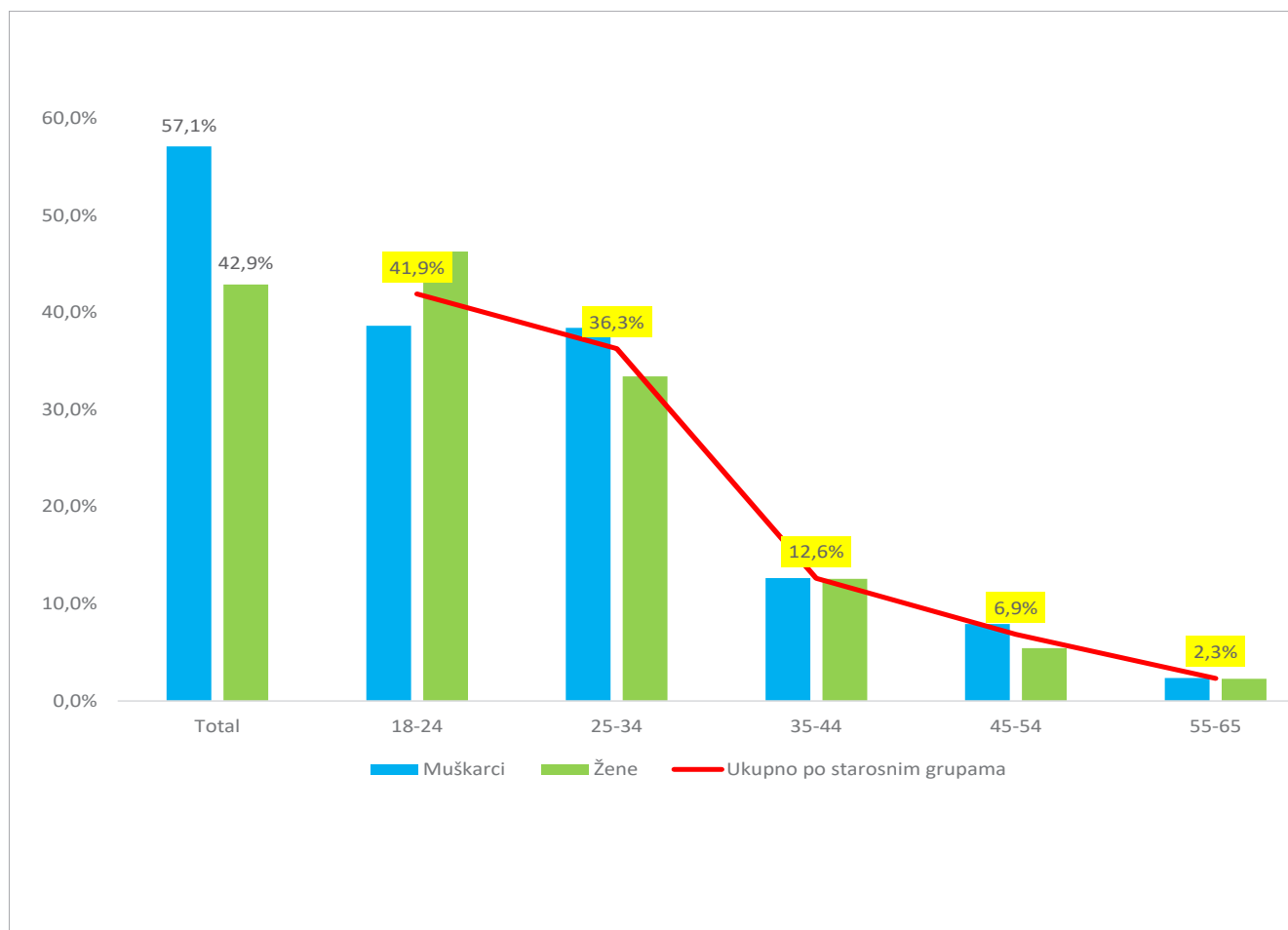
Razlozi za povratak iz migracije (n=379)

Što se tiče budućih migracija, više od 34 posto ispitanika planira da živi i/ili radi u drugoj zemlji u naredne tri godine. Među onima koji planiraju migraciju, 57 posto su muškarci i 43 posto žene. Slika 5 prikazuje polnu strukturu onih koji planiraju da migriraju prema starosnoj grupi; pored toga, linija na ovoj slici daje informacije o sklonosti migraciji za svaku starosnu grupu. Kao što vidimo, mlađi ljudi (oni od 18 do 24 godine) planiraju da migriraju više od ostalih starosnih grupa.

Slika 5.

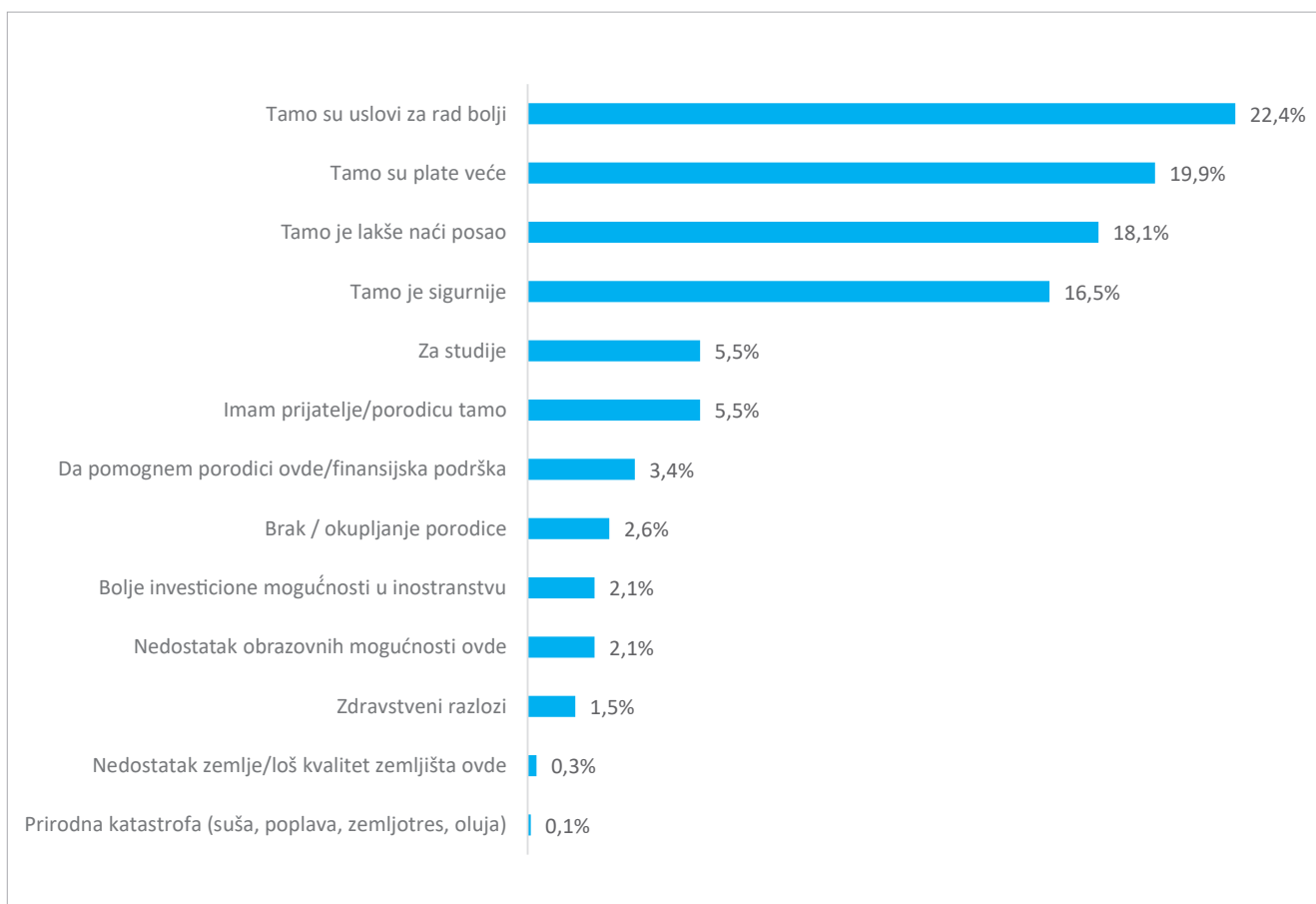
Distribucija ispitanika koji planiraju migraciju u 3 godine, po starosti i polu (n=818)

Na pitanje zašto planiraju migraciju, najčešći razlozi uključuju bolje uslove rada sa 22 odsto, veće zarade sa 20 odsto i lakši pristup tržištu rada sa 18 odsto. Nasuprot tome, među najčešći navedeni razlozi uključuju zdravlje sa 1,5 procenta (slika 6).

Slika 6.

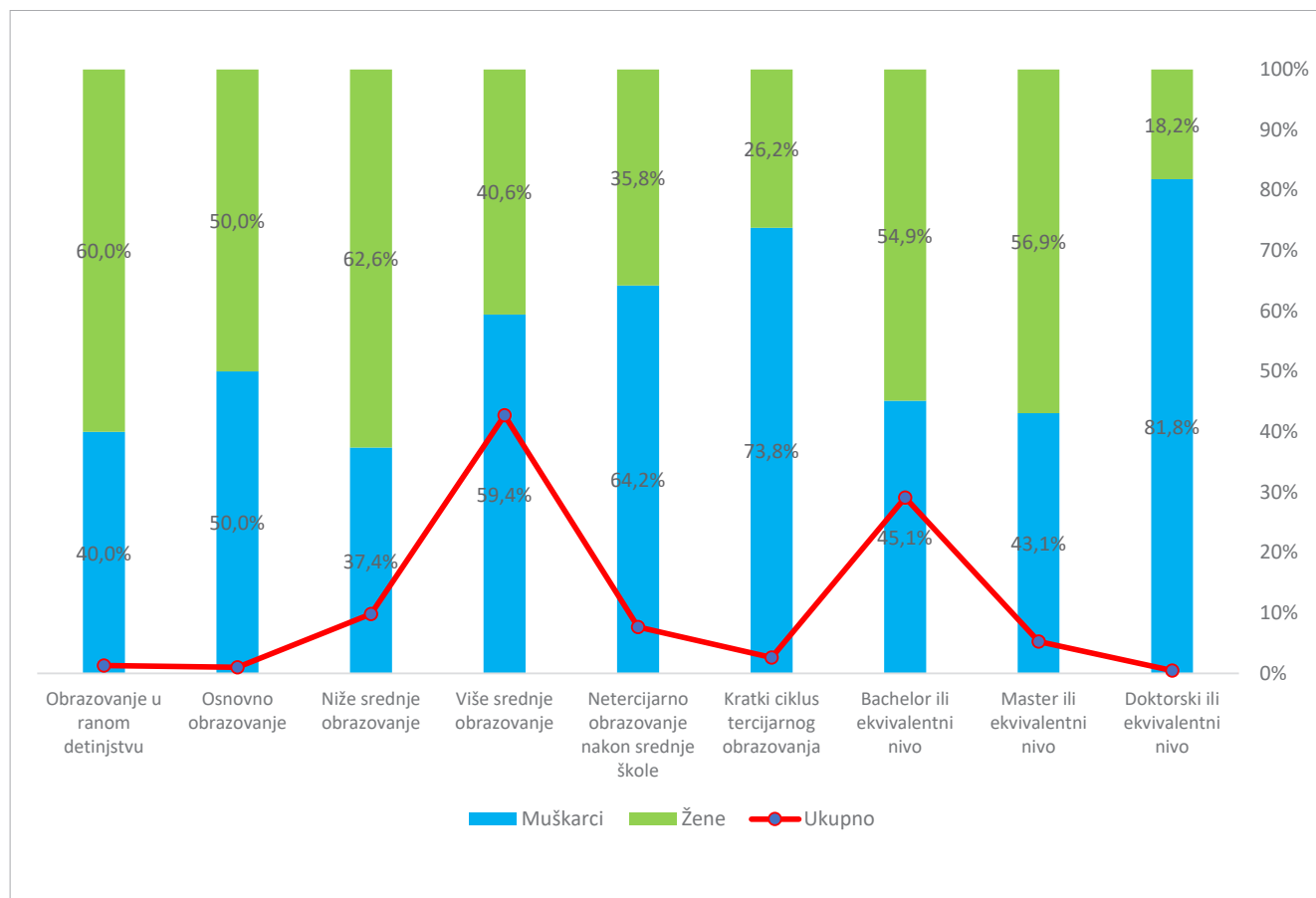
Razlozi za planiranje migracije. (n=818)

Stepen obrazovanja na Kosovu je generalno sličan proseku EU.⁴¹ Podaci pokazuju da je više od jedne trećine odraslih na Kosovu završilo program visokog obrazovanja, dok samo oko 2% ima samo osnovno obrazovanje ili obrazovanje u ranom detinjstvu. Kada se raščlane po polu, može se videti da je među odraslima sa završenim visokim obrazovanjem broj žena sistematski veći od muškaraca, osim doktora nauka. nivo ili ekvivalentni stepeni. Suprotno važi kada je reč o višem, višem, višem i visokom obrazovanju (slika 7).

Slika 7.

Nivo obrazovanja po polovima (n=2391)

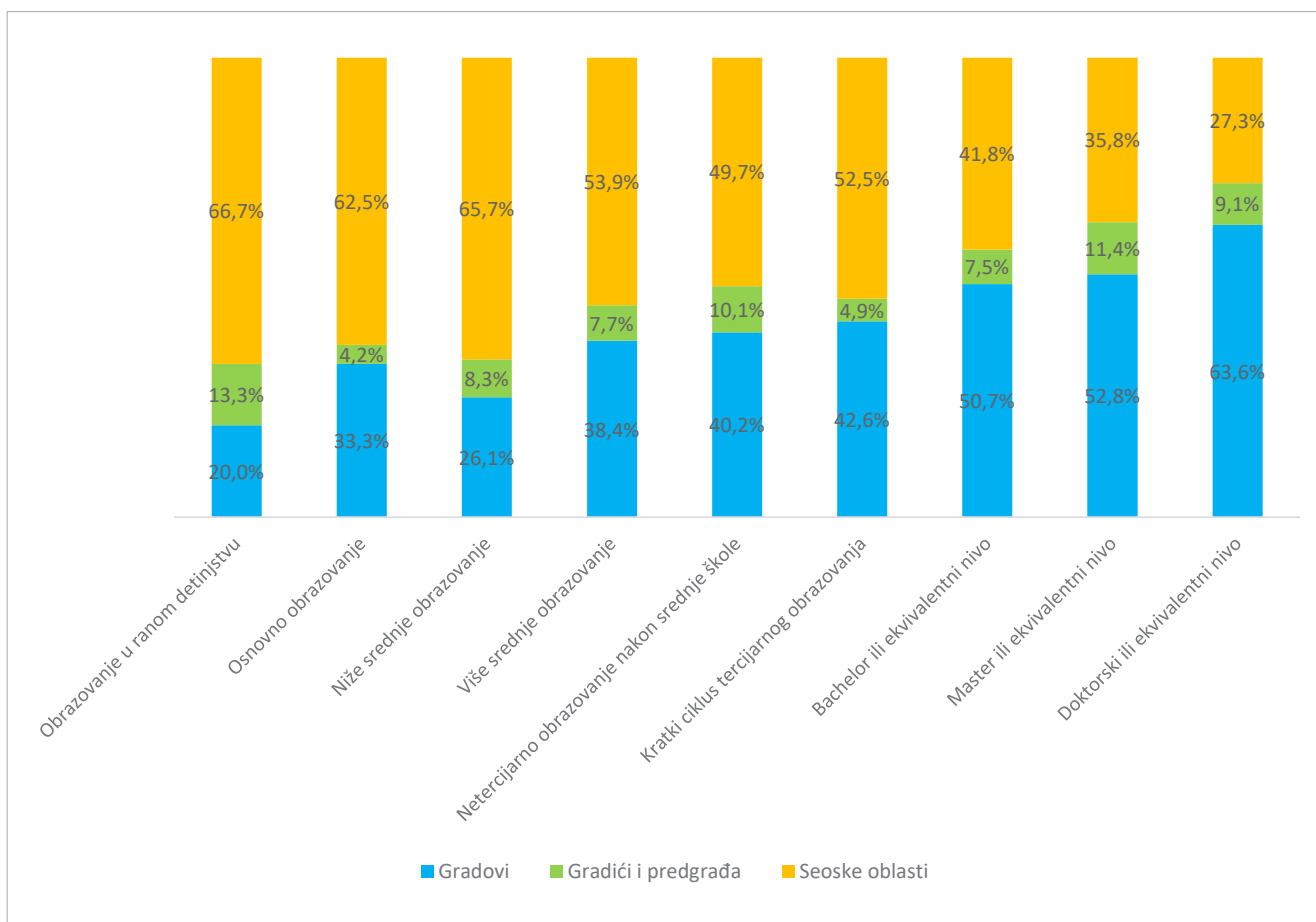

⁴ Statistika obrazovanja iz EU dostupna je na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_attainment_statistics

Podaci o postignutom obrazovanju su dalje razvrstani na osnovu stepena urbanizacije u kojem žive odrasli sa kojima su intervjuisani. Kao što se i očekivalo, za razliku od predgrađa i ruralnih područja, život u gradovima povezan je sa visokim obrazovanjem. Više od polovine odraslih sa „Bačelor“ ili višim diplomama živi u urbanim sredinama (slika 8).

Slika 8.

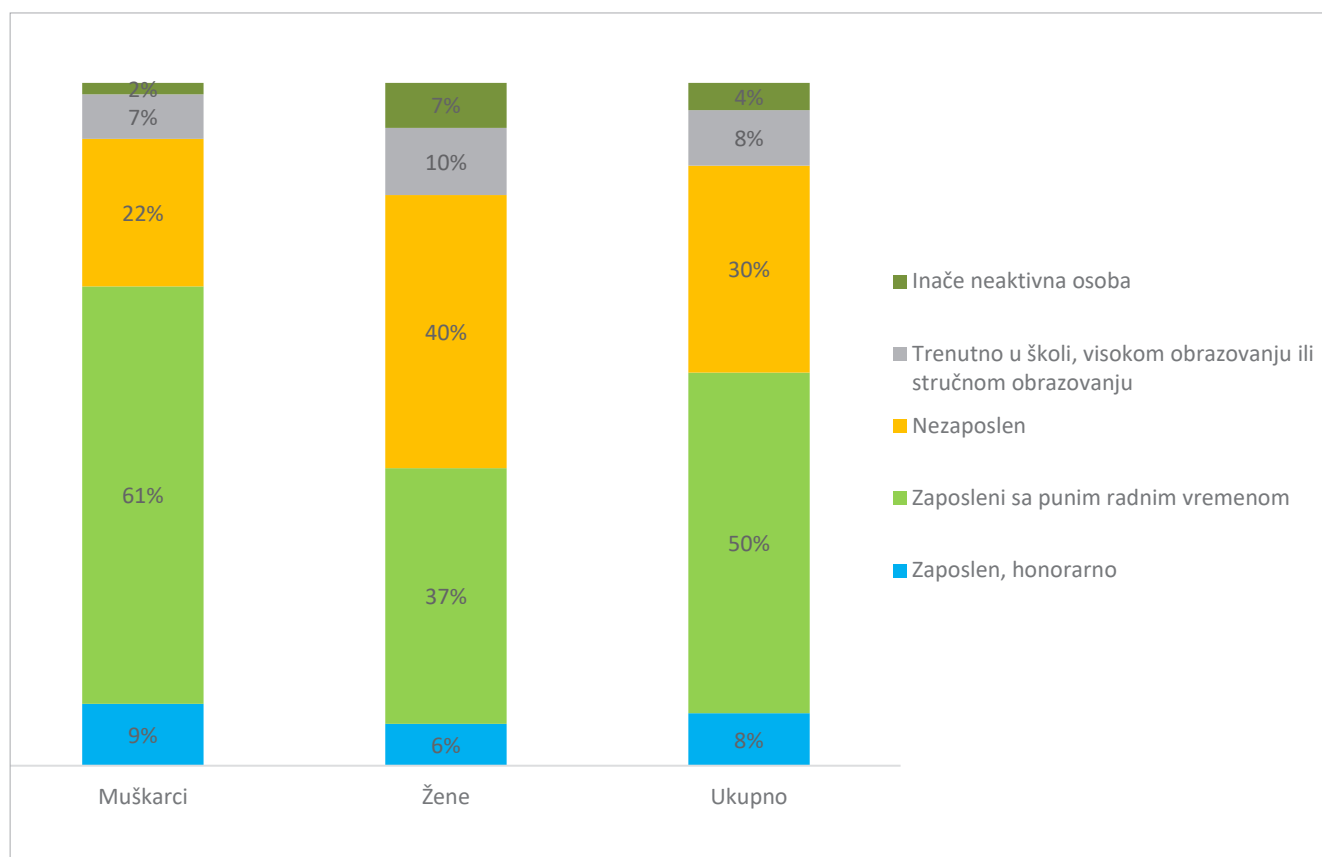
Nivo obrazovanja prema stepenu urbanosti (n=2391)

Pored obrazovnih dostignuća, anketa prikuplja i podatke o radnom statusu odraslih. Prema zvaničnim kvartalnim statistikama koje je objavila Kosovska agencija za statistiku, stopa nezaposlenosti varirala je između 25 i 27 procenata tokom prošle godine.⁵ Naši podaci pokazuju da je stopa nezaposlenosti bila nešto viša u poređenju sa zvaničnim podacima u istom periodu; ukupna stopa nezaposlenosti iznosila je 30%, dok su podaci razvrstani po polu prilično u skladu sa zvaničnim statistikama (slika 9). Razlike u podacima o zaposlenosti mogu nastati zbog metodoloških razlika, a takođe se mogu pripisati činjenici da je istraživanje sprovedeno tokom poslednjeg kvartala 2020. godine, dok zvanične statistike vezane za tržište rada za 4. kvartal još uvek nisu objavljene.

Slika 9.

Status zaposlenosti po socijalnim i demografskim varijablama (n=2391)

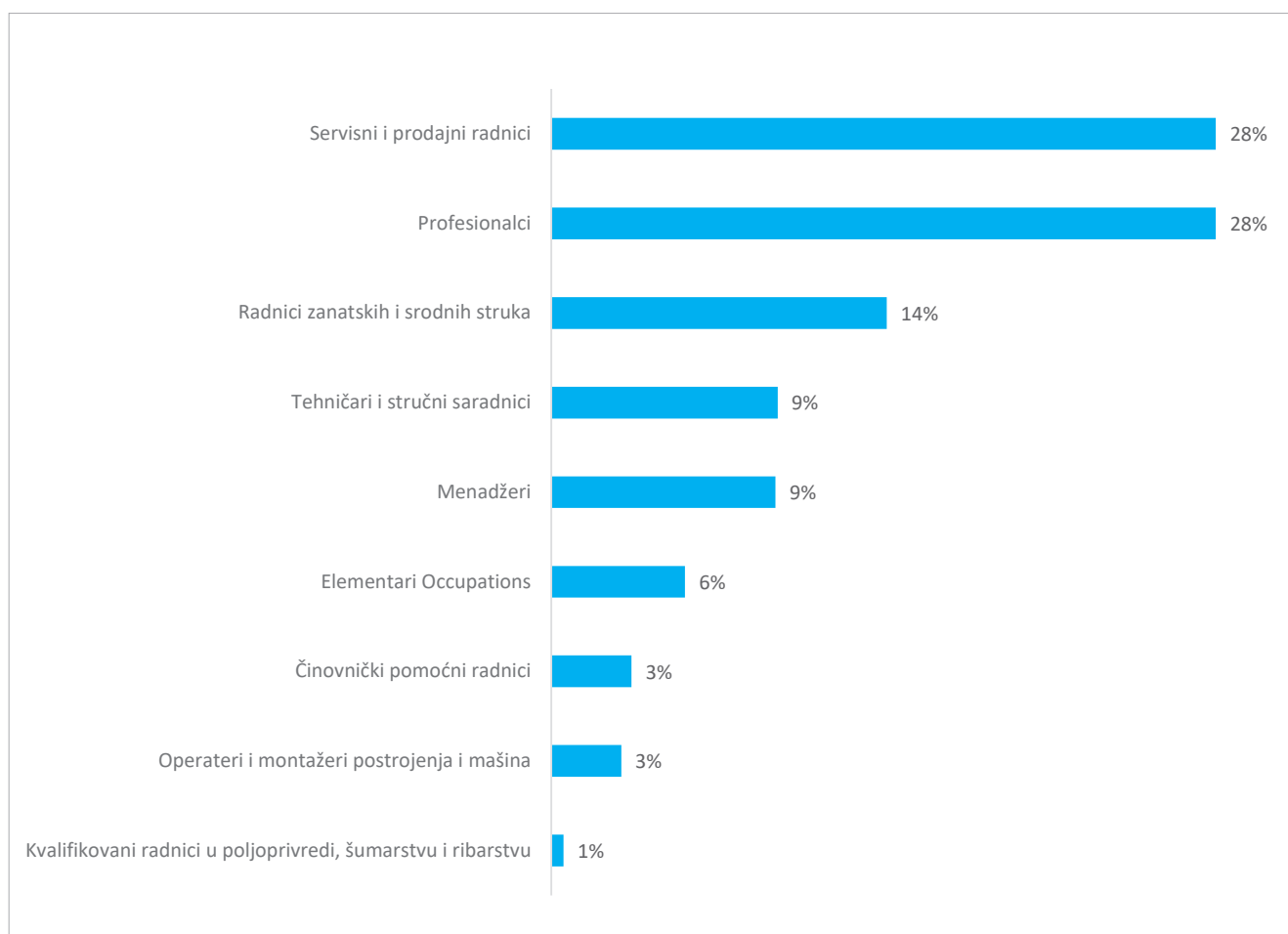

⁵ Kosovska agencija za statistiku: Statistika tržišta rada Q1-Q3 2020. Dostupno na [https://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/en/askdata/askdata Labour%20market 01%20Quarterly%20labour%20market/A_tab1.px/?rxid=35201751-6c43-42f5-8a26-c84c5562e670](https://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/en/askdata/askdata%20Labour%20market%20Q1%20Quarterly%20labour%20market/A_tab1.px/?rxid=35201751-6c43-42f5-8a26-c84c5562e670)

Struktura zanimanja zaposlenih odraslih, i sa punim i sa nepunim radnim vremenom, prikazana je na slici 10. Prikupljeni podaci o zanimanjima raščlanjeni su na dvocifreni nivo na osnovu strukture ISCO-08; međutim, zbog malog broja posmatranja za većinu kategorija, ona su objedinjena na jednocifrenom nivou. Radnici u uslugama i prodaji, kao i profesionalci (tj. zdravstveni radnici, nastavnici itd.), dominiraju na tržištu rada sa više od polovine zaposlenih odraslih (slika 10).

Slika 10.

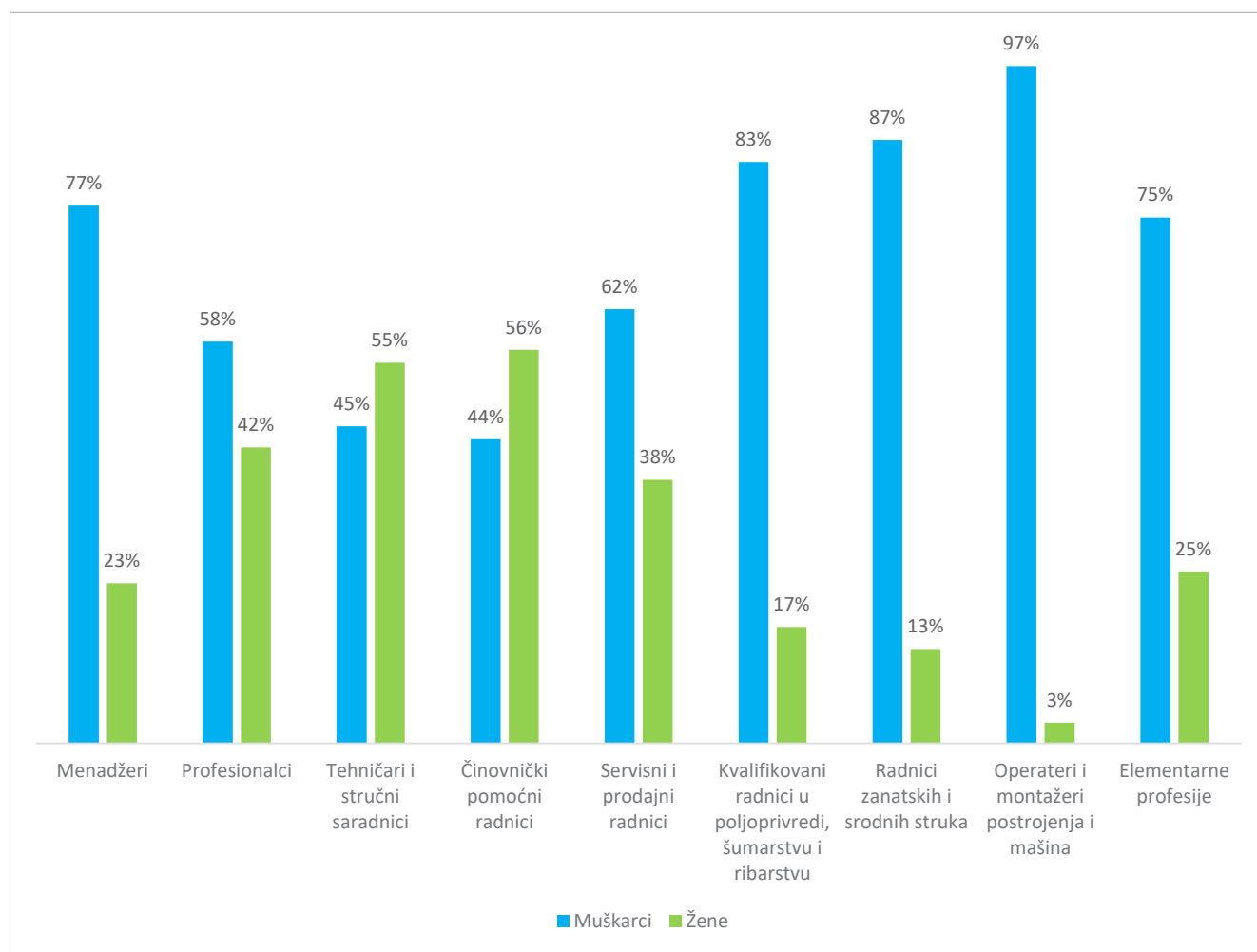
Profesionalne kategorije (n=1364)

Analiza podataka o zanimanju sugerše nekoliko rodni razlika u pogledu profesionalnog statusa. Među zaposlenima, u većini zanimanja dominiraju muškarci; posebno operateri postrojenja i mašina, zanatski i srodni trgovci, kao i poljoprivrednici. Sa druge strane, zaposlenost žena, za razliku od muškaraca, veća je u kategorijama zanimanja kao što su službenici pomoćne službe, kao i tehničari i pridruženi profesionalci (slika 11).

Slika 11.

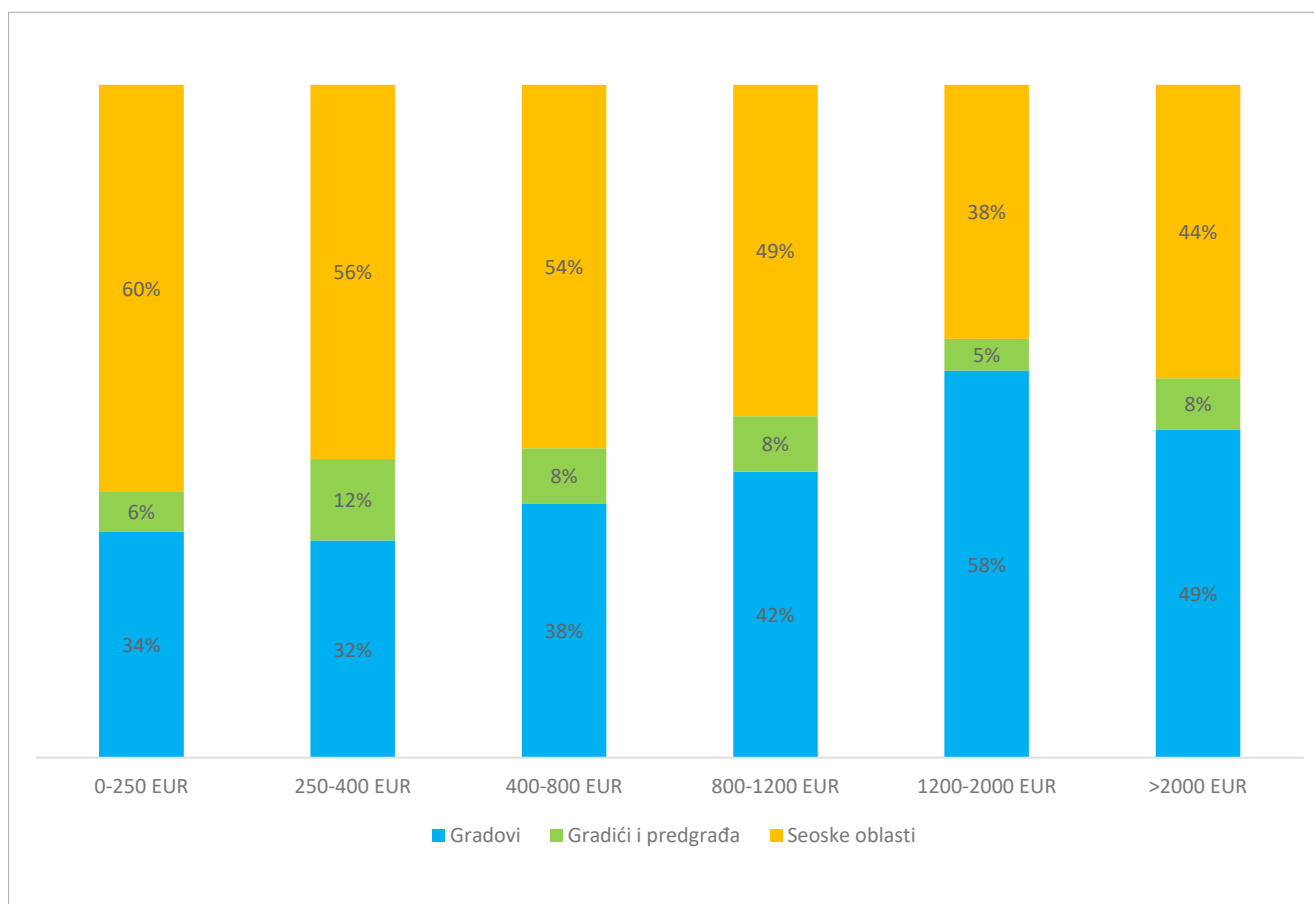
Profesionalne kategorije po socijalnim i demografskim varijablama (n=1364)

Podaci o prihodu sugerišu da oko 40 procenata domaćinstava mesečno zarađuje između 400 i 800 EUR. Gotovo jedna petina domaćinstava na Kosovu generiše između 250 i 400 EUR mesečno, dok 7 procenata domaćinstava prima manje od 250 EUR mesečno. Preostali udeo domaćinstava (35%) zarađuje više od 800 EUR mesečno (21 procenat između 800 i 1200 EUR, 10 procenata domaćinstava zarađuje između 1200 i 2000, a 4 procenta generiše više od 2000 EUR mesečno). Kada se podaci o prihodima raščlane po stepenu urbanizacije u kojoj žive domaćinstva, ukupan prihod domaćinstva, kako se očekuje, varira između ruralnih i urbanih područja. Domaćinstva koja ostvaruju veći prihod koncentrisana su u urbanim sredinama (slika 12).

Slika 12.

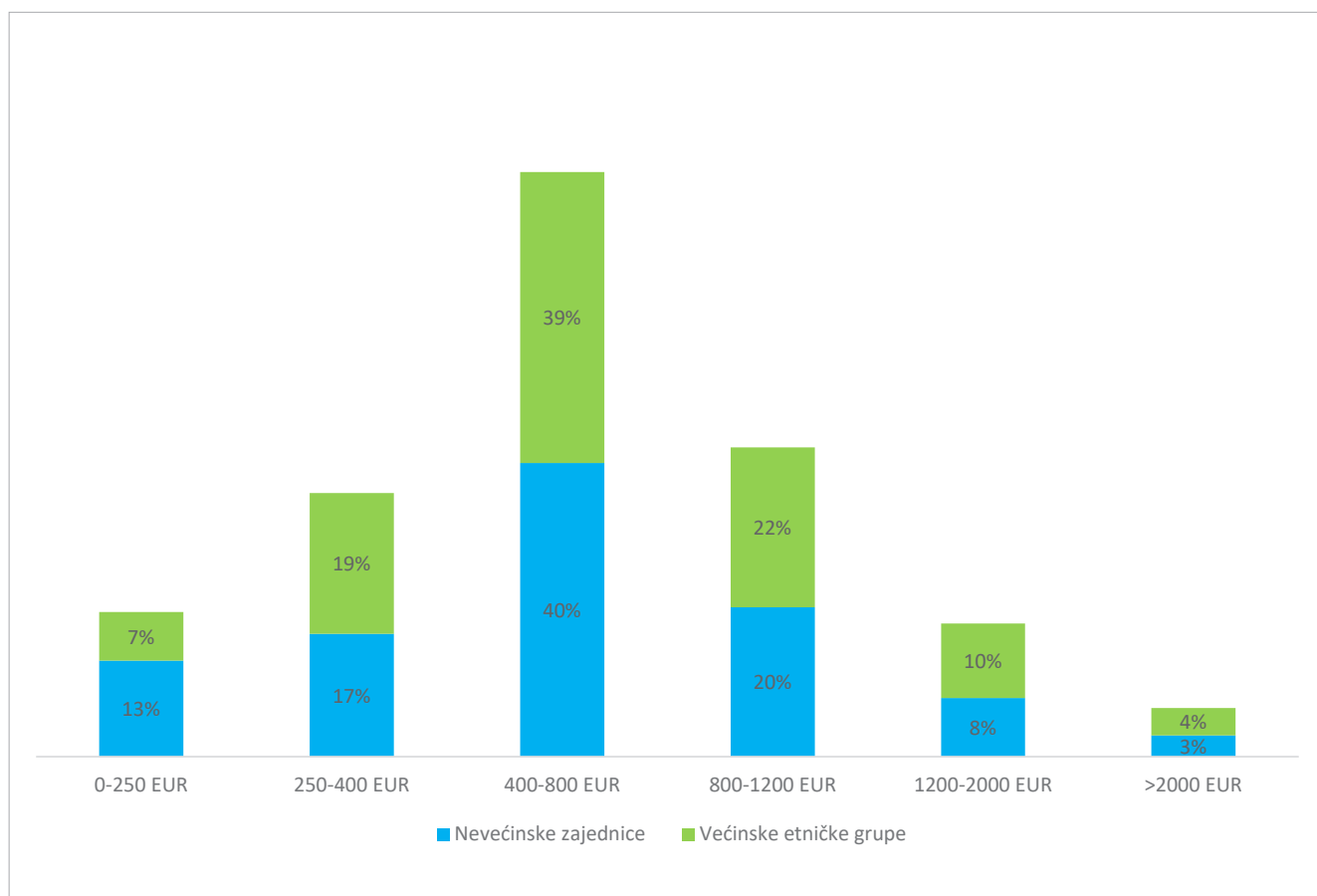
prihodi domaćinstva prema geografskim indikatorima (n=2391)

Dalje, kada su podaci o prihodu razvrstani prema etničkoj pripadnosti, vidimo da nema značajnih razlika između etničkih grupa. Međutim, udeo nevećinskih zajednica (tj. srpske, turske, bosanske, romske, aškalijske i egipćanske) je nešto veći u grupama sa nižim prihodima (slika 13).

Slika 13.

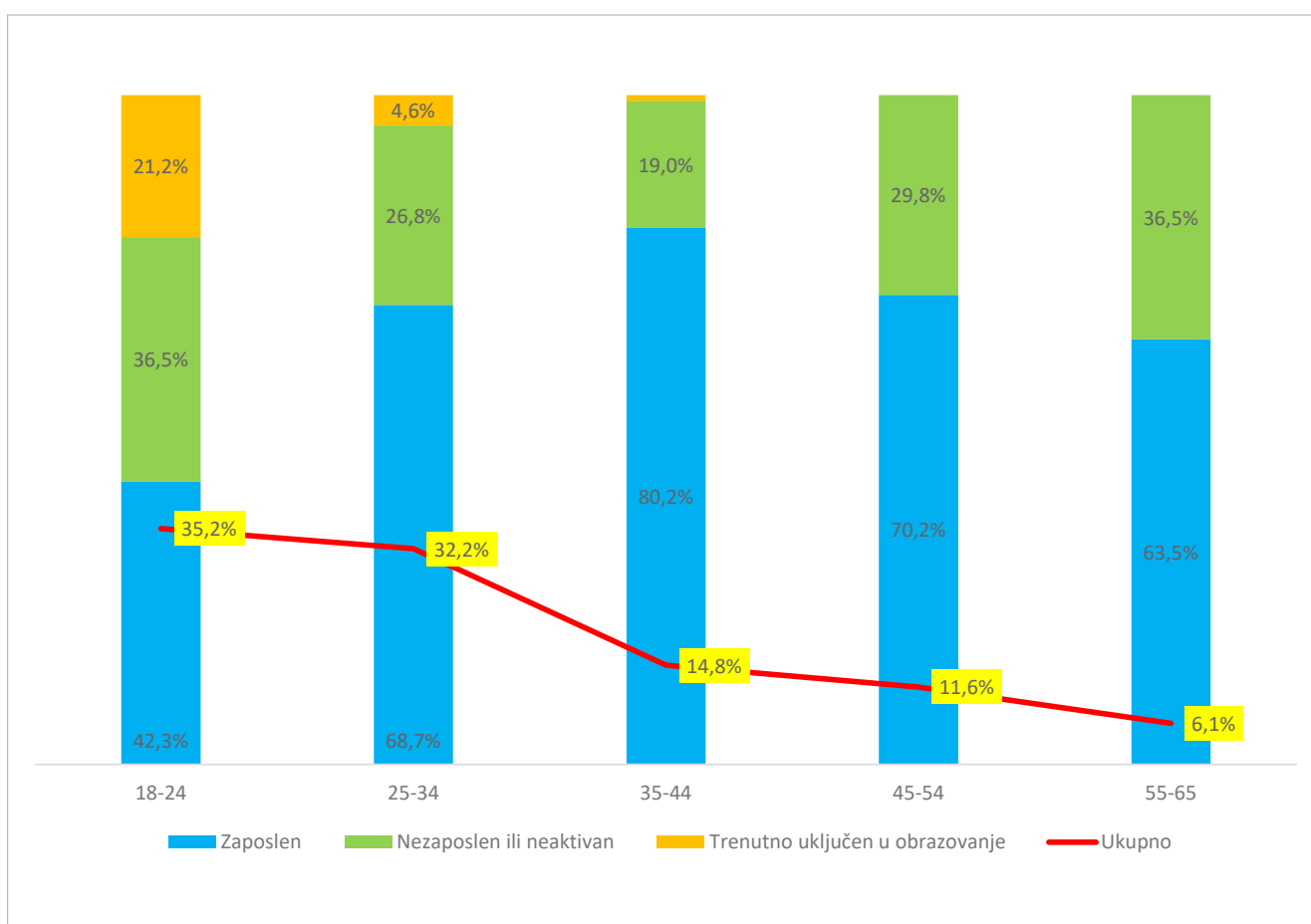
Prihod domaćinstva, po etničkim grupama (br.=2391)

U kosovskom istraživanju AES, ispitanici su pitani i o poznavanju drugih jezika; rezultati pokazuju da više od 66 procenata može da govori najmanje jedan drugi jezik ili više. Red na slici 14 prikazuje deo svake starosne grupe koja može da govori najmanje jedan drugi jezik; kolone pokazuju strukturu onih koji mogu govoriti (a) drugi jezik (e) u smislu radnog statusa u okviru određene starosne grupe. Generalno gledano, veća je verovatnoća da će zaposleni odrasli moći da govore drugi jezik nego ostale grupe. Dalje, mlađi odrasli više govore druge jezike od starijih.

Slika 14.

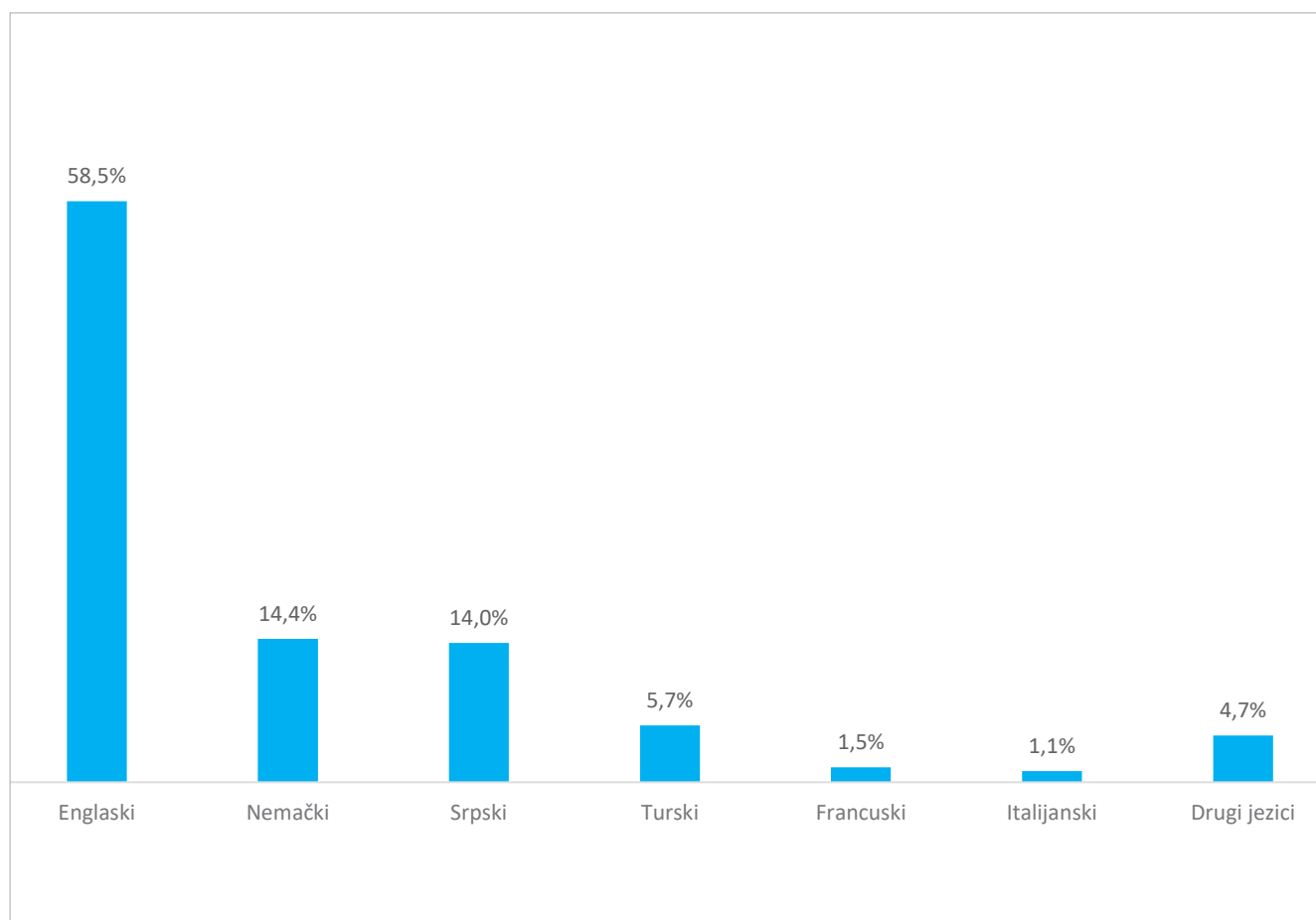
Znanje drugog jezika, po starosnim grupama i prema radnom statusu (br.=1580)

Što se tiče znanja drugih jezika, ispitanici su mogli da odaberu do tri druga jezika. Slika 15 ilustruje koliko su često birani različiti jezici. Kao što vidimo, engleski jezik je najčešće biran sa 58,5 odsto, a slede nemački i srpski jezik sa po 14 odsto.

Slika 15.

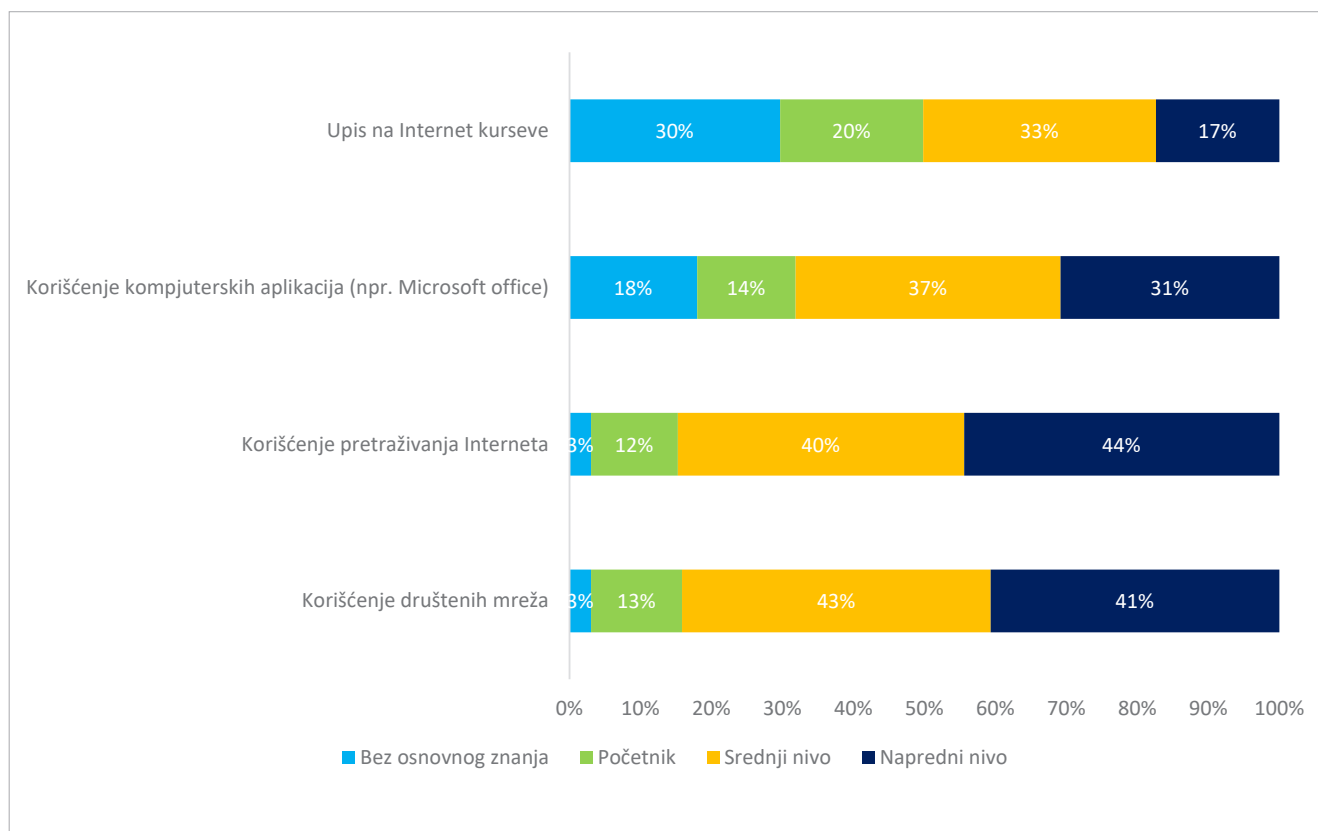
Znanje drugog jezika (br.=1580)

Pored jezičkih veština, digitalna pismenost je takođe veoma važan faktor za zapošljivost (podobnost za zaposlenje) radne snage i ukupan društveno-ekonomski razvoj društva. Slika 16 prikazuje nivo znanja koji ispitanici misle da imaju za predstavljene digitalne veštine. Kada je reč o upisu na Internet kurseve, 30 odsto ispitanika nema osnovno znanje o tome kako se to radi. Još jedna veština koja nedostaje relativno velikom delu odraslih (18 procenata) je pismenost računarskih aplikacija kao što je Microsoft Office. Sa druge strane, 44 posto ispitanika smatra da poseduju napredna znanja o korišćenju Internet pretrage, a 41 posto njih kaže ovo isto po pitanju korišćenja društvenih mreža.

Slika 16.

Poznavanje digitalnih veština (br.=2391)

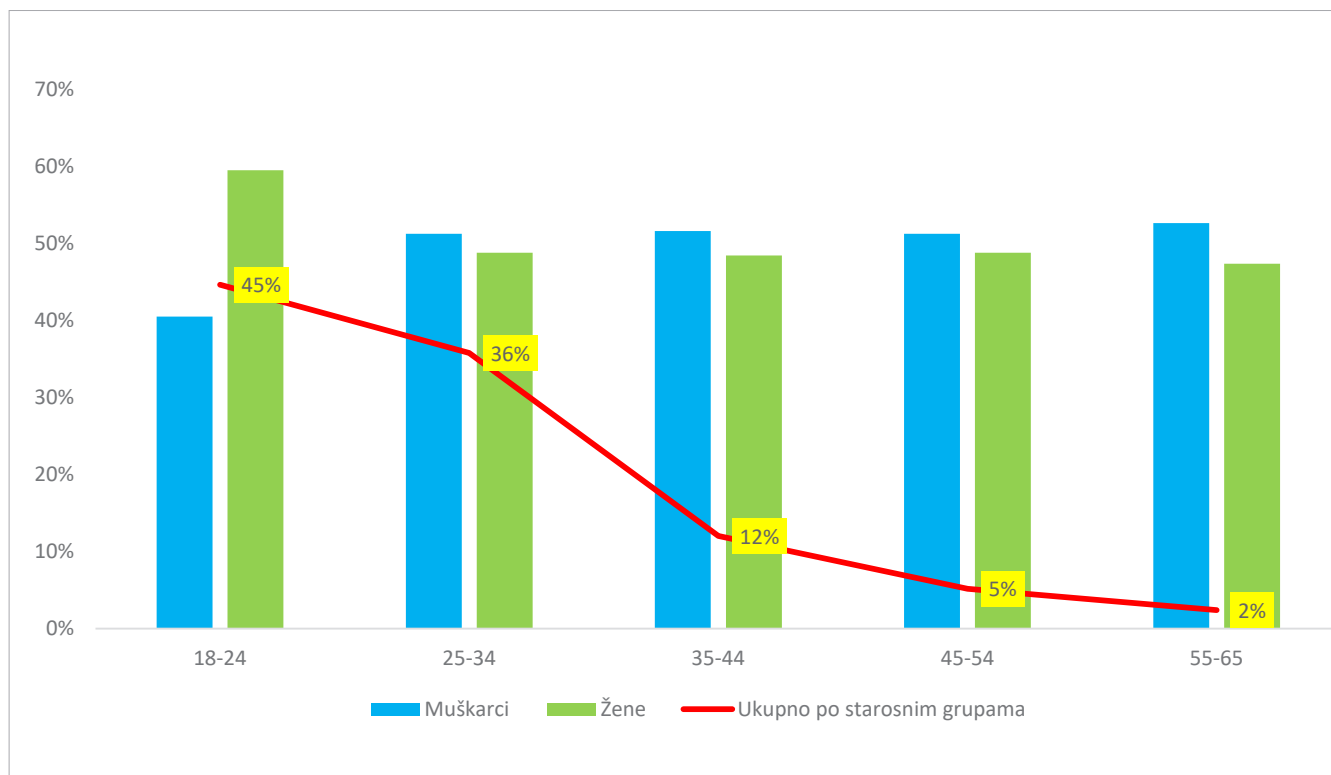
Pristup informacijama u vezi sa prilikama i mogućnostima za učenje i smernicama

Pored stvarnog učestvovanja u aktivnostima učenja, ovaj deo predstavlja ključna otkrića koja se tiču pristupa informacijama o mogućnostima učenja i smernicama. Prvo su intervjuisani odrasli pitani da li su tražili bilo kakve informacije u vezi sa mogućnostima učenja tokom poslednjih 12 meseci pre intervjua. Nakon toga, oni koji su tražili ovu vrstu informacija pitani su da li su ih pronašli ili ne. Na kraju, ispitanicima koji su pronašli potrebne in-

formacije rečeno je da navedu glavne izvore tih informacija. Rezultati istraživanja pokazuju da je 33 posto ispitanika tražilo informacije u vezi sa mogućnostima učenja. Što se tiče pola, od onih koji traže informacije, 46,5 posto su muškarci, dok su njih 53,5 % bile žene. Na pitanje da li su pronašli informacije koje su tražili, 94 odsto je odgovorilo pozitivno; visok procenat ukazuje na to da pristup informacijama nije problem.

Slika 17.

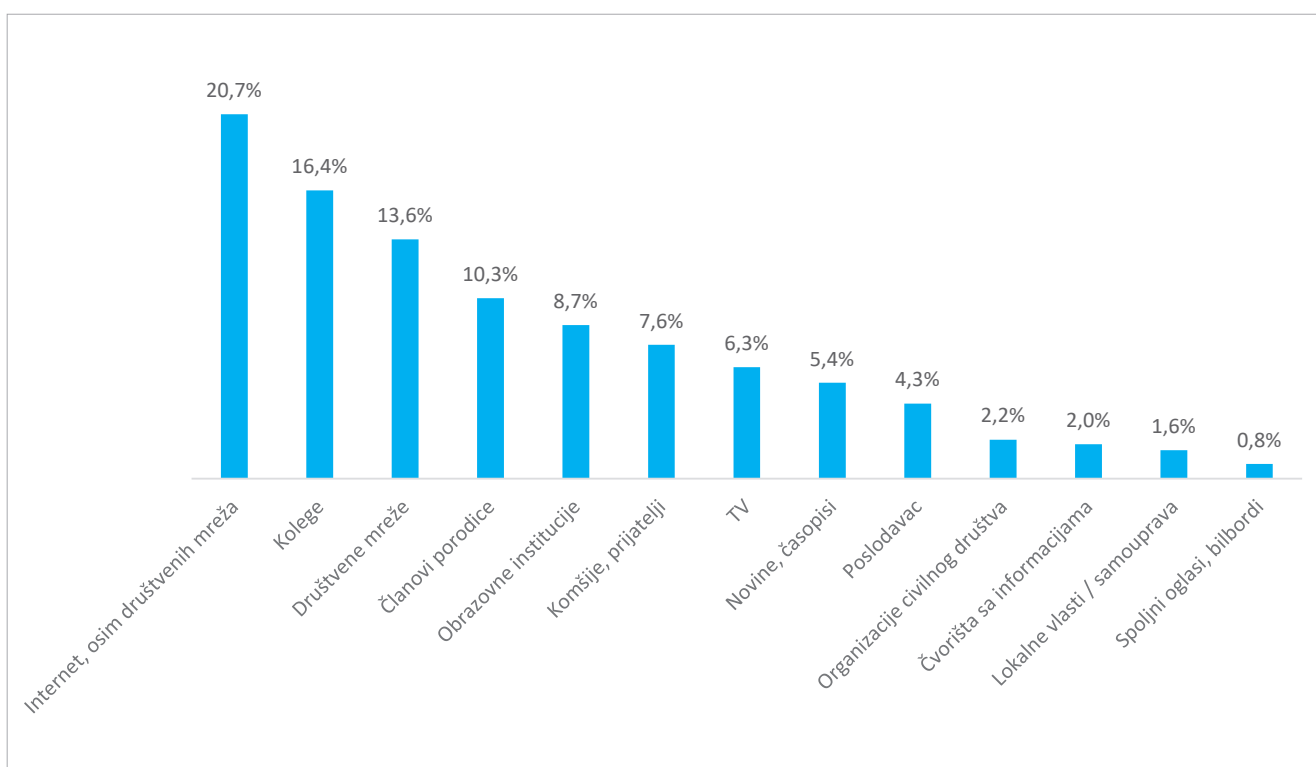
Distribucija onih koji traže informacije o mogućnostima za učenje, prema starosnoj grupi i polu (br.=794)

Podaci koji su dati na slici 17 pokazuju da su mlađi ljudi više tražili informacije o mogućnostima učenja od starijih odraslih; linija na ovoj slici prikazuje deo onih koji traže informacije za svaku starosnu grupu; kolone ilustruju polnu strukturu unutar starosne grupe.

Slika 18.

Izvori informacija u vezi sa prilikama i mogućnostima za učenje (br.=747)

Kao što je prikazano na slici 18, glavni izvori informacija o mogućnostima učenja bili su Internet (bez društvenih mreža), što je izjavio 21 procenat ispitanika, kolege sa 16 procenata i društvene mreže sa 14 procenata. Sa druge strane, najmanje uobičajeni izvori informacija uključuju spoljašnje oglase, bilborde, lokalne vlasti i organizacije civilnog društva. Poslodavci su takođe od malog

značaja u potrazi za informacijama o mogućnostima učenja.

Dokazi ukazuju da mlađi odrasli traže informacije o mogućnostima učenja više od starijih, pristup tim informacijama nije težak; pored toga, Internet, društvene mreže i kolege su važni izvori ove vrste informacija.

Učestvovanje u obrazovanju i obuci

Ovaj odeljak ispituje učestvovanje, kao i prepreke za učestvovanje u formalnom i neformalnom obrazovanju. Preciznije, ističe se širok spektar pitanja koja se odnose na celokupni obrazovni sektor na Kosovu, kao što su pristup, finansiranje, nastavne metode, itd. Dalje, takođe pokriva neke aspekte povezane sa neformalnim učenjem odraslih na Kosovu.

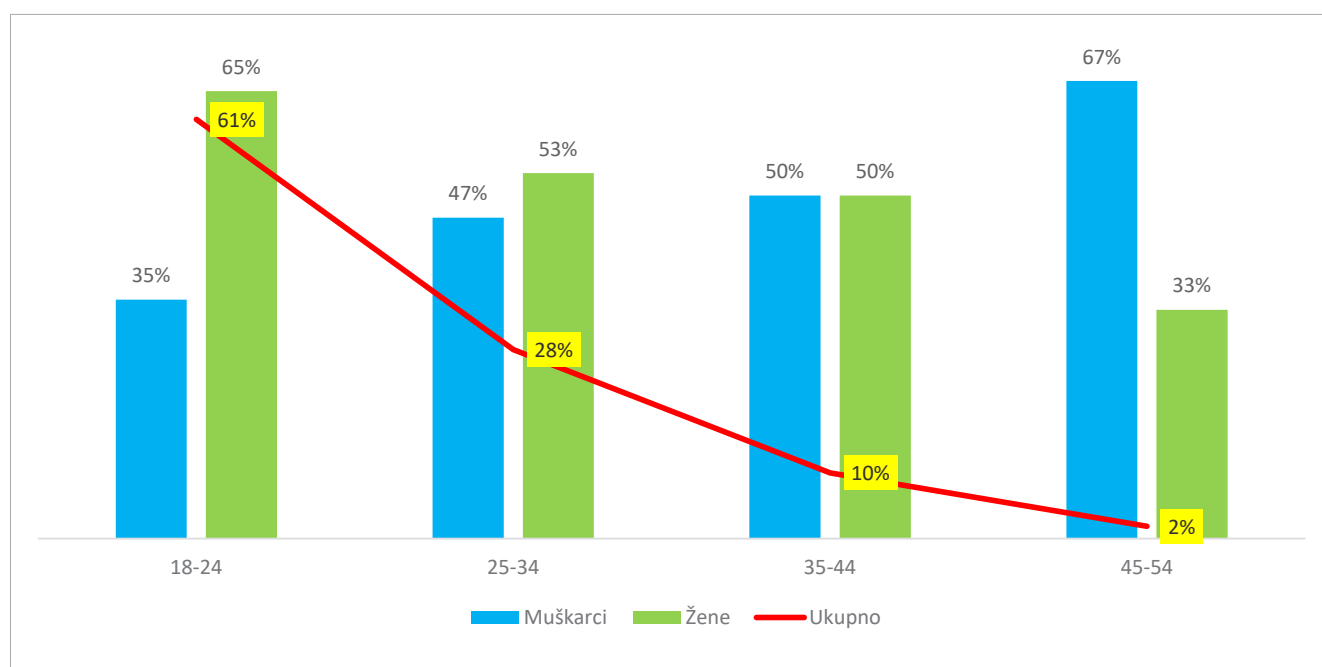
Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje je definisano kao strukturirani i sistematski oblik učenja koji se obično odvija u prostorijama škole ili drugih obrazovnih institucija i završava se kvalifikacijom koju priznaju nadležni nacionalni organi. Trenutna stopa učestvovanja u formalnom obrazovanju na Kosovu procenjuje se na osnovu podataka ispitanika o njihovom učestvovanju u studijama prema kvalifikacijama tokom poslednjih 12 meseci. Na osnovu prikupljenih podataka iz anketi, samo 14 procenata odraslih je učestvovalo

u formalnom obrazovanju tokom poslednjih 12 meseci, od čega su gotovo 60 procenata bile žene. Veće je žena je izraženije među mlađim generacijama, dok je suprotno evidentno kod odraslih u srednjim četrdesetim i srednjim pedesetim godinama. Stopa učestvovanja je u negativnoj korelaciji sa godinama; najviša stopa (65%) je za starosnu grupu od 18 do 24 godine, dok je samo 2 procenta odraslih starijih od 45 godina učestvovalo u formalnom obrazovanju tokom prošle godine (slika 19).

Slika 19.

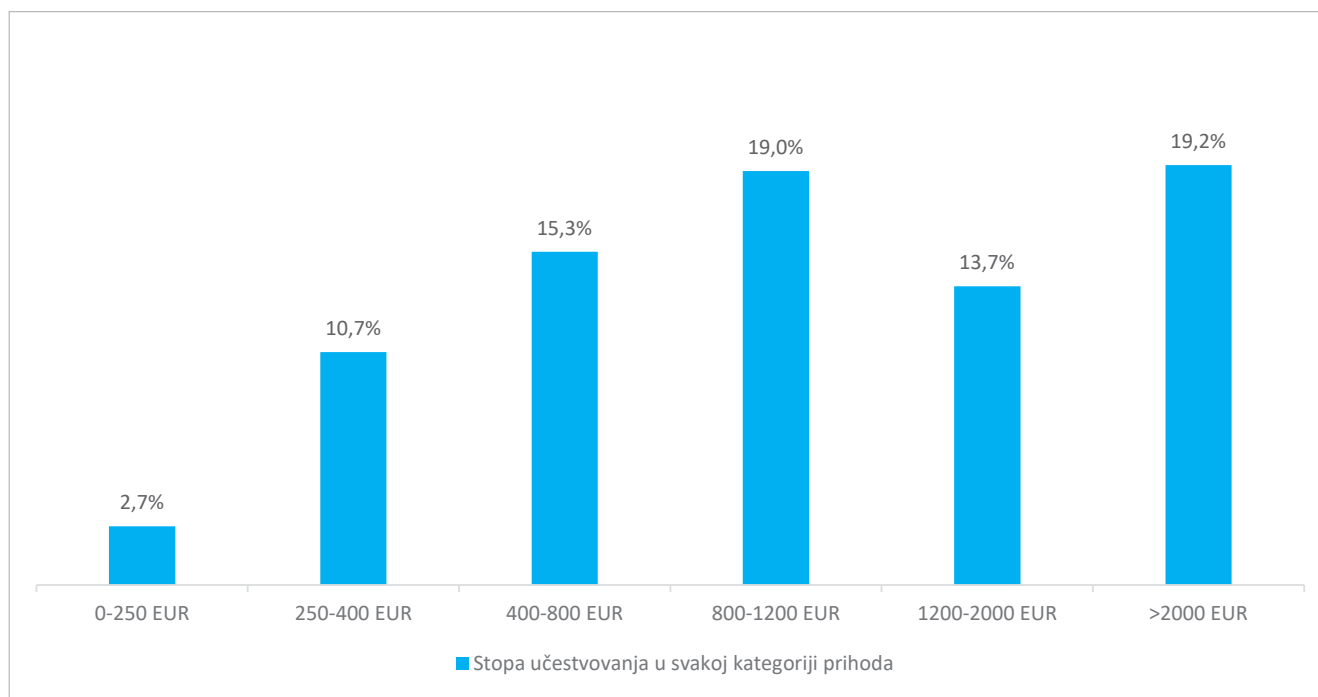
Učestvovanje u formalnom obrazovanju po starosnim grupama i rodna struktura unutar grupe (br.=336)

Pored rodne strukture, stopa učestvovanja u formalnom obrazovanju dalje je raščlanjena prema nivou mesečnih prihoda domaćinstva (slika 20). Stopa učestvovanja u kategorijama dohotka raste sa rastom mesečnih prihoda domaćinstva. Najveća stopa učestvovanja (19,2%) je u domaćinstvima koja mesečno zarađuju više od 2.000 EUR.

Slika 20.

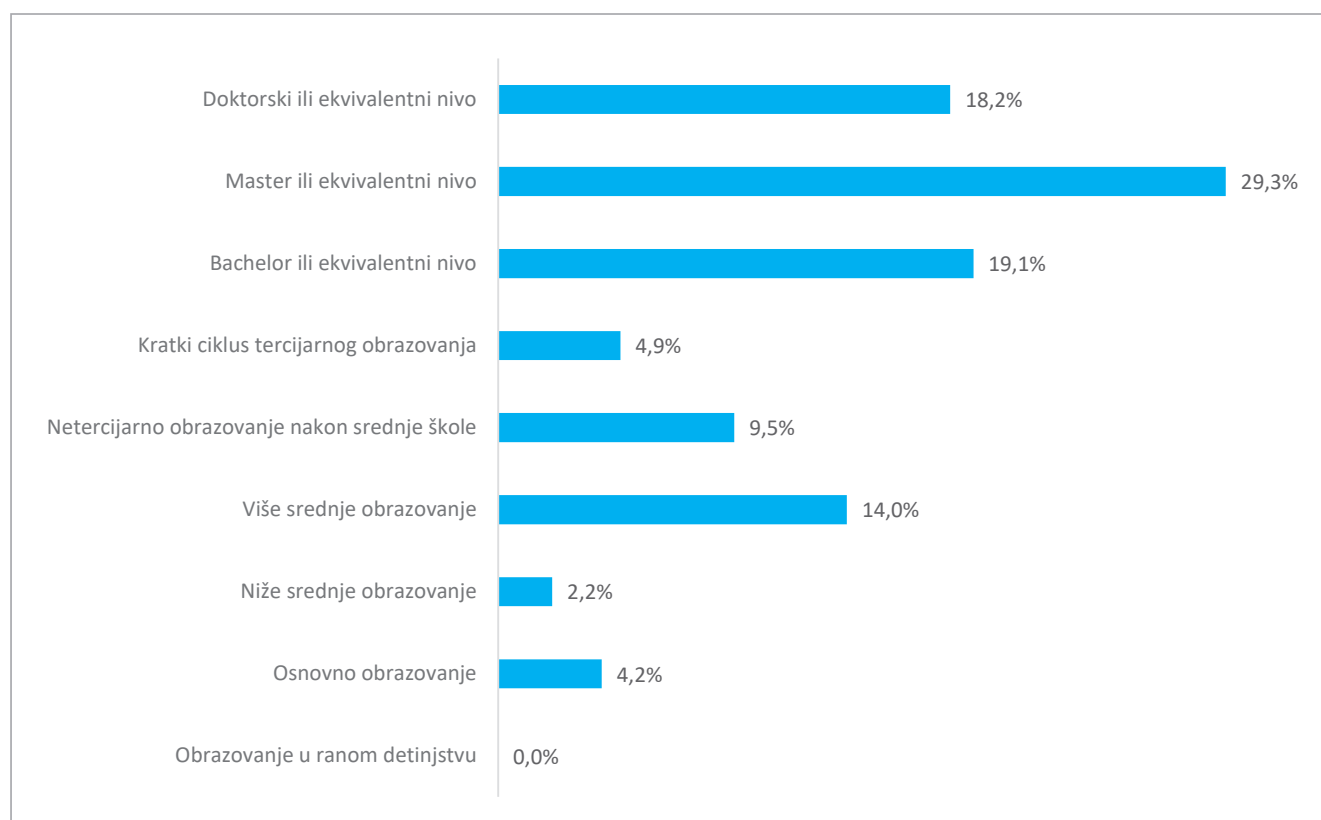
Učestvovanje u formalnom obrazovanju, po kategorijama prihoda (br.=336)

Učestvovanje u formalnom obrazovanju, kako se očekuje, veće je među odraslima sa visokim nivoom obrazovanja; diplomci i postdiplomci prijavili su mnogo veće stope učestvovanja u poređenju sa ostalim odraslima sa nižim nivoom obrazovanja. Više od 18 procenata odraslih sa doktorskim ili ekvivalentnim diplomama izvestilo je da su učestvovali u programu formalnog obrazovanja tokom prošle godine. Učestvovanje je veće među onima koji su magistrirali ili diplomirali, sa 29, odnosno 19 procenata ispitanika koji su tokom prošle godine učestvovali u formalnom obrazovanju (slika 21).

Slika 21.

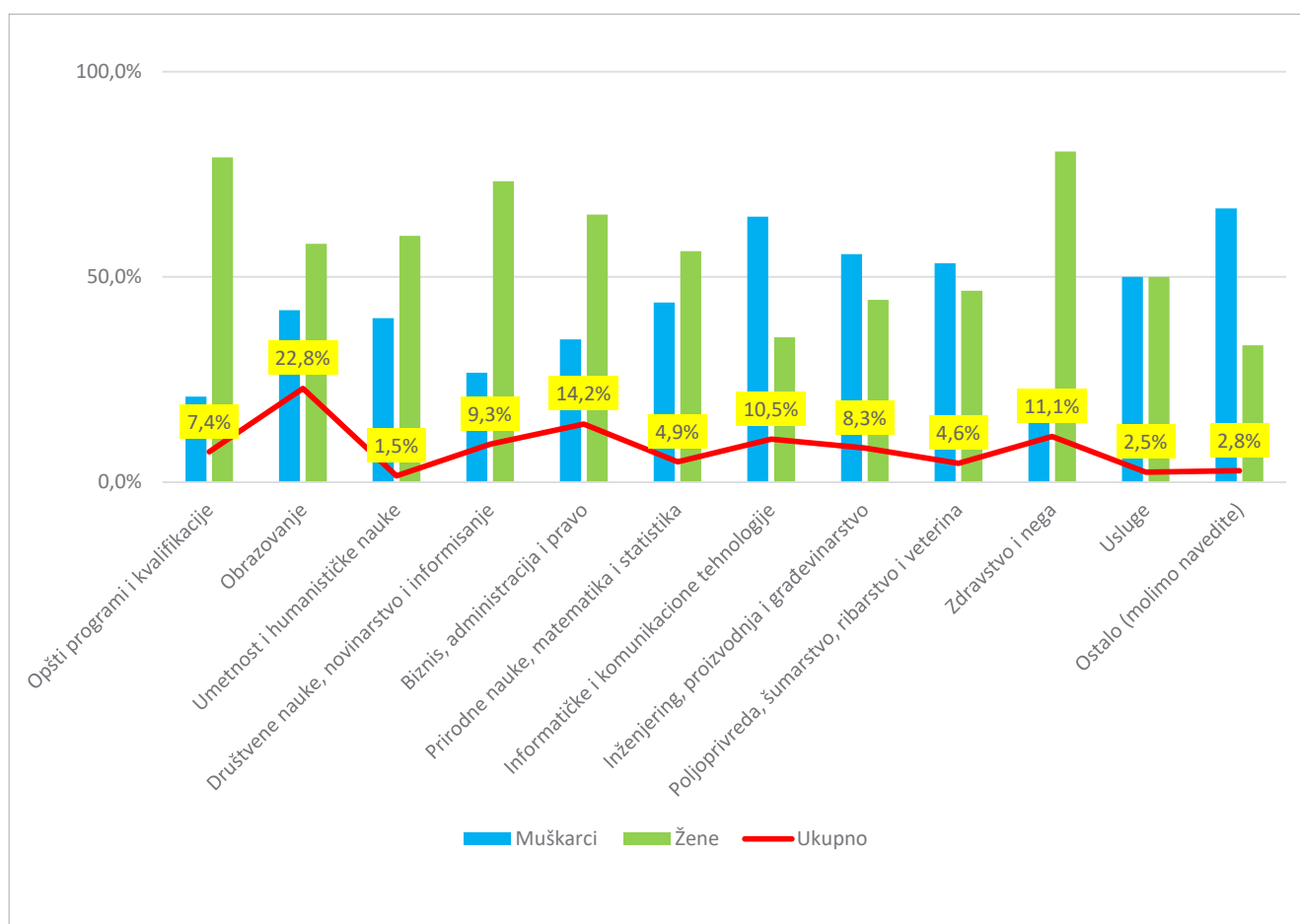
Učestvovanje u formalnom obrazovanju, po nivou obrazovanja (br.=336)

Društvene nauke, generalno, ostaju najatraktivnije polje studija za odrasle na Kosovu. Skoro polovina intervjuisanih odraslih trenutno pohađa studijski program, na čijem su čelu oblast obrazovanja (22,8%), poslovna administracija i pravo (14,2%) i društvene nauke, novinarstvo i informisanje (9,3%). Treba napomenuti da muškarci dominiraju samo informacionom i komunikacionom tehnologijom (ICT), inženjeringom i građevinarstvom, kao i poljoprivredom, dok drugi profili izgledaju privlačniji za žene (slika 22).

Slika 22.

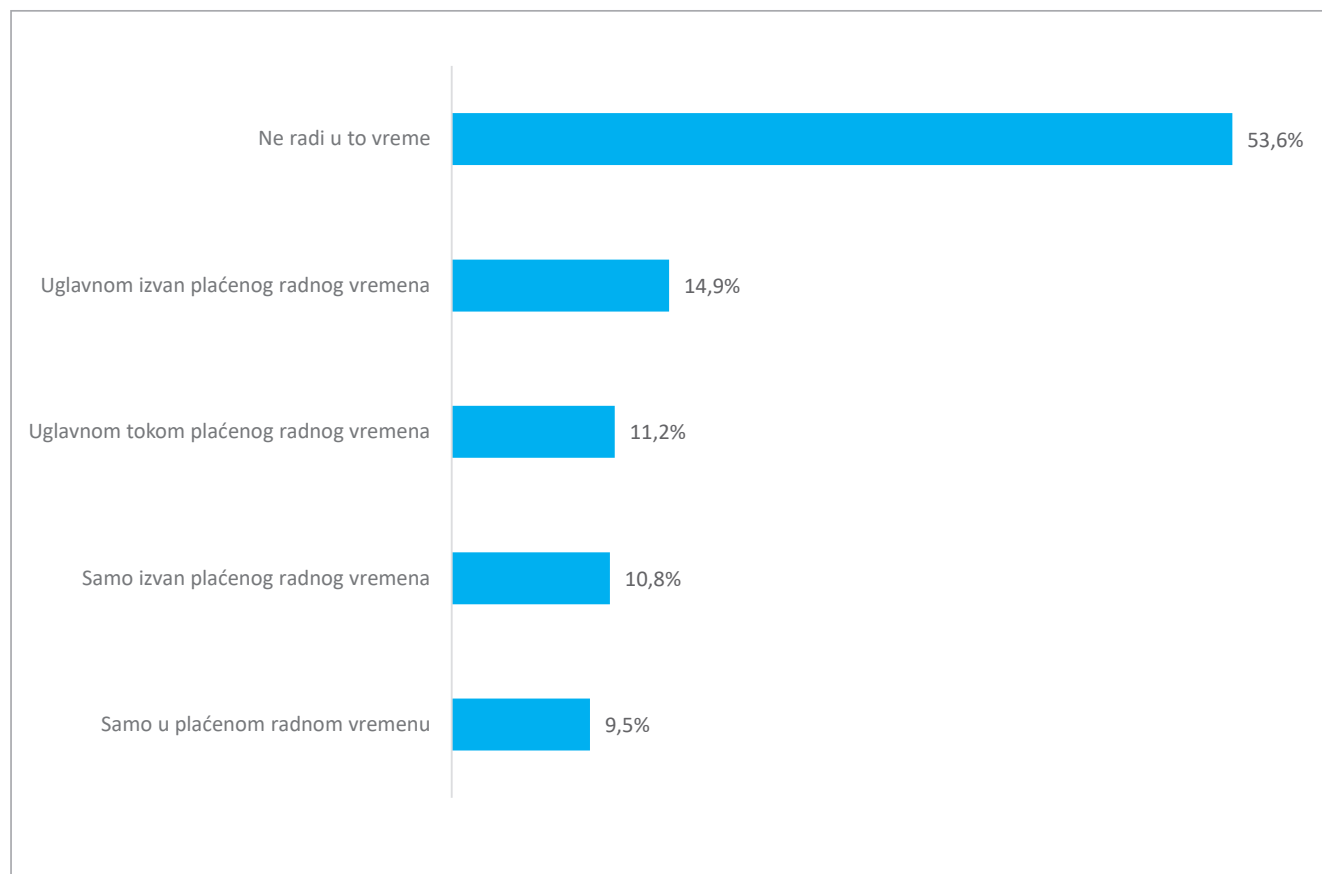
Profili studija, po rodnoj strukturi (br.=336)

Više od polovine odraslih koji su učestvovali u formalnim obrazovnim aktivnostima izjavilo je da nije radilo tokom perioda studiranja. Iako većina nisu plaćeni studenti, ostali pohađaju formalne aktivnosti vezane za obrazovanje tokom radnog vremena ili van (plaćenog) radnog vremena. Preciznije, 15 procenata odraslih koji su pohađali bilo koju vrstu formalnog obrazovanja tokom poslednjih dvanaest meseci, to su učinili van radnog vremena. Sa druge strane, skoro 10 procenata je smelo da ide u školu ili druge obrazovne institucije tokom radnog vremena (slika 23).

Slika 23.

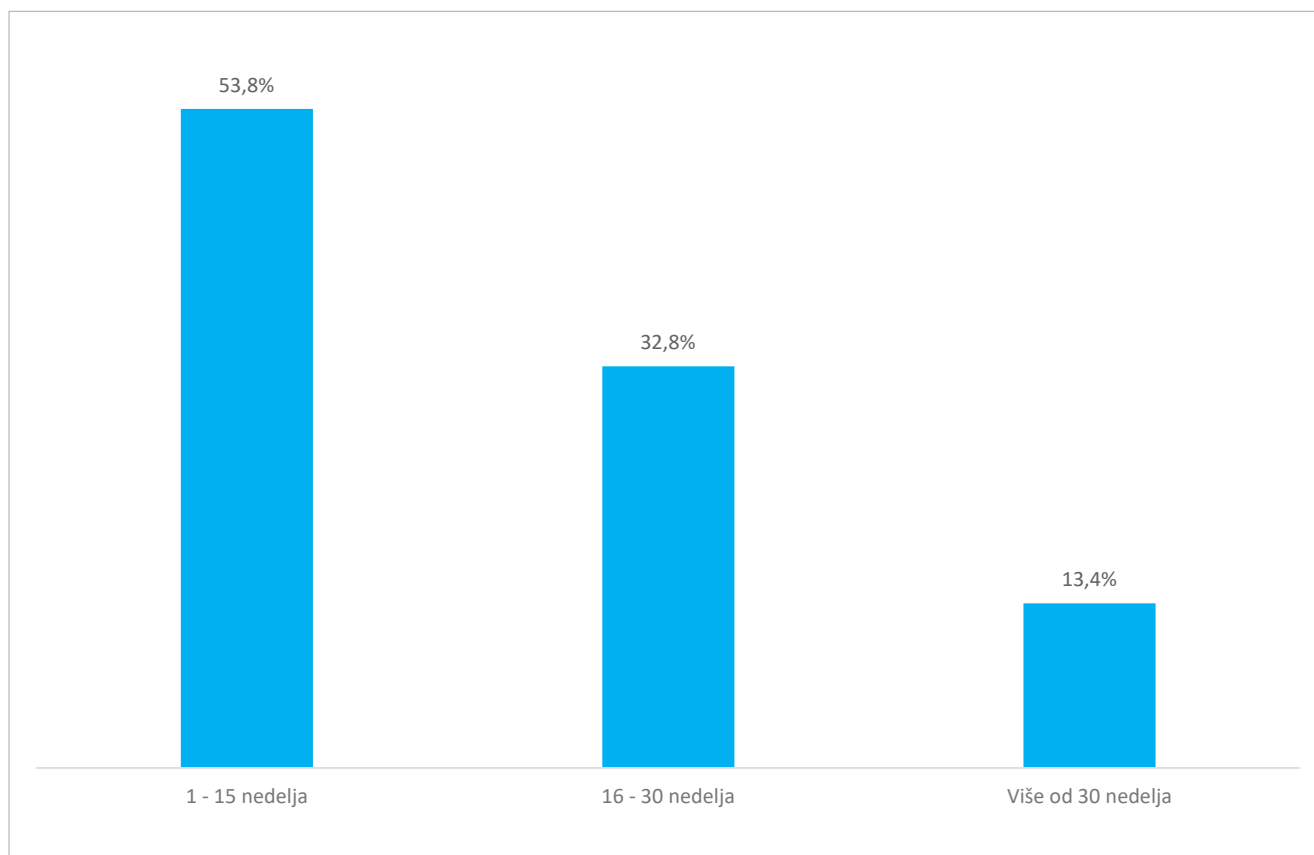
Pohađanje i prisustvo u formalnom obrazovanju (br.=336)

Programi formalnog obrazovanja koje su pohađali odrasli tokom poslednjih 12 meseci na Kosovu u proseku traju oko 19 nedelja. Kao što slika 24 pokazuje, jedna trećina intervjuisanih odraslih izvestila je da se program koji pohađa kreće između 16 i 30 nedelja, dok 13 posto njih pohađa programe koji traju duže od 30 nedelja. Ostatak (više od polovine) više je zanimao kraći program, ukupno od 1 do 15 nedelja.

Slika 24.

Trajanje formalnog obrazovanja (br.=336)

Bez obzira na trajanje programa formalnog obrazovanja, postoje neke evidentne prepreke za učestvovanje sa kojima se odrasli trenutno suočavaju. Nažalost, čini se da su socio-ekonomski uslovi među glavnim preprekama za učestvovanje u formalnom obrazovanju. Podaci ankete pokazuju da među onima koji nisu učestvovali u bilo kojoj vrsti formalnog obrazovanja tokom poslednjih 12 meseci, četvrtina njih to nije mogla da učini zbog različitih porodičnih obaveza. Manji deo njih (13%) je izjavio da im nije potrebno formalno obrazovanje za zadatke koje obavljaju na sadašnjem poslu, dok je 11 procenata izjavilo da im zasad nije potrebna formalna kvalifikacija. Sa druge strane, radne obaveze se navode kao prepreka za učestvovanje u formalnom obrazovanju (8,3%). Finansijske prepreke takođe su ozbiljne prepreke kada je u pitanju pohađanje programa formalnog obrazovanja. Školarine u javnim visokoškolskim institucijama su pristupačne za veliku većinu odraslih na Kosovu. Iako nezaposleni studenti koji žive u porodicama sa socijalnom pomoći nisu oslobođeni školarine, prevoz i ostali životni troškovi izgledaju nepristupačni za skoro 7 procenata odraslih koji su izjavili da bi pohađali školu da im nije skupa. Kompletan lista prepreka za učestvovanje u formalnom obrazovanju data je na slici 25 **dole**.

Slika 25.

Razlozi zašto se ne učestvuje u formalnom obrazovanju (br.=2055)

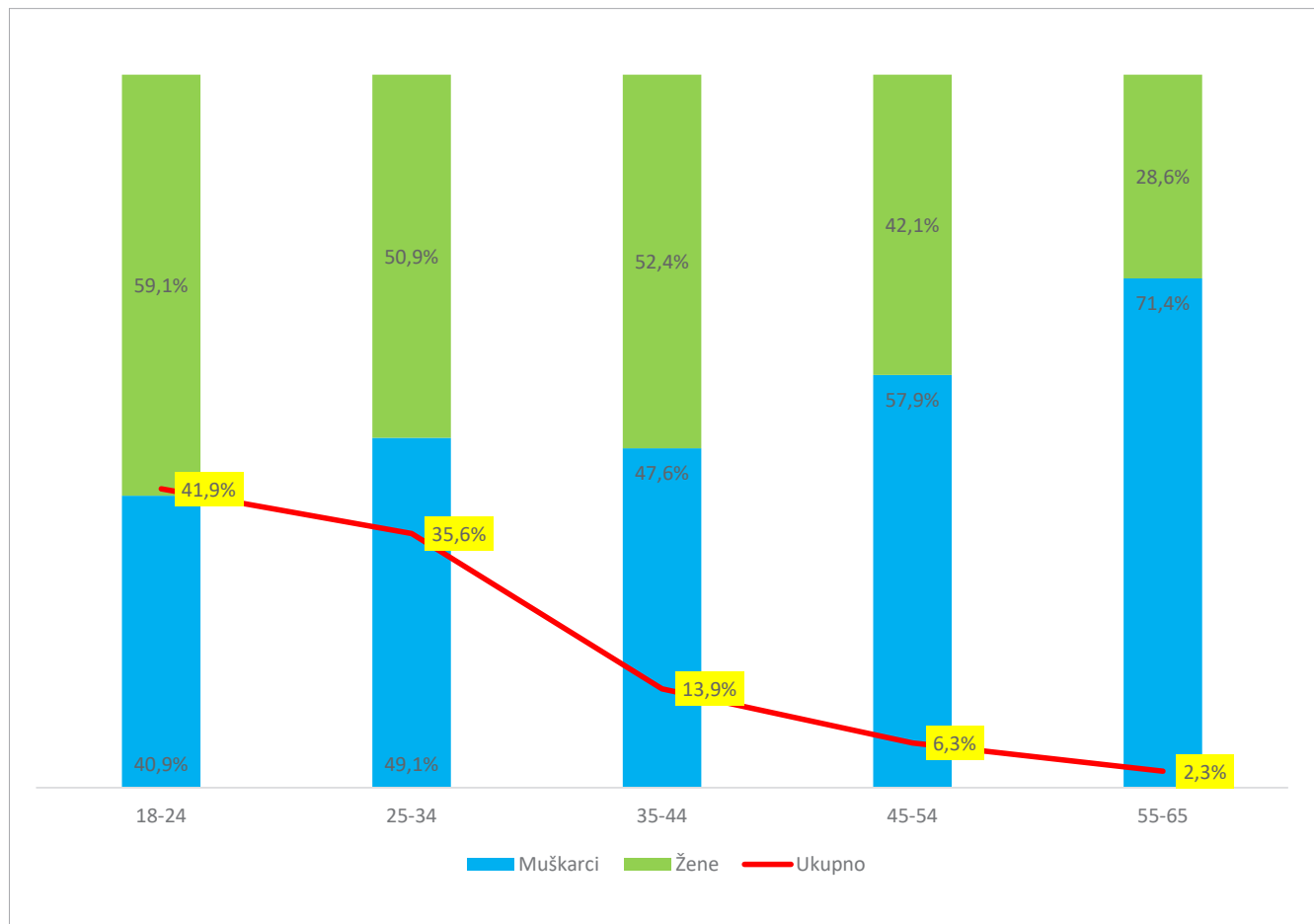
Ne-formalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje, za razliku od formalnog, uglavnom ne dovodi do nacionalno priznate kvalifikacije, a odnosi se na strukturirane programe ili pojedinačne obrazovne aktivnosti dizajnirane da poboljšaju niz veština i kompetencija, izvan formalnog obrazovnog kurikuluma. Stopa učestvovanja u aktivnostima neformalnog obrazovanja je relativno niska, što bi se u određenoj meri mo-

glo pripisati pandemiji COVID-19 i ograničenjima povezanim sa njom. Prema podacima ankete, kumulativno učestvovanje u svim vrstama neformalnih aktivnosti iznosi samo oko 13 procenata. Slično formalnom obrazovanju, stopa učestvovanja žena je veća; 54 posto onih koji su učestvovali u bilo kojoj vrsti aktivnosti neformalnog obrazovanja su žene.

Slika 26.

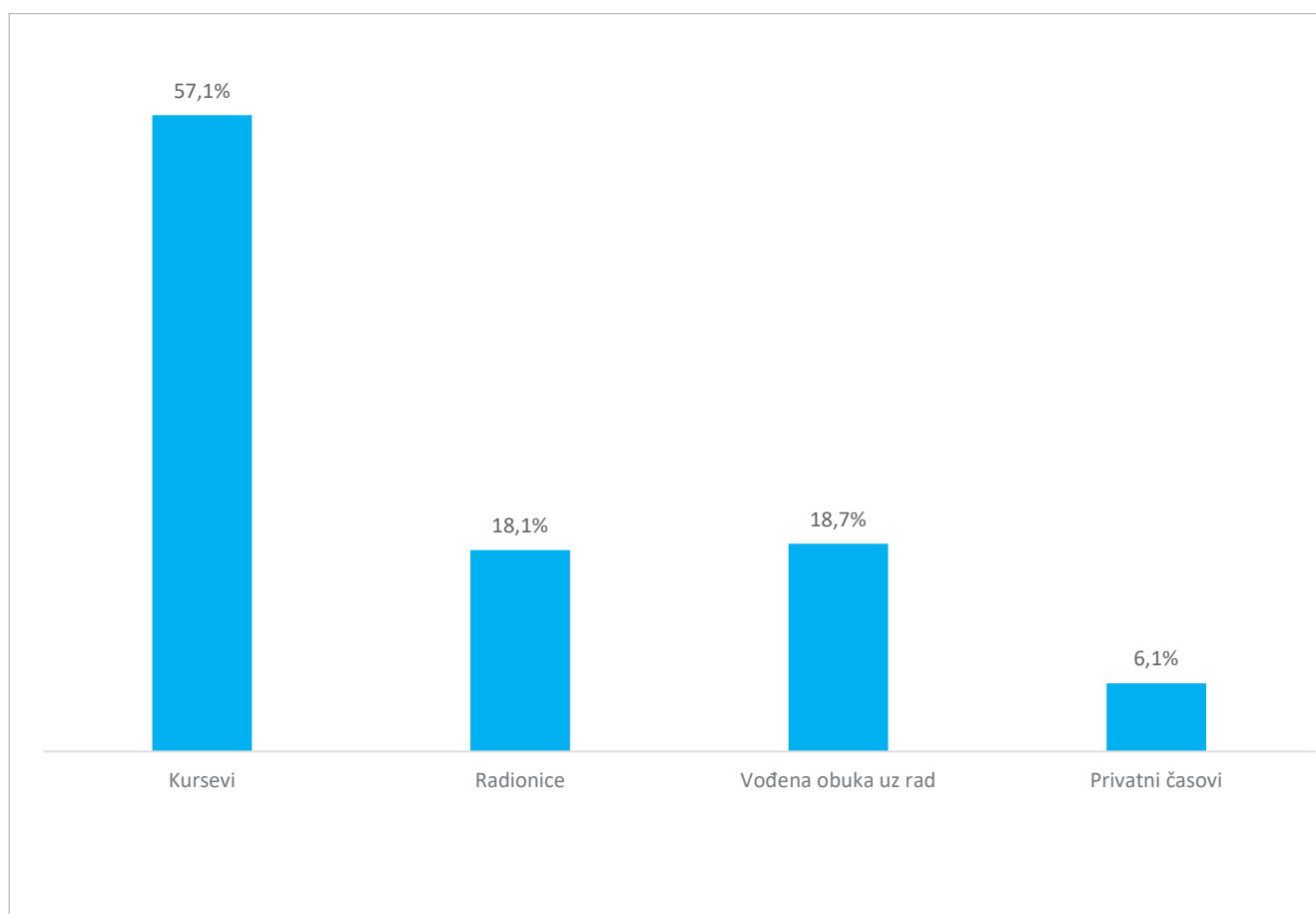
Učestvovanje u neformalnom obrazovanju, po starosnim grupama i polu (br.=304)

Kao što se i očekivalo, stopa učestvovanja je veća kod mladih odraslih, a stopa se smanjuje kako odrasli stare (slika 26). Gotovo 78 posto učenika ima između 18 i 34 godine. Kursevi su glavna aktivnost neformalnog obrazovanja sa više od polovine (57%) polaznika praćenih vođenom obukom na radnom mestu, radionicama i privatnim časovima (slika 27).

Slika 27.

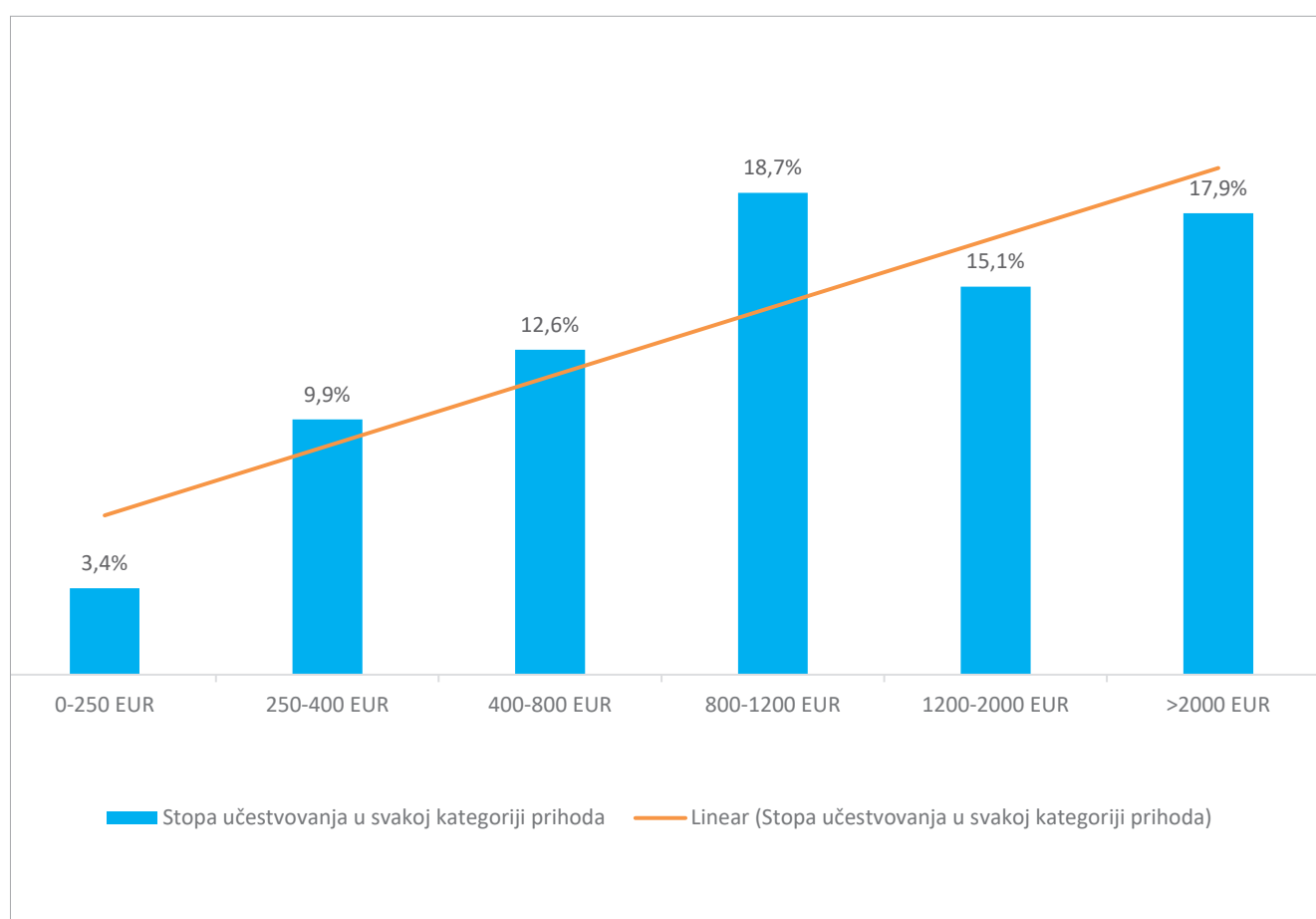
Aktivnosti u neformalnom obrazovanju (br.=304)

Slično formalnom obrazovanju, podaci pokazuju pozitivnu korelaciju između stope učestvovanja u neformalnom obrazovanju i prihoda domaćinstva. Najveća stopa učestvovanja je među domaćinstvima sa mesečnim prihodom od 800 - 1.200 EUR (slika 28).

Slika 28.

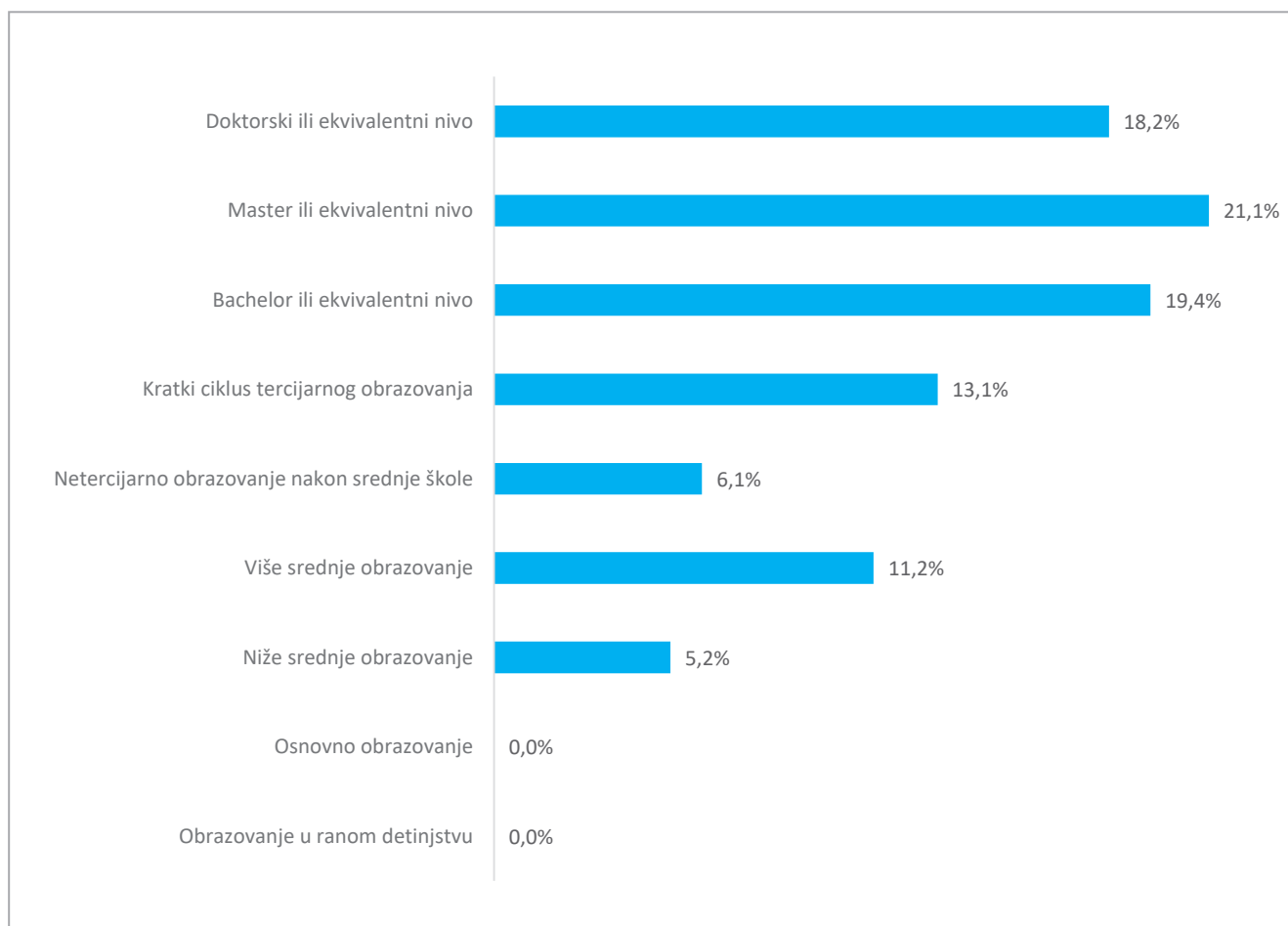
Učestvovanje u neformalnom obrazovanju, po kategorijama prihoda (br.=304)

Pozitivna korelacija između nivoa obrazovanja i stope učestvovanja evidentna je i u neformalnom obrazovanju. Slično formalnom obrazovanju, učestvovanje u neformalnim obrazovnim aktivnostima veće je među odraslima sa visokim nivoom obrazovanja (slika 29).

Slika 29.

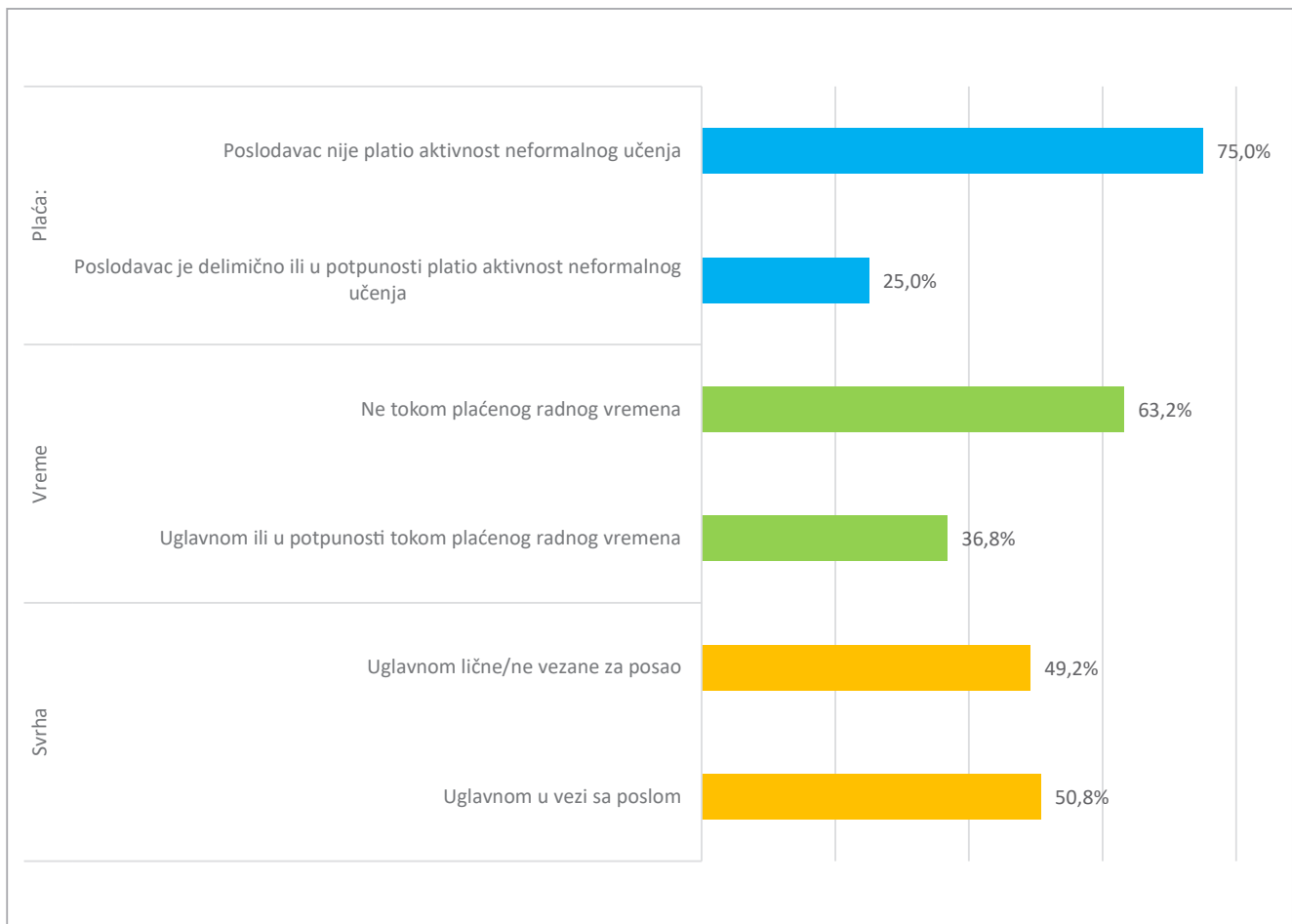
Učestvovanje u neformalnom obrazovanju, po nivou obrazovanja (br.=304

Iako se neke aktivnosti odvijaju u radno vreme, poslodavci ne finansiraju sve. Samo jedna četvrtina učesnika izjavila je da su njihovi poslodavci platili (delimično ili u potpunosti) učestvovanje u neformalnom učenju. Takvim aktivnostima prisustvovalo je u lične svrhe ili svrhe koje nisu povezane sa poslom za polovinu učesnika, dok je druga polovina radila aktivnosti neformalnog učenja u svrhe posla. Međutim, samo 37 procenata učesnika pohađalo je svoje aktivnosti neformalnog učenja tokom (plaćenog) radnog vremena (slika 30).

Slika 30.

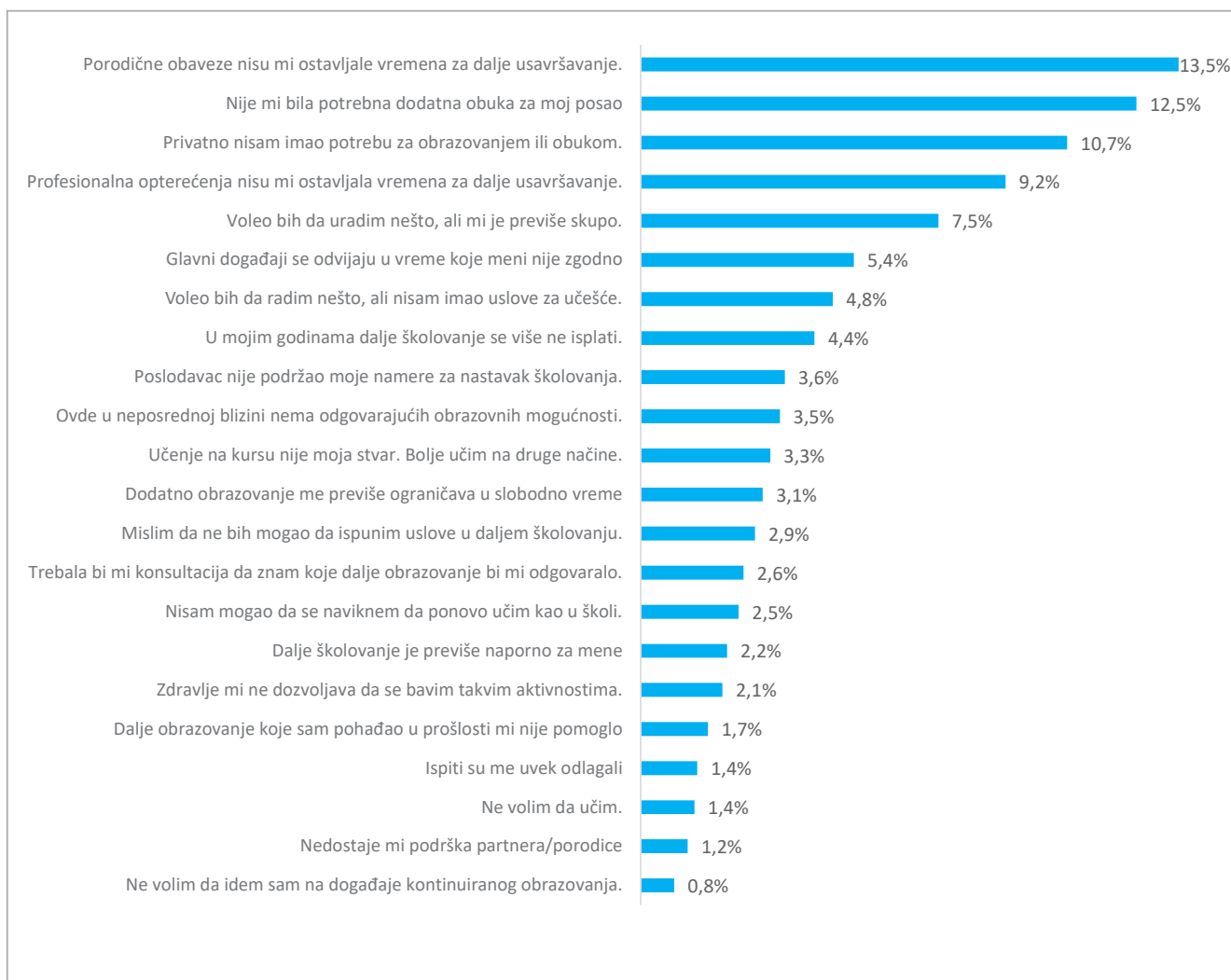
Odnos između posla i neformalnih aktivnosti (br.=304)

Oni koji nisu učestvovali u neformalnim aktivnostima naveli su nekoliko razloga ili prepreka koje su ih sprečavale da učestvuju. Porodični razlozi i obaveze prema porodicama smatrani su glavnim preprekom za 13 posto ne-učesnika. Ostalima nije bila potrebna dodatna obuka za njihov trenutni posao (12,5%) ili jednostavno uopšte nisu uzeli u obzir potrebu za daljim obrazovanjem ili aktivnostima osposobljavanja (11%). Profesionalna opterećenja takođe su navedena među glavnim preprekama; bez obzira na potrebu i želju za pohađanjem obuke ili drugih neformalnih obrazovnih aktivnosti, ograničeno vreme za pohađanje takvih aktivnosti zbog tereta koji se odnosi na posao smatra se glavnim preprekom za 9 procenata ne-učesnika. Kompletan lista prepreka predstavljena je na slici 31. u nastavku.

Slika 31.

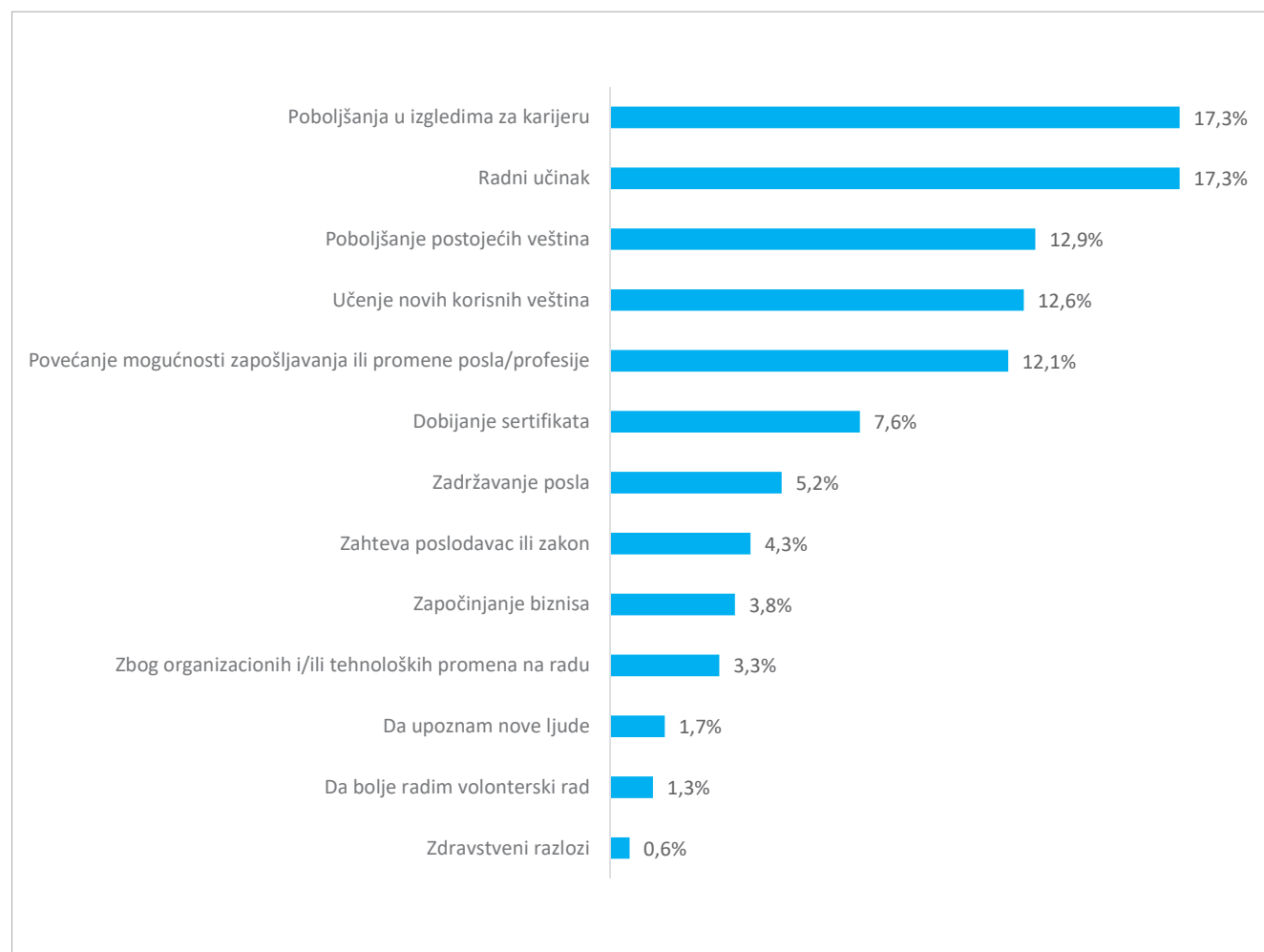
Razlozi za neučestvovanje u neformalnom obrazovanju (br.=2087)

Sa druge strane, poboljšanja u perspektivama za karijeru (17%) i radne performanse (17%) navedena su kao glavni razlozi za učestvovanje onih koji su učestvovali u neformalnom obrazovanju u poslednjih 12 meseci. Poboljšanje postojećih ili učenje novih veština koje bi mogle biti korisne u svakodnevnom životu odraslih, smatra se glavnim razlogom za učestvovanje jedne četvrtine učesnika, dok je zadržavanje posla važan razlog za mali procenat (5%) njih (slika 32).

Slika 32.

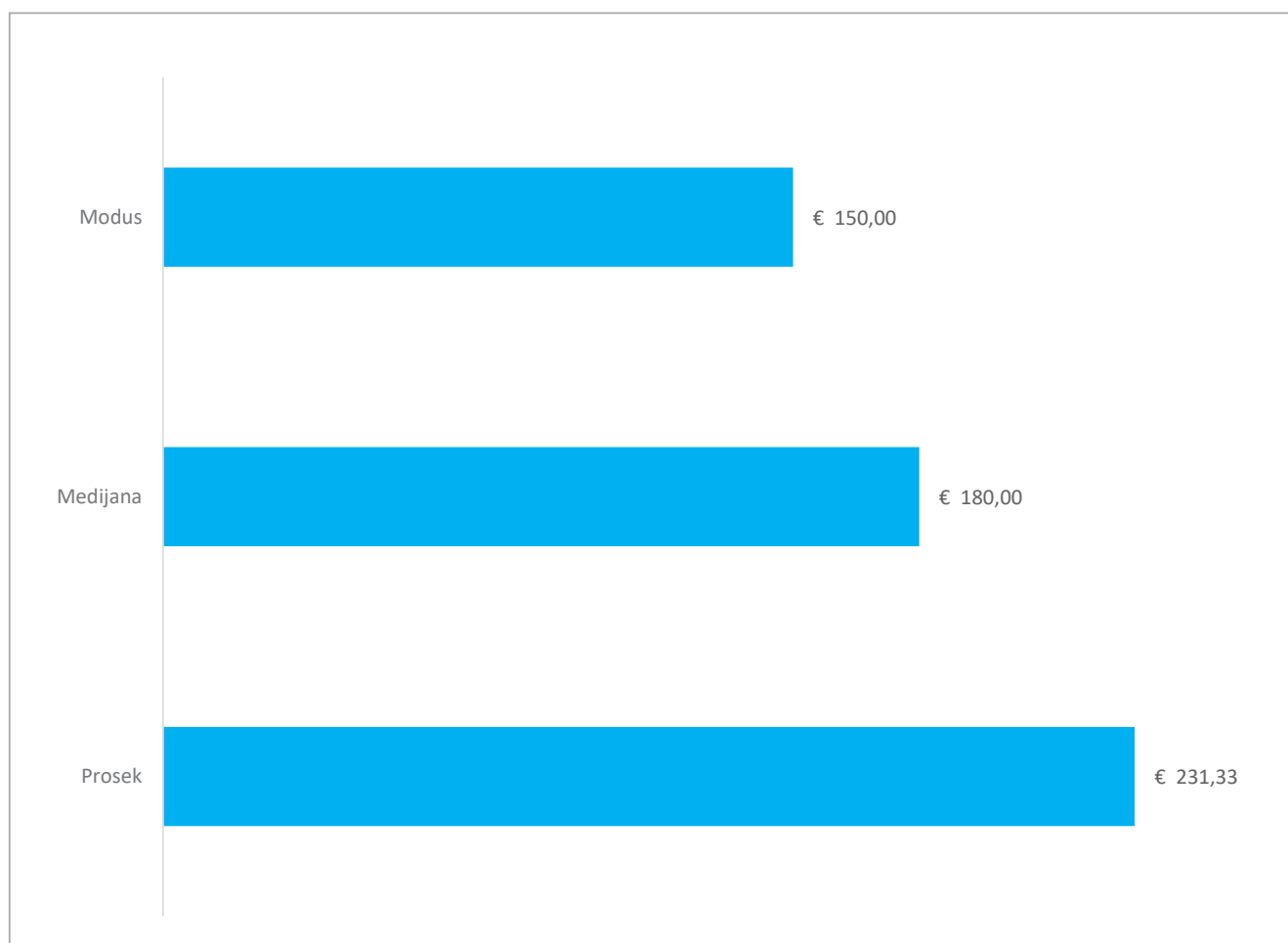
Razlozi za učestvovanje u neformalnom obrazovanju (br.=304)

Troškovi vezani za neformalno obrazovanje/učenje, iako su ih uglavnom finansirali sami učesnici, bili su relativno jeftini. Međutim, ovo se mora proceniti prema raspoloživom prihodu domaćinstva. Naročito za domaćinstva sa niskim prihodima ovaj iznos predstavlja značajnu investiciju. Srednja vrednost za jednu aktivnost je 180 EUR, što je gotovo ekvivalent mesečnoj minimalnoj zaradi na Kosovu (tj. 170 EUR), dok su prosečni troškovi pojedinačne aktivnosti bili veći (230 EUR).

Slika 33.

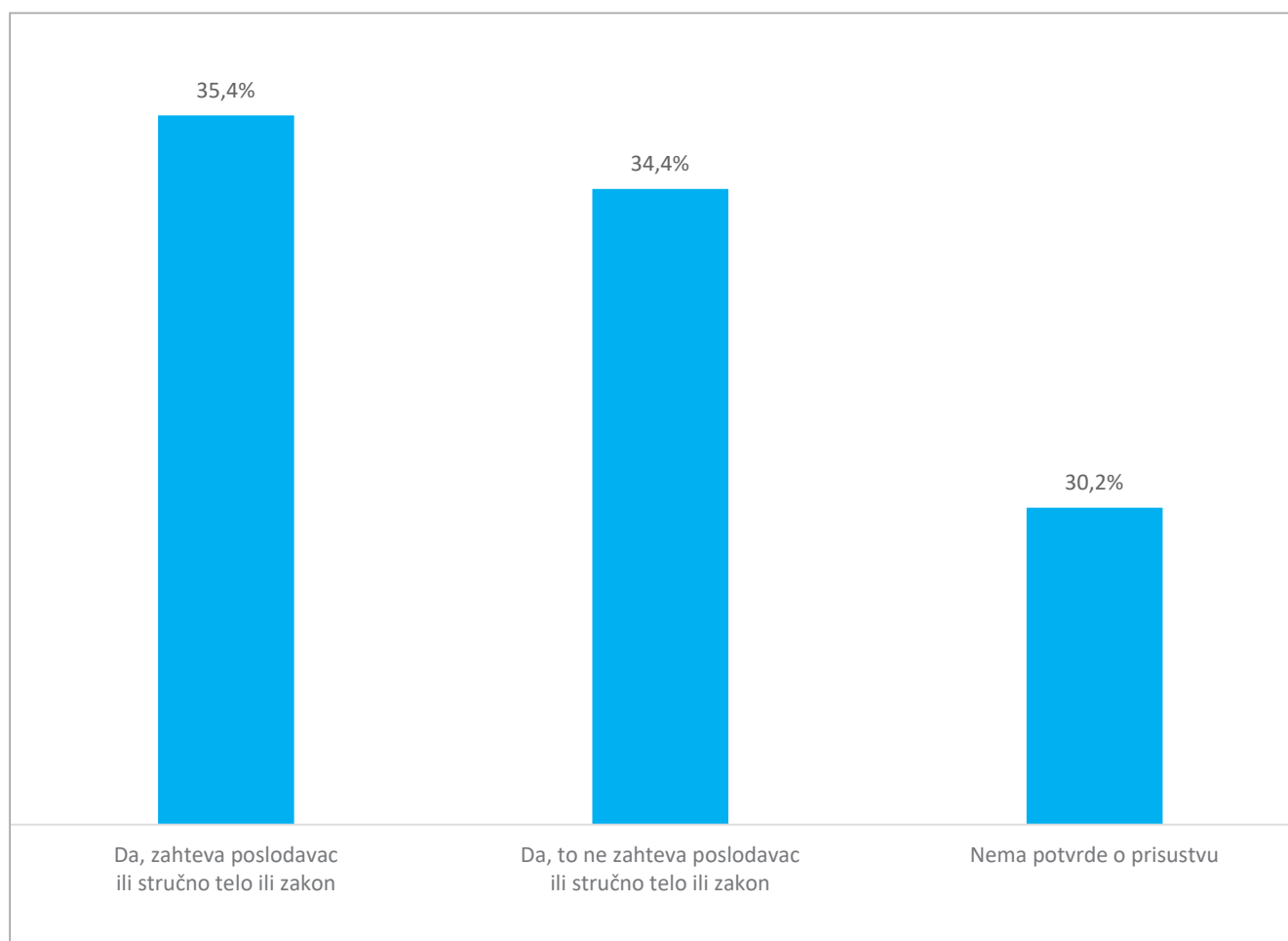
Troškovi aktivnosti neformalnog učenja (br.=304)

Bez obzira na izvore finansiranja i troškove neformalnih aktivnosti obrazovanja, pohađanje i potvrđivanje aktivnosti bilo je potrebno od strane poslodavca, stručnih tela ili zakona za samo 35 procenata učesnika, dok za trećinu učesnika nijedan od gore navedenih bio primenljiv. Oko 30 procenata učesnika izvestilo je da učestvovanje u neformalnoj obrazovnoj aktivnosti nije dovelo do sertifikata, već se daje potvrda o pohađanju (slika 34).

Slika 34.

Sertifikacija aktivnosti neformalnog učenja (br.=304)

Neformalno učenje

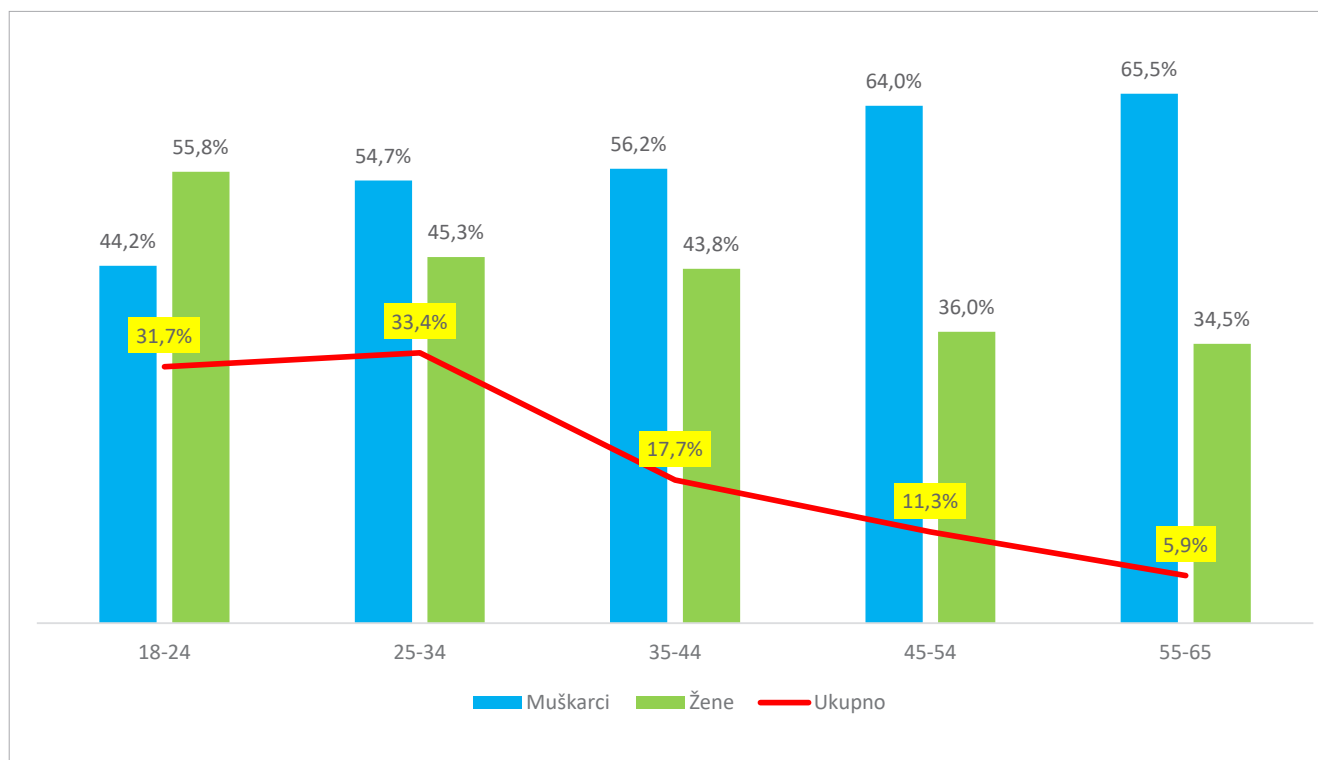
Još jedan aspekt koji je u fokusu imao ovo istraživanje, a o kojem će biti reči u ovom odeljku, jeste neformalno učenje na Kosovu. Pre nego što iznesemo nalaze, objasnićemo šta ovaj oblik učenja znači. Neformalno učenje odnosi se na učenje koje se odvija van formalnih sredina za učenje, ali u okviru neke vrste namere i organizacionog okvira. Prema našem proračunu, više od 78 procenata ispitanika učestvovalo je u neformalnom učenju tokom poslednjih 12 meseci; među njima je 53 posto muškaraca i 47 posto žena.

Slika 35 prikazuje stopu učestvovanja svake starosne grupe u neformalnom učenju (linija); pored

toga, kolone na ovoj slici daju informacije o polnoj strukturi unutar starosne grupe. Analizirajući ovu cifru, primećujemo da mladi odrasli češće učestvuju u ovom obliku učenja od starijih. To je možda zato što su mlađi ljudi upoznati sa upotrebom tehnologije koja je u današnje vreme važan izvor za razvoj aktivnosti neformalnog učenja. Ovaj razlog bi mogao donekle da objasni još jedan obrazac koji primećujemo, žene su više zastupljene u mlađim starosnim grupama. Još jedan faktor koji može objasniti pomenuti obrazac je činjenica da su mlađe žene zastupljenije na tržištu rada i da zbog toga treba više da razvijaju različite veštine od starijih žena.

Slika 35.

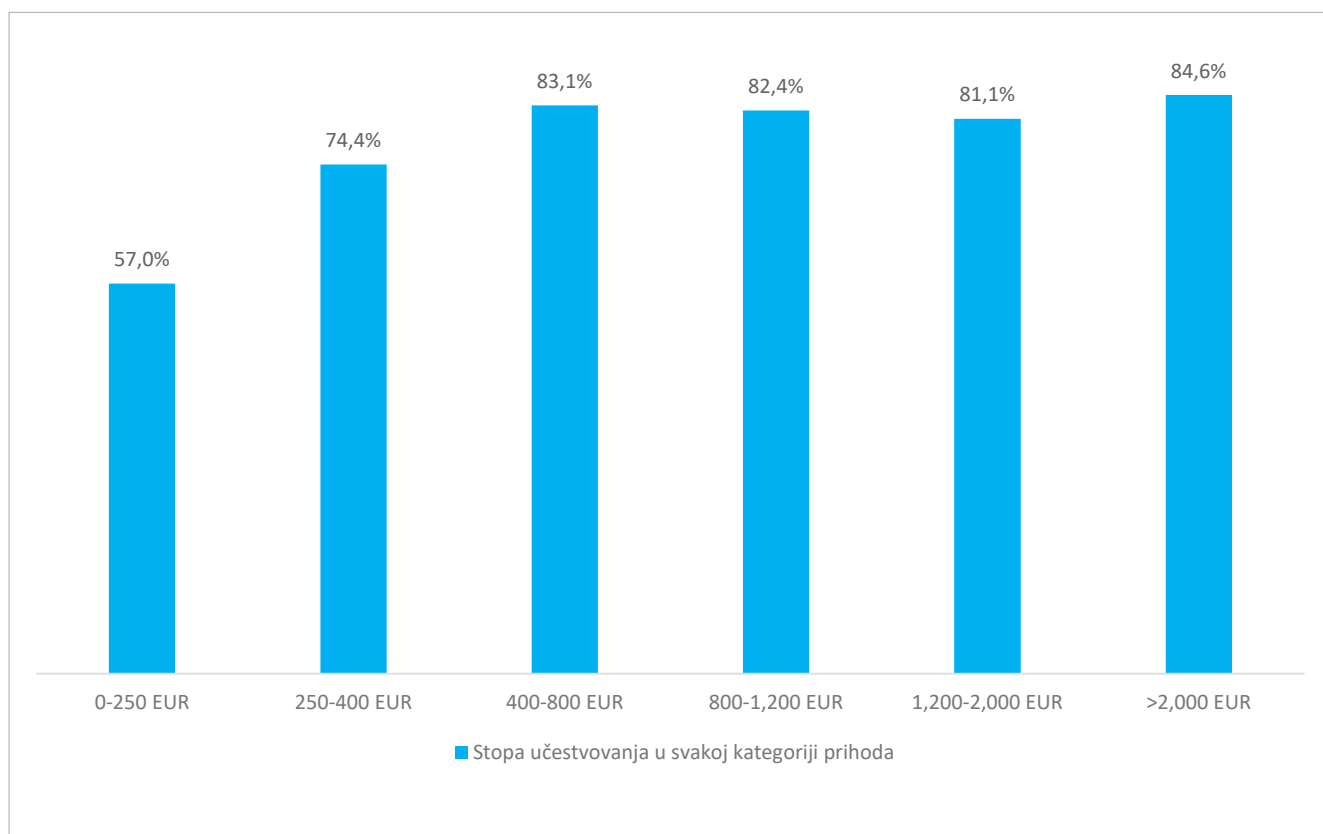
Učestvovanje u neformalnom učenju po starosnim grupama i polna struktura (br.=1874)

Pošto su aktivnosti neformalnog učenja, generalno, jeftinije za razliku od formalnog ili neformalnog obrazovanja, razlike u stopi učestvovanja u neformalnom učenju unutar kategorija prihoda su mnogo manje. Stopa učestvovanja je 57 procenata u domaćinstvima sa mesečnim prihodom do 250 EUR, dok je oko 85 procenata u domaćinstvima koja zarađuju više od 2.000 EUR mesečno (slika 36).

Slika 36.

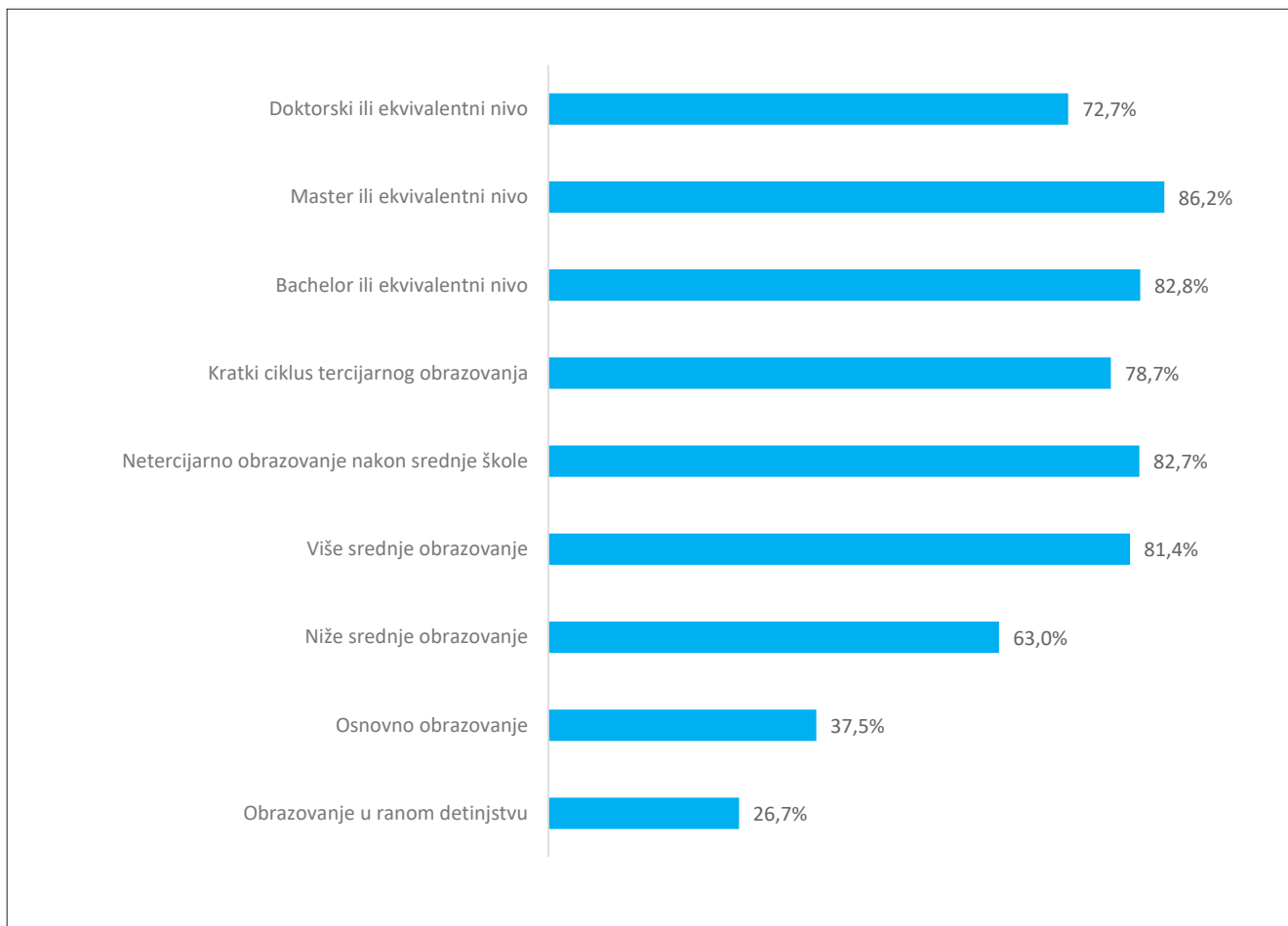
Učestvovanje u aktivnostima neformalnog učenja, po kategorijama prihoda (br.=1874)

Obrasci stope učestvovanja u neformalnim aktivnostima učenja - za razliku od formalnog i neformalnog obrazovanja - pokazuju visok nivo učestvovanja bez obzira na nivo obrazovanja. Izuzev odraslih sa osnovnim ili nižim nivoom obrazovanja, više od 60 procenata odraslih u svakoj kategoriji obrazovnog dostignuća učestvovalo je u neformalnim aktivnostima učenja tokom prošle godine (slika 37).

Slika 37.

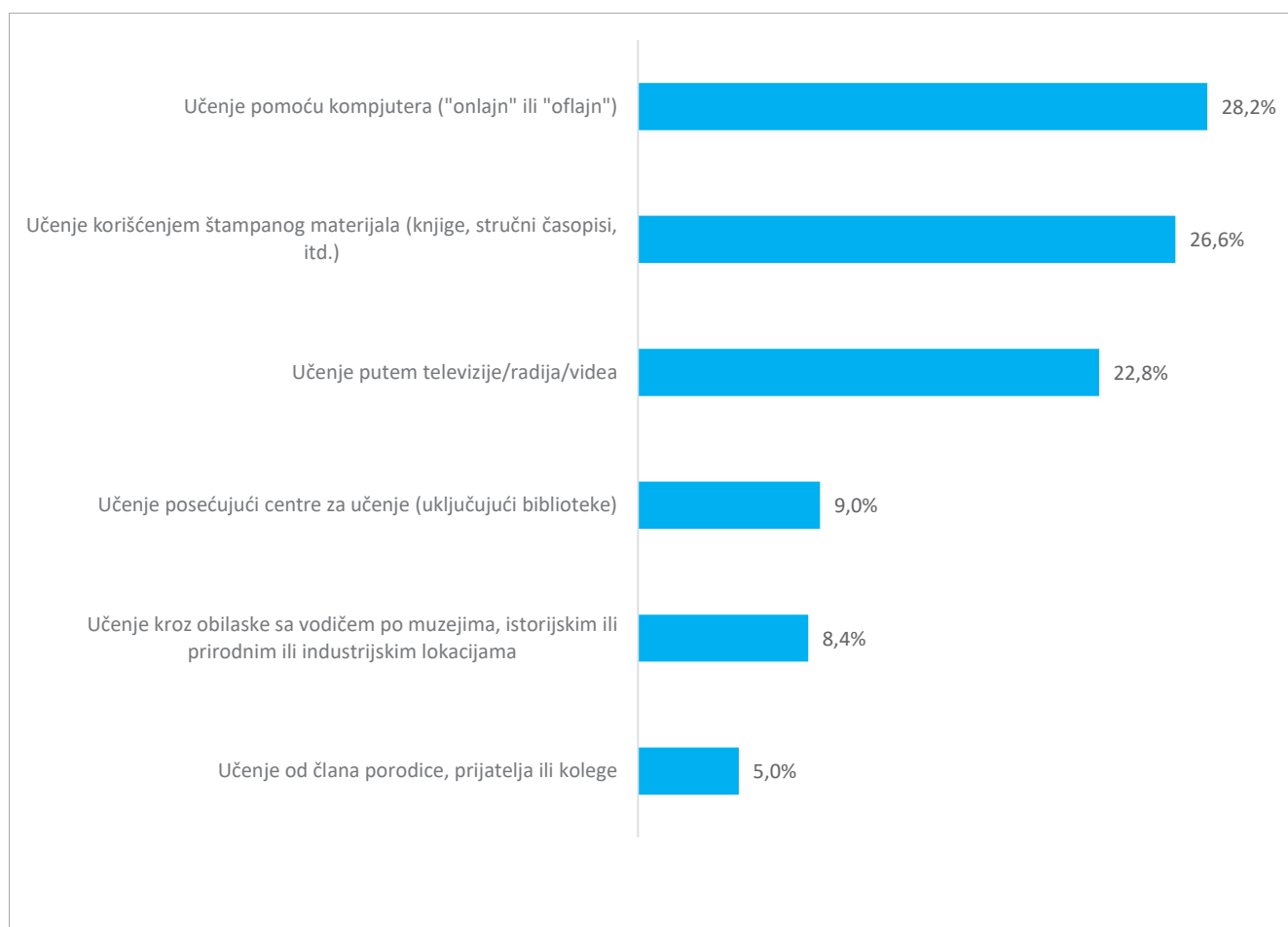
Učestvovanje u aktivnostima neformalnog učenja, po nivou obrazovanja (n=1874)

Kada su u pitanju vrste neformalnog učenja, od ispitanika se tražilo da odaberu u kojim aktivnostima neformalnog učenja su bili uključeni. Kao što je prikazano na slici 38, najčešće korišćena opcija je učenje pomoću računara, praćeno učenjem pomoću štampanih materijala i učenje putem televizije/radija/videoa. Sa druge strane, učenje od člana porodice, prijatelja ili kolege bilo je najmanje izabrana opcija; vredi napomenuti da je istraživanje sprovedeno tokom COVID-19 što bi moglo objasniti zašto ovaj tip nije biran često.

Slika 38.

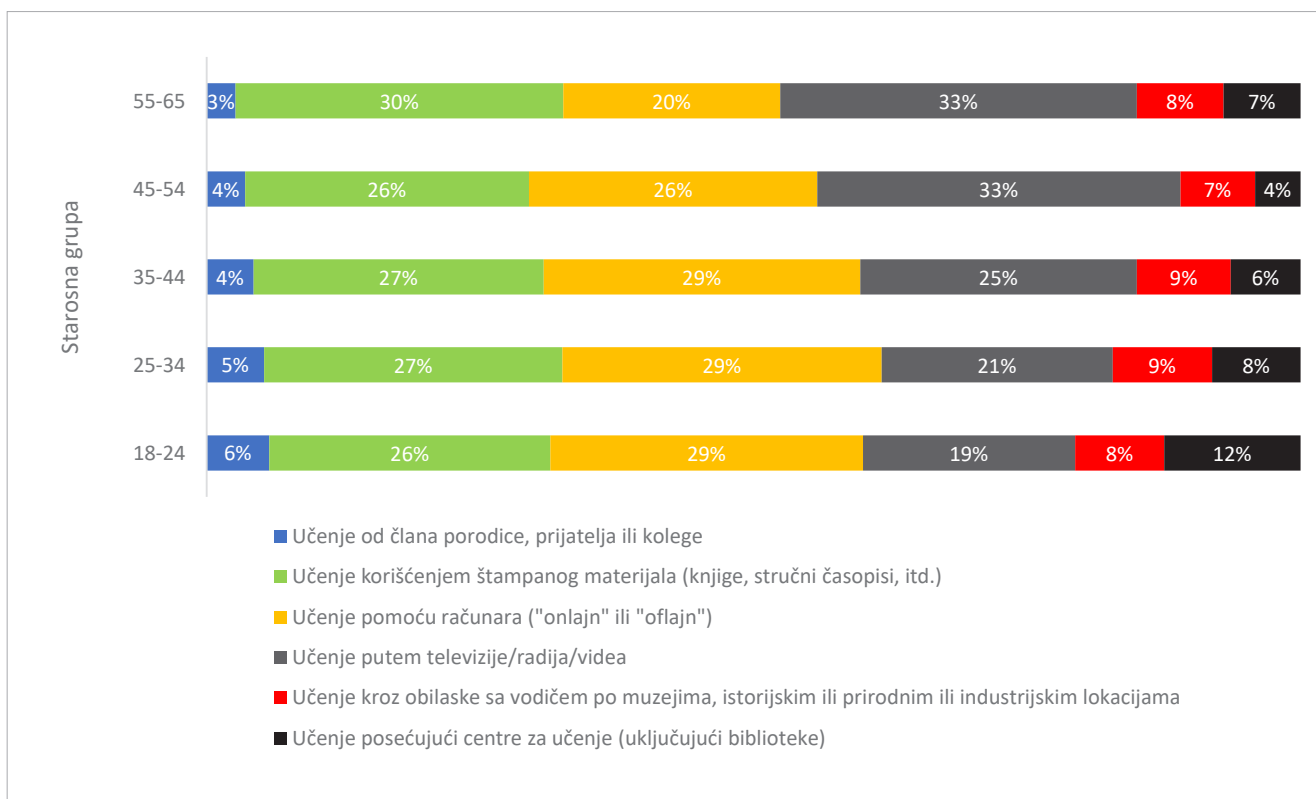
Tip aktivnosti neformalnog učenja (br.=1874)

Da bismo proverili da li postoji bilo kakva razlika između starosnih grupa u pogledu vrste aktivnosti neformalnog učenja, na slici 39, analizirali smo strukturu aktivnosti neformalnog učenja po starosnim grupama. Kao što vidimo, najčešća aktivnost među mladima (onima od 18 do 24 i 25-34 godine) je učenje pomoću računara. Iako je ovo često izabrana opcija i među starijim ljudima (onima od 45 do 54 i 55 do 65 godina), najčešće aktivnosti za njih su učenje putem televizije / radija / videa i učenje pomoću štampanih materijala. Kao što je već pomenuto, poznavanje tehnologije može objasniti ovu razliku između starosnih grupa.

Slika 39.

Tip aktivnosti neformalnog učenja, po starosnim grupama (br.=1874)

Kao što su dokazi pokazali, značajan udeo ispitanika učestvovao je u neformalnom učenju, među kojima su češće mlađi ljudi i muškarci. Pored toga, analizirali smo vrstu aktivnosti

neformalnog učenja u kojima su ispitanici učestvovali. Iako je učenje kod računara češće među mladima, stariji ljudi češće navode učestvovanje u učenju putem televizije/radija/video zapisa.

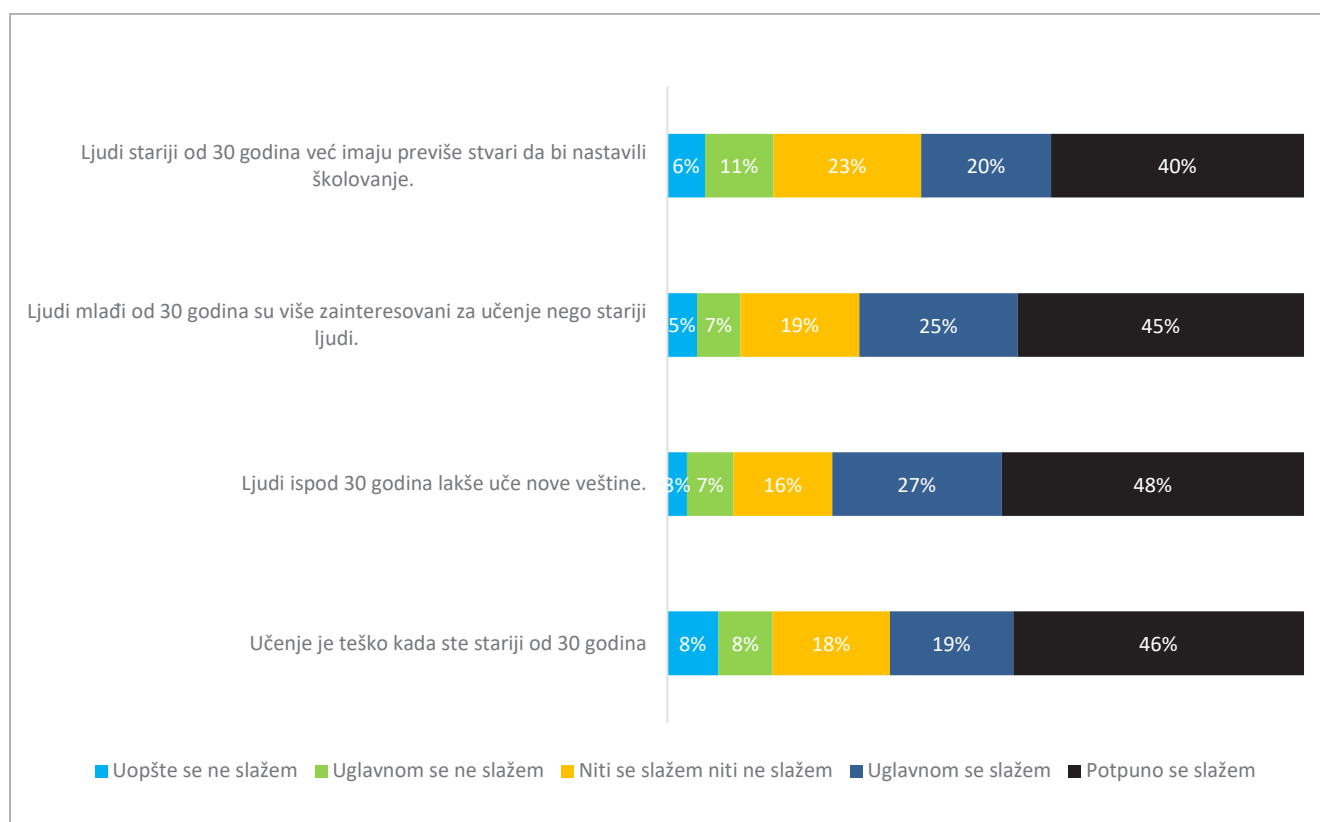
Percepcije u vezi sa učenjem odraslih

Pored glavnih nalaza koji se odnose na formalno i neformalno obrazovanje predstavljeni u prethodnim odeljcima, ovaj deo će razmotriti nalaze u vezi sa percepcijom učenja odraslih na Kosovu. Ovi nalazi imaju u fokusu teme koje karakterišu percepciju učenja odraslih, uključujući starost, osećaj javnosti o obrazovanju, subjekte odgovorne za mogućnosti obrazovanja odraslih, preferirani način učenja, aktivnosti pogodne za razvoj veština vezanih za zapošljavanje, faktore koji utiču na dobijanje dobrog posla.

Što se tiče percepcije učenja odraslih u pogledu starosti, od ispitanika se tražilo da procene u kojoj se meri slažu sa izjavama vezanim za uzrast date na slici 40. Generalno, postoji percepcija da učenje nakon 30. godine života je teže. Kao što vidimo, više od 60 posto se uglavnom ili potpuno slaže da ljudi stariji od 30 godina već imaju previše stvari da bi nastavili svoje obrazovanje. Istovremeno, velika većina veruje da su ljudi mlađi od 30 godina više zainteresovani za učenje od starijih ljudi. Pored toga, što se tiče učenja novih veština, oko 75 procenata se slaže da ljudi mlađi od 30 godina to lakše rade.

Slika 40.

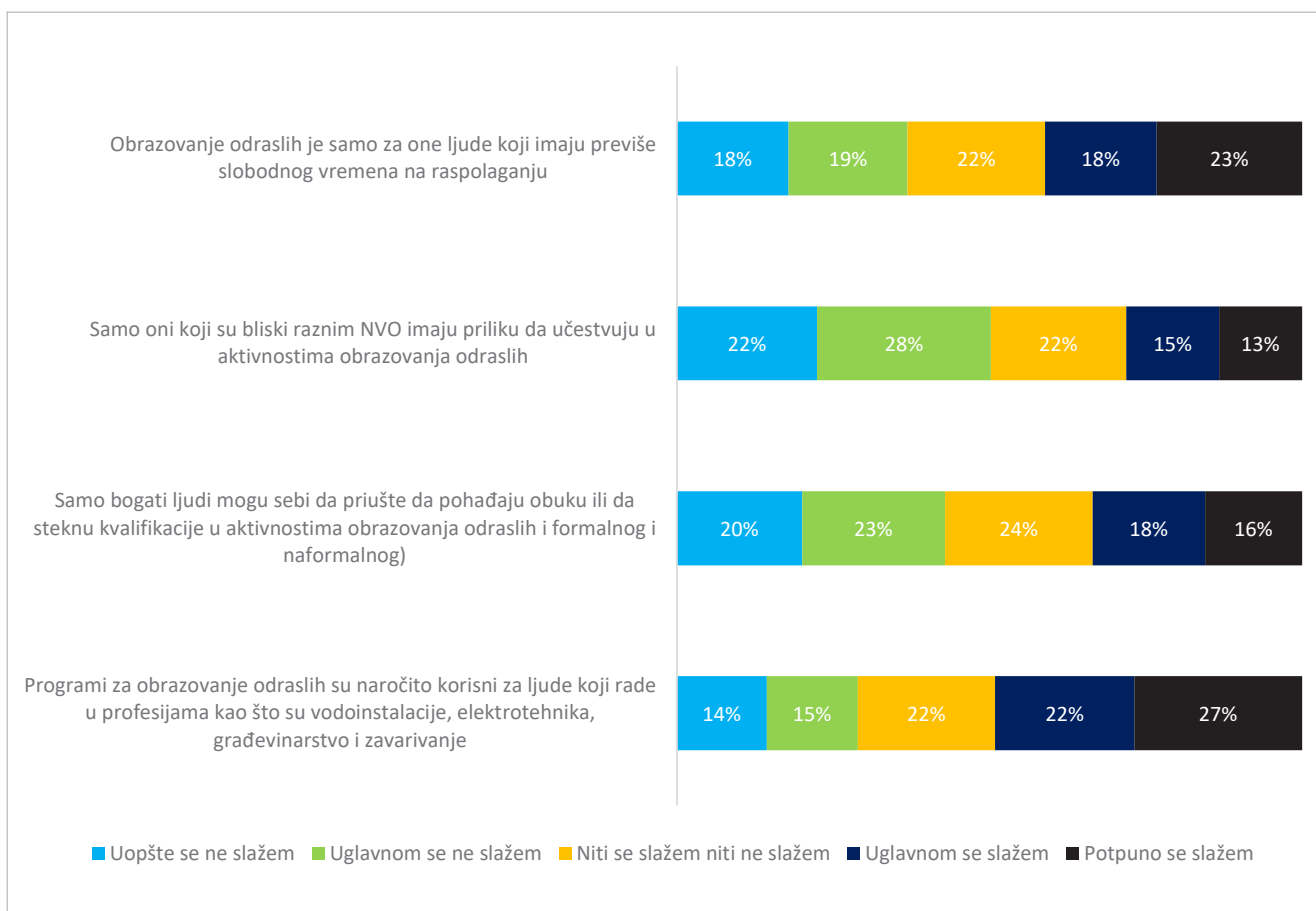
Percepcija u vezi sa učenjem odraslih (br.=2391)

Što se tiče mišljenja javnosti u vezi sa obrazovanjem odraslih, slika 41 pokazuje u kojoj se meri ispitanici slažu sa nekoliko izjava koje se tiču ovog pitanja. Veliki procenat ispitanika (41 procenat) uglavnom se ili u potpunosti slaže da je obrazovanje odraslih namenjeno samo onim ljudima koji imaju previše slobodnog vremena. Više od 50 posto se uglavnom ili potpuno ne slaže da samo oni koji su bliski različitim NVO imaju priliku da učestvuju u aktivnostima obrazovanja odraslih. Što se tiče bogatstva osobe, 43 posto se uglavnom ili potpuno ne slaže da samo bogati ljudi mogu sebi priuštiti da se obuče ili kvalifikuju za aktivnosti obrazovanja odraslih, oko 34 posto se slaže sa ovom izjavom, a 24 posto je neutralno. Što se tiče obrazovnih programa za odrasle, više od 49 posto slaže se da su ove vrste programa posebno korisne za one koji rade u zanimanjima kao što su vodoinstalateri, električari, građevinarstvo i zavarivanje, gotovo 30 posto se ne slaže sa ovom izjavom, a 22 posto se ne slaže, niti ne slaže.

Slika 41.

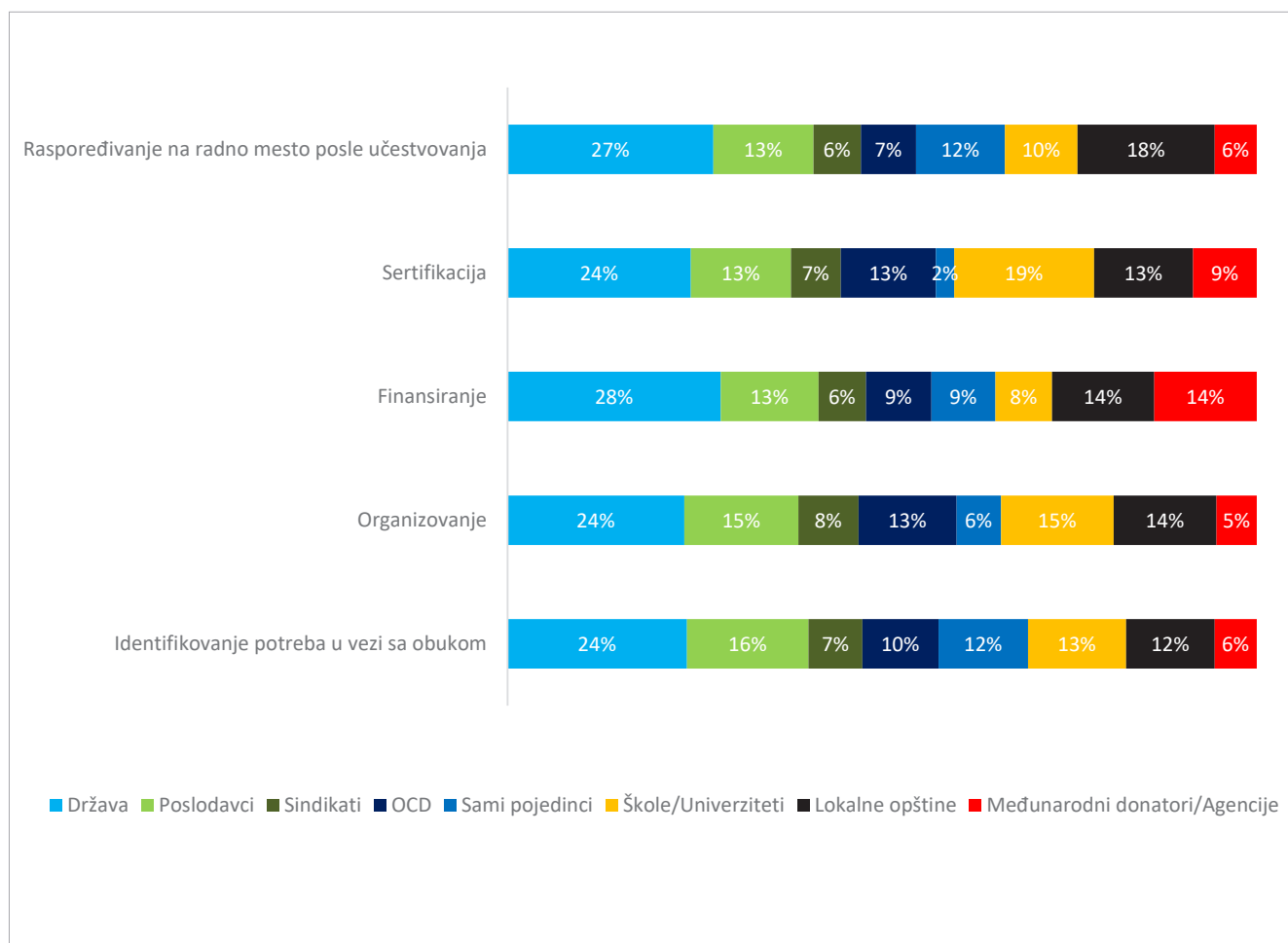
Mišljenje javnosti o obrazovanju odraslih (br.=2391)

Kada su u pitanju entiteti odgovorni za mogućnosti obrazovanja odraslih kao što su zapošljavanje, sertifikacija, finansiranje, organizovanje i identifikacija potreba za obukom, ispitanici su državu kao odgovorni entitet najčešće navodili za svaku priliku. Slika 42 pokazuje koliko je često svaki entitet odabran kao onaj koji treba da bude odgovoran za svaku priliku za obrazovanje.

Slika 42.

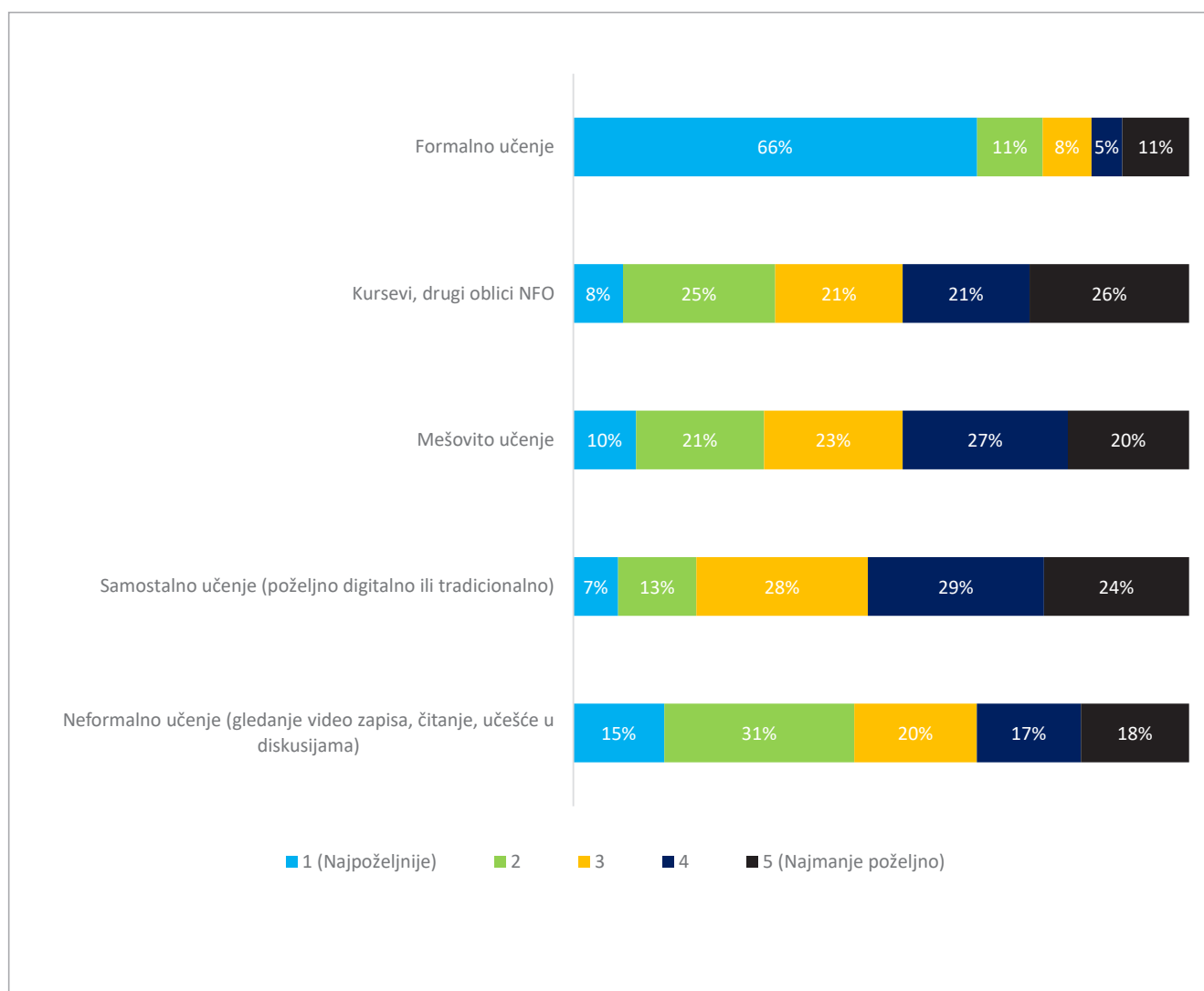
Subjekti koji su odgovorni za prilike i mogućnosti za obrazovanje odraslih (br.=2391)

U jednom od pitanja, ispitanicima je zatraženo da preferirani način učenja rangiraju sa 1 (najpoželjniji) na 5 (najmanje poželjni). Slika 43 prikazuje relativnu učestalost svake odabrane opcije. Iako je formalno učenje najpoželjniji način, jer ga je 66% ispitanika rangiralo na prvo mesto, najmanje poželjni modus su kursevi i drugi oblici neformalnog obrazovanja, s obzirom da je to rangirano kao najmanje često u poređenju sa drugim modusima.

Slika 43.

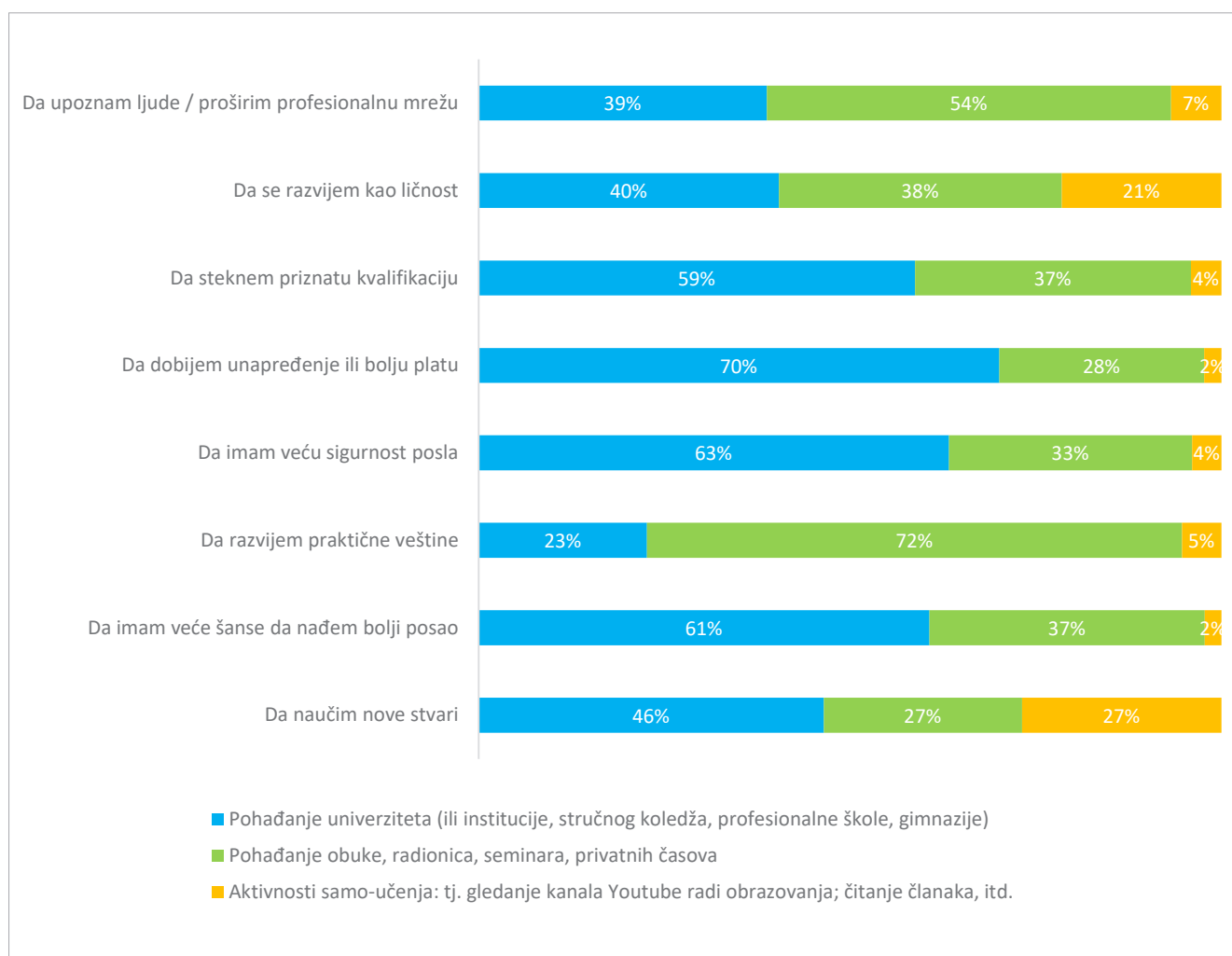
Poželjniji modus učenja (Br.=2391)

U drugom pitanju, ispitanici su morali da odaberu jednu od tri različite aktivnosti učenja kao najpogodniju za razvoj određenih faktora povezanih sa zaposlenjem. Slika 44 ilustruje koliko je često svaka aktivnost izabrana kao pogodna za izgradnju specifičnih veština. Kao što je prikazano, pohađanje univerziteta (ili institucije, strukovnog koledža, strukovnih škola, gimnazije) odabrano je kao najvažnija aktivnost učenja da biste se razvili kao osoba, stekli priznatu kvalifikaciju, dobili unapređenje ili bolju platu, stekli veću sigurnost posla, imati više šanse da nađu bolji posao i naučiti nove stvari. Sa druge strane, pohađanje obuka, radionica, seminara, privatnih predavanja je važnije za upoznavanje ljudi/proširivanje profesionalne mreže i razvijanje praktičnih veština, smatraju ispitanici.

Slika 44.

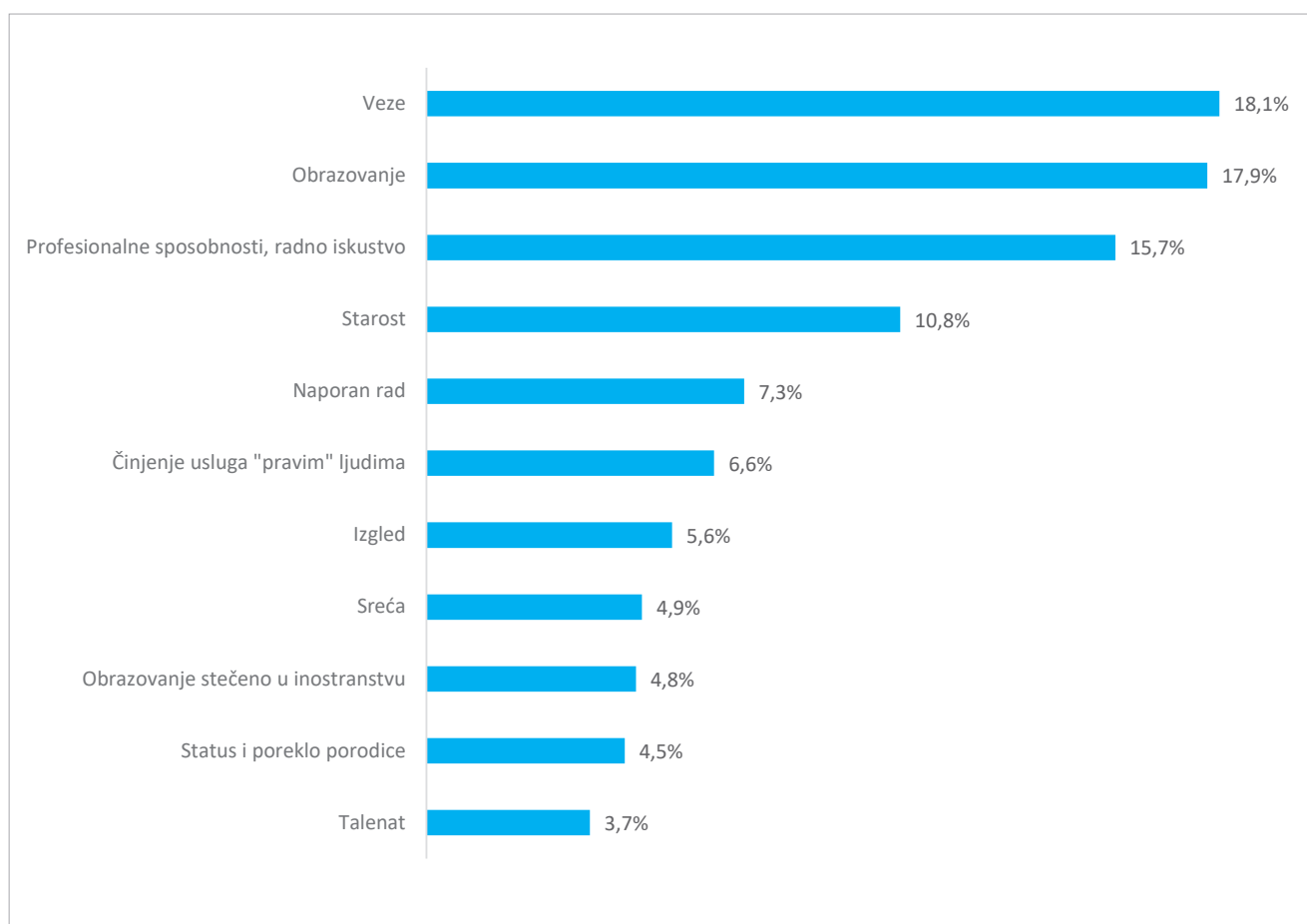
Aktivnosti učenja koje su podobne za svaku veštinu (br.=2391)

Što se tiče faktora važnih za dobijanje dobrog posla, slika 45 daje informacije o relativnoj učestalosti da je svaki faktor odabran kao jedan od tri najvažnija faktora. Povezivanje je izabrano najčešće (više od 18 procenata) kao jedan od tri najvažnija faktora, zatim obrazovanje koje je odabralo 17,9 procenata, a profesionalne sposobnosti i radno iskustvo sa 16 procenata.

Slika 45.

Faktori koji utiču da se dobije bolji posao (br.=2391)

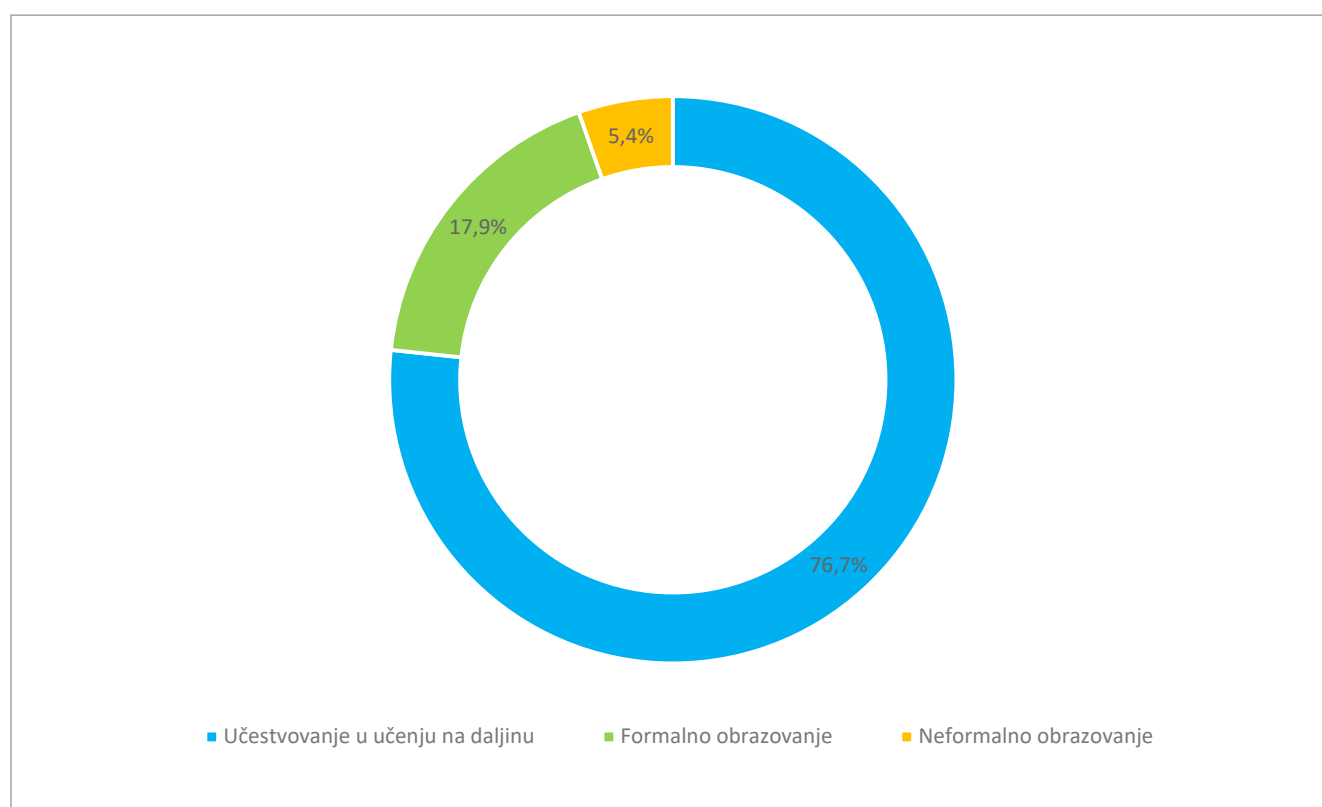
Za zaključak, postoji percepcija da je obrazovanje za ljude starije od 30 godina teže, a država je entitet koji se smatra najodgovornijim za mogućnosti obrazovanja odraslih; veze su snažni faktor za dobijanje dobrog posla, dok je pohađanje univerziteta važna aktivnost za poboljšanje šansi za pronalaženje boljeg posla i pohađanje obuke i drugih oblika neformalnog obrazovanja za razvijanje veština vezanih za posao.

Učenje na daljinu tokom pandemije COVID-19

Pošto je istraživanje sprovedeno tokom pandemije COVID-19, neka od pitanja u anketi imala su u fokusu nekoliko aspekata učenja zasnovanog na daljini tokom tog vremena, o čemu će biti reči u ovom odeljku. Što se tiče učestvovanja, više od 9 procenata ispitanika izjavilo je da su učestvovali u ovoj vrsti učenja.

Slika 46.

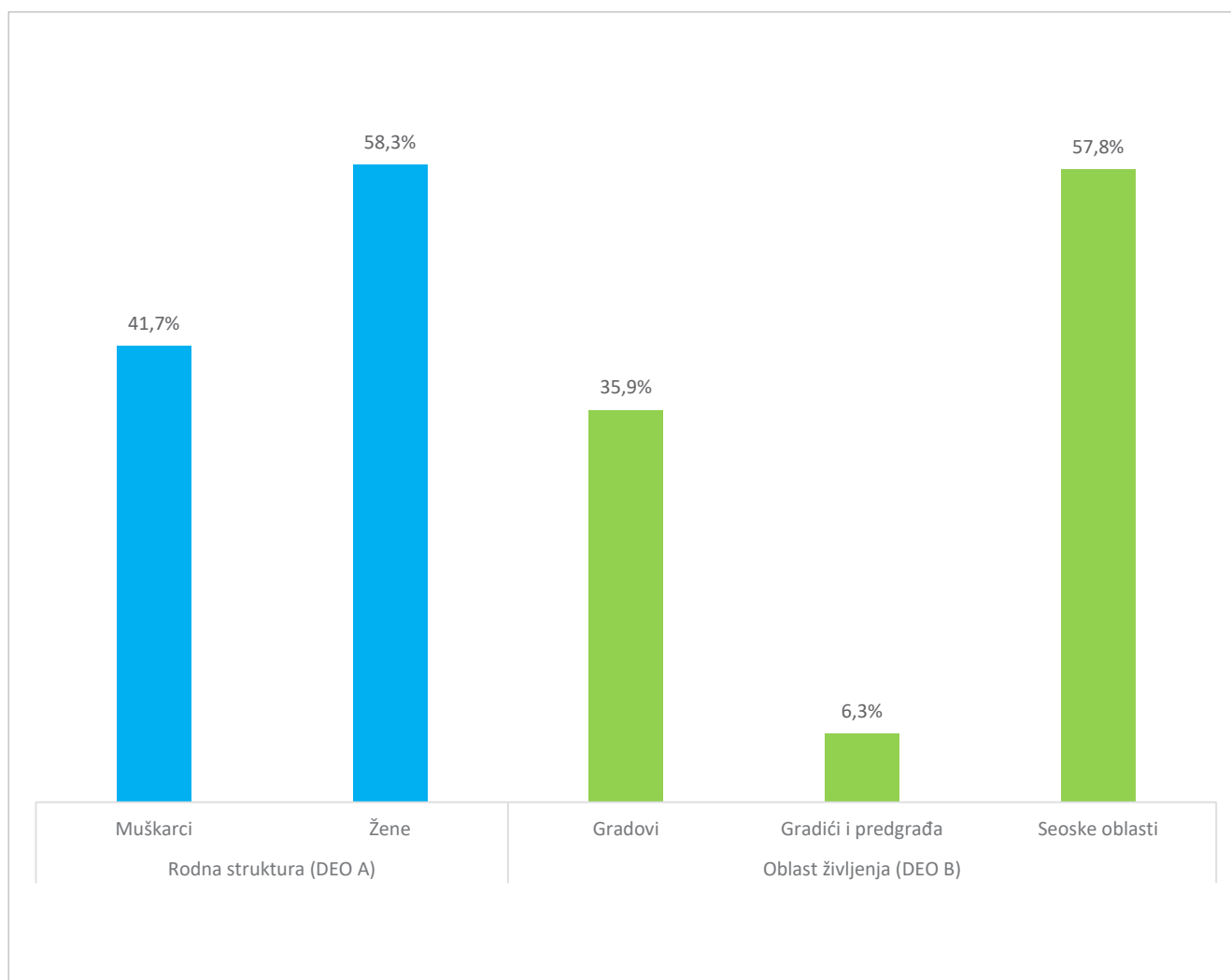
Ispitanici koji učestvuju u učenju na daljinu, po obliku školovanja
(br.=223)

Od onih koji su učestvovali u učenju na daljinu, kao što je prikazano na slici 46, više od 76 procenata reklo je da su učestvovali u formalnom obrazovanju, skoro 18 procenata u neformalnom obrazovanju i 5,4 procenata u drugim oblicima obrazovanja.

Slika 47.

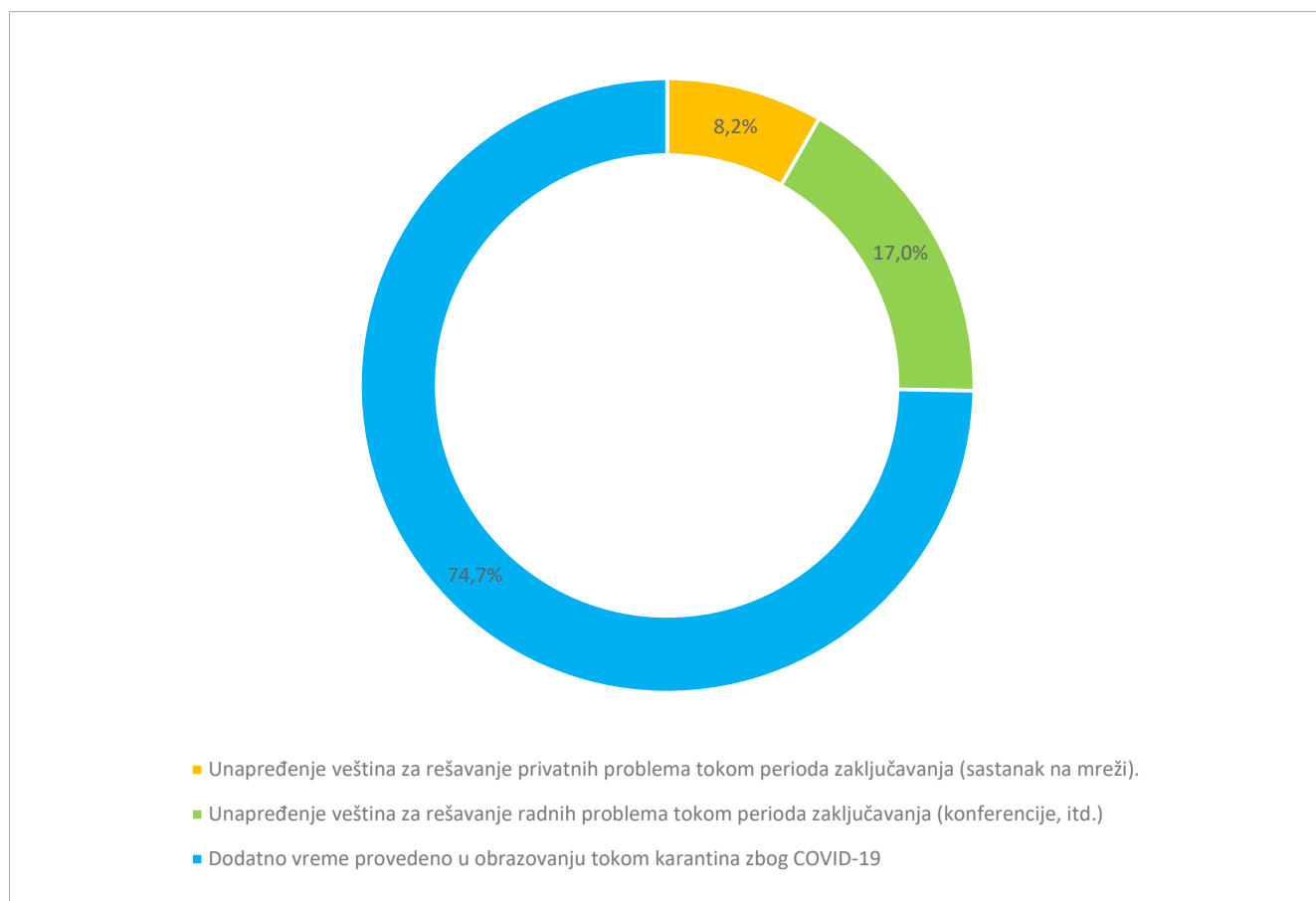
Ispitanici koji učestvuju u obrazovanju preko Interneta, po polu i oblasti stanovanja (br.=223)

Slika 47 prikazuje raspodelu ispitanika koji su učestvovali u učenju na daljinu u pogledu pola i životnog područja. Kao što vidimo, žene su učestvovala više od muškaraca. Što se tiče životnih područja, oni koji žive u ruralnim područjima učestvovali su više od onih koji žive u gradovima i predgrađima. U jednom od pitanja, ispitanici su zamoljeni da navedu razloge za učestvovanje u učenju na daljinu. Najčešći navedeni razlog je dodatno vreme koje se troši na obrazovanje tokom zaključavanja COVID-19. Slika 48 daje detaljnije informacije o razlozima za učestvovanje u učenju na daljinu.

Slika 48.

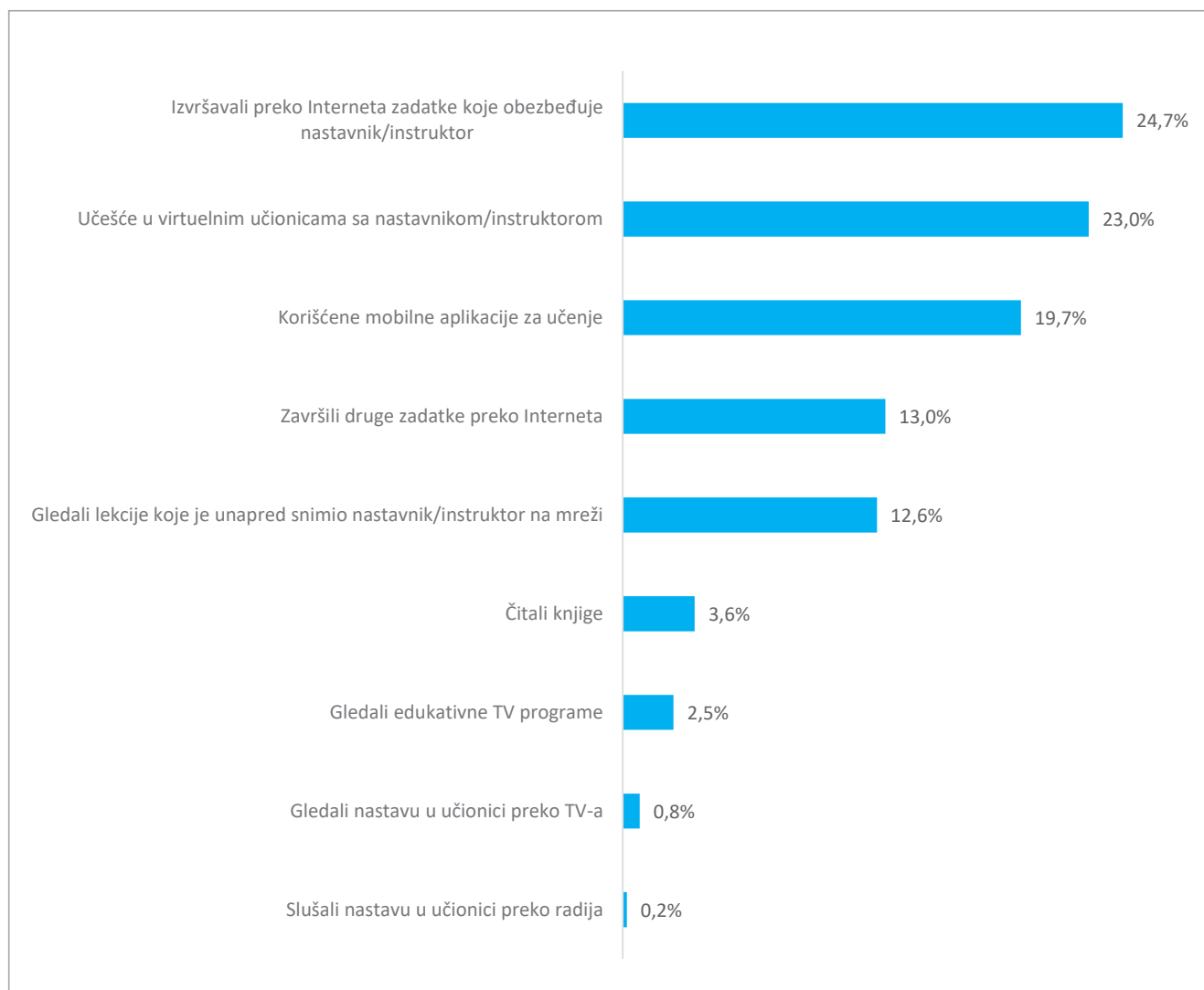
Razlozi za učestvovanje u učenju na daljinu (br.=223)

Kada se od ispitanika traži da daju informacije o obrazovnim aktivnostima kojima su se bavili prilikom učestvovanja u učenju na daljinu, čini se da je najčešće ispunjavanje zadataka na mreži koje zadaje učitelj/nastavnik. Ostale obrazovne aktivnosti koje su češće pominjane obuhvataju učestvovanje u virtuelnim učionicama sa nastavnikom/učiteljem i upotrebu mobilnih aplikacija za učenje. Slika 49 pruža više informacija u vezi sa obrazovnim aktivnostima kojima su se ispitanici bavili.

Slika 49.

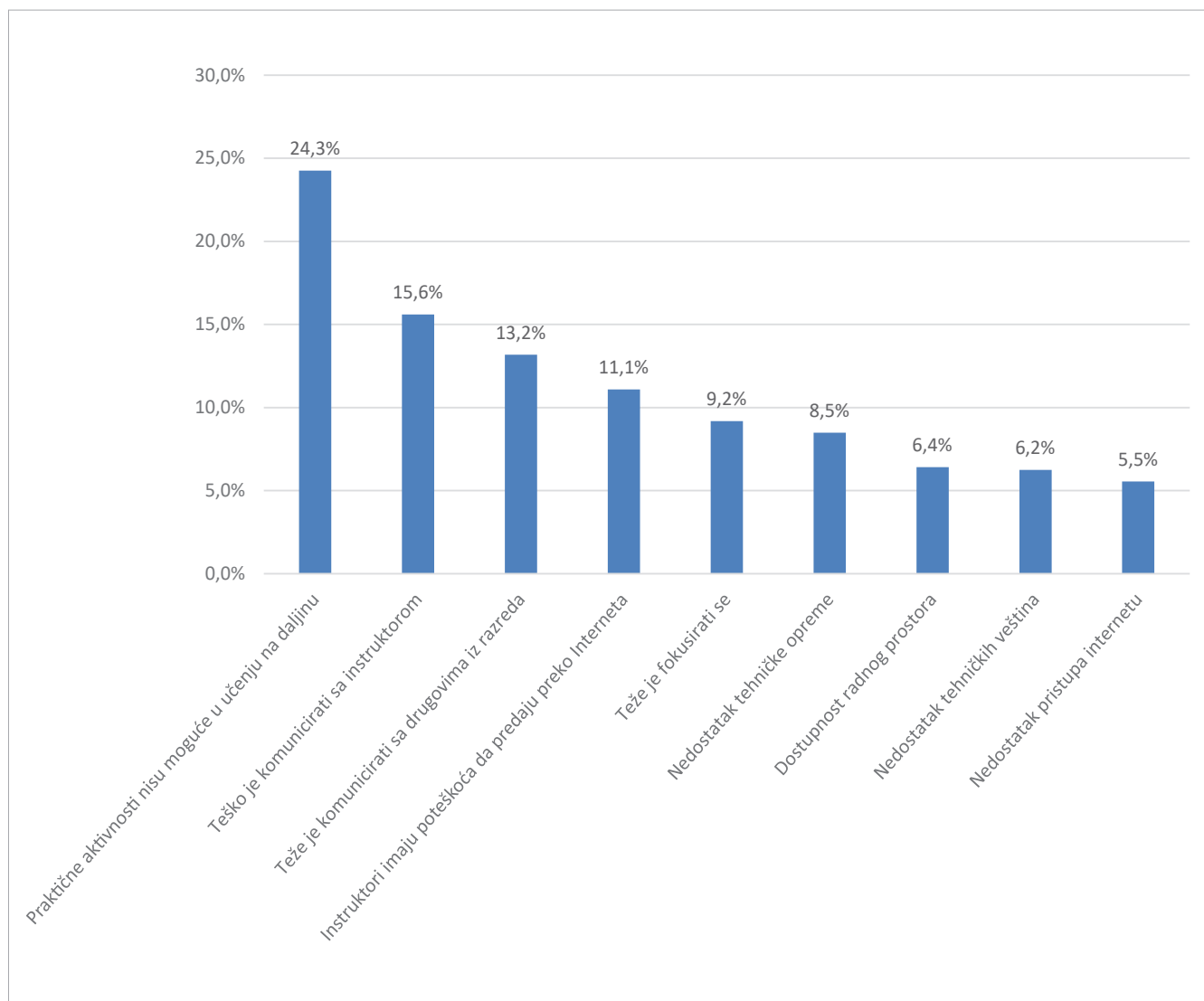
Aktivnosti prilikom učenja na daljinu (br.=223)

Od učesnika u učenju na daljinu traženo je da navedu nedostatke ovog oblika učenja za razliku od učenja u učionici. Slika 50 ilustruje relativnu učestalost svakog odabranog nedostatka, rangiranog od najviše do najmanje čestog. Činjenica da praktične aktivnosti nisu moguće u učenju na daljinu predstavlja najveći nedostatak jer su ga ispitanici najčešće pominjali.

Slika 50.

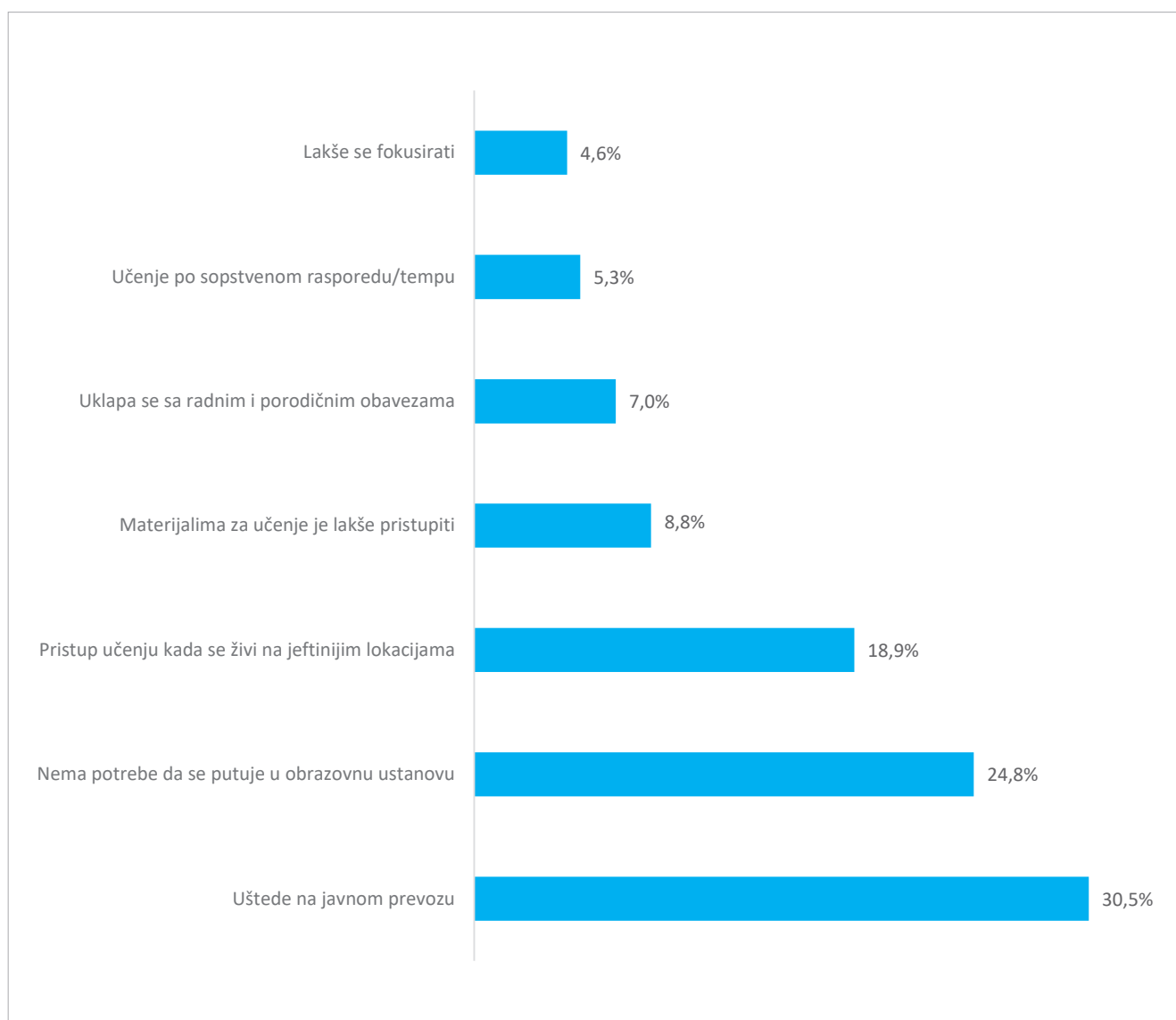
Negativne strane učenja preko Interneta (br.=223)

Sa druge strane, slika 51 pokazuje koliko često ispitanici navode svaku korist učenja na daljinu u poređenju sa učenjem u učionici. Ispitanici najčešće pominju da nema troškova prevoza (ušteda novca za javni prevoz), praćeno činjenicom da nema potrebe za putovanjem u obrazovnu ustanovu, što štedi vreme, a tu je i pristup učenju za one koji žive na lošijim lokacijama.

Slika 51.

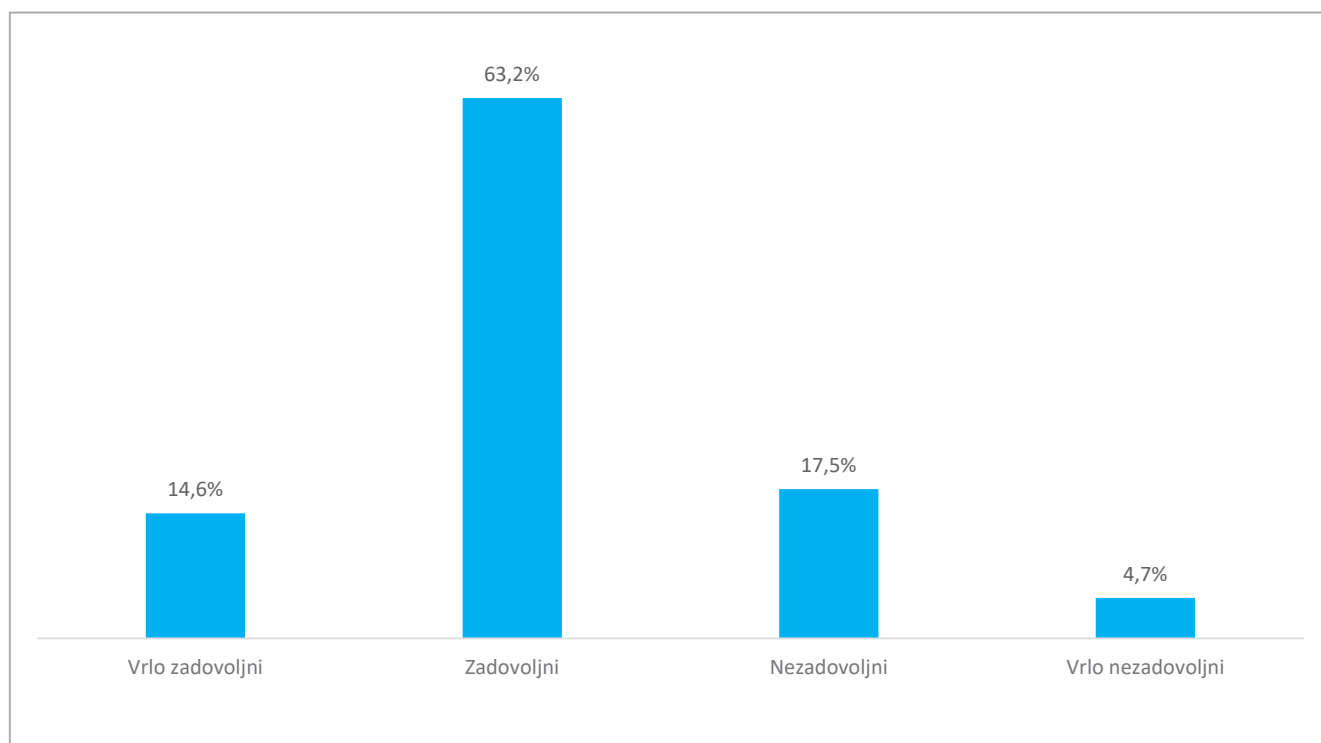
Dobre strane i koristi od učenja na daljinu (br.=223)

U poslednjem pitanju u vezi sa učenjem na daljinu tokom pandemije COVID 19, od ispitanika se tražilo da procene koliko su zadovoljni kvalitetom obrazovanja preko Interneta koje su stekli. Rezultati su ilustrovani na slici 52; dok je skoro 78 procenata ispitanika bilo zadovoljno ili vrlo zadovoljno kvalitetom obrazovanja preko Interneta, preostali deo (više od 22 procenta) je bio nezadovoljan ili veoma nezadovoljan.

Slika 52.

Nivo zadovoljstva kvalitetom učenja na daljinu (br.=223)

Kao što su gore navedeni podaci pokazali, tokom pandemije COVID-19 žene su više učestvovalе u učenju na daljinu od muškaraca, glavni razlog za učestvovanje bila je veća količina vremena kao posledica zaključavanja. Popunjavanje zadataka preko Interneta koje je zadavao nastavnik / instruktor bila je glavna obrazovna aktivnost tokom učenja na daljinu. Glavni nedostaci učenja na daljinu,

prema rečima ispitanika, su nedostupnost praktičnih aktivnosti i poteškoće u interakciji sa nastavnikom i školskim kolegama. Sa druge strane, glavne prednosti su to što smanjuje troškove jer nema potrebe za putovanjem u obrazovnu ustanovu ili životom u blizini, a takođe štedi i vreme. Generalno, oni koji učestvuju u učenju na daljinu bili su zadovoljni kvalitetom stečenog obrazovanja.

Zaključne napomene

Ovaj izveštaj ankete pruža temeljnu procenu tema vezanih za obrazovanje odraslih na Kosovu. Ispituje se trenutna obrazovna dostignuća i dublje dve vrste obrazovnih aktivnosti tokom prošle godine - formalno i neformalno obrazovanje. Rezultati predstavljeni u ovom izveštaju dopunjuju postojeće podatke o obrazovanju i takođe mogu doprineti informisanom kreiranju politika u sektoru obrazovanja na Kosovu. Glavni nalazi ankete su sledeći:

- Sklonost migraciji i dalje je jedan od najvećih izazova koji će na kraju dovesti do ozbiljnih implikacija na tržište rada na Kosovu; više od 34 procenta odraslih planira da živi i/ili radi u drugoj zemlji u naredne tri godine. Najčešći razlozi za to su bolji uslovi rada, veće plate i lakši pristup tržištu rada.
- Stepenn obrazovanja na Kosovu je relativno visok i približan je proseku EU. Na osnovu podataka iz ankete, više od jedne trećine odraslih na Kosovu završilo je program visokog obrazovanja, dok samo oko 2 procenta ima samo osnovno obrazovanje ili obrazovanje u ranom detinjstvu. Stepenn obrazovanja žena je sistematski veći od muškarca, osim doktora nauka. nivo ili ekvivalentni stepeni.
- Uslužni i prodajni radnici, kao i profesionalci kao što su zdravstveni radnici, nastavnici itd., dominiraju na tržištu rada sa više od polovine zaposlenih odraslih. Među zaposlenima odraslima, u većini zanimanja dominiraju muškarci; posebno operateri pogona i mašina, zanatski i srodni trgovinski radnici, kao i poljoprivrednici.
- Pismenost u učenju stranih jezika je relativno zadovoljavajuća; prema rezultatima ankete, više od 66 procenata može da govori bar jedan ili više stranih jezika. Engleski jezik je strani jezik koji se najviše govori.
- Žene pokazuju veće interesovanje kada su u pitanju mogućnosti učenja; trećina ispitanih odraslih tražila je informacije o mogućnostima učenja. Glavni izvor informacija o mogućnostima učenja ostaje Internet, isključujući društvene mreže.
- Samo 14 procenata odraslih pohađalo je bilo koju formalnu vrstu obrazovanja tokom poslednjih 12 meseci, od kojih su gotovo 60 procenata žene. Veće učestvovanje žena je izraženije kod mlađih generacija, dok se suprotno manifestuje kod odraslih od sredine četrdesetih do sredine pedesetih. Učesnici formalnog obrazovanja često pohađaju programe iz oblasti obrazovanja i poslovanja, administracije i prava, kao i čitav niz drugih polja. Među muškarcima dominiraju informaciono-komunikaciona tehnologija (ICT), inženjering i građevinarstvo, kao i poljoprivreda, dok se čini da su drugi profili privlačniji za žene. Pored toga, više od polovine odraslih koji su učestvovali u formalnim obrazovnim aktivnostima izjavilo je da nisu radili tokom perioda studiranja.
- Stopa učestvovanja u formalnom, kao i neformalnom obrazovanju, veća je među odraslima sa visokim nivoom obrazovanja (tj. diplomci i postdiplomci). Međutim, stopa učestvovanja u neformalnim aktivnostima učenja je visoka bez obzira na obrazovna postignuća.

- Čini se da su socijalno-ekonomski uslovi među najčešćim preprekama za učestvovanje u formalnom obrazovanju.
- Učestvovanje u svim vrstama neformalnih aktivnosti je malo, sa samo 13 procenata odraslih. Slično formalnom obrazovanju, stopa učestvovanja žena je veća.
- Angažman u učenju veoma zavisi od motivacije pojedinaca i njihovih resursa, jer su poslodavci samo neznatno uključeni. Samo 25 procenata odraslih reklo je da su njihovi poslodavci platili, delimično ili u potpunosti, njihovo učestvovanje u neformalnoj aktivnosti učenja.
- Učestvovanje u formalnom i neformalnom obrazovanju pokazuje pozitivan odnos sa mesečnim prihodima domaćinstva. Što je veći prihod, veća je i stopa učestvovanja.
- Iako se visoki troškovi ponekad navode kao razlog neučestvovanja, prvenstveno vremenski resursi i nedostatak potrebe uglavnom koče učestvovanje u obrazovanju.
- Državne institucije se smatraju glavnim odgovornim akterima za mogućnosti obrazovanja odraslih u svim aspektima, tj. zapošljavanju, sertifikaciji, finansiranju, organizovanju i identifikovanju potreba za obukom.
- Porodični razlozi i obaveze prema porodicama smatrani su jednom od najvećih prepreka za učestvovanje u neformalnim obrazovnim aktivnostima. Sa druge strane, odrasli smatraju poboljšanje svojih izgleda za karijeru i radne performanse glavnim razlozima za učestvovanje u takvim aktivnostima.
- Najčešća aktivnost neformalnog učenja kod mladih (tj. odraslih između 18-24 i 25-34 godine) je učenje pomoću računara, dok najčešće aktivnosti starijih starosnih grupa (tj. odraslih između 45 i 65 godina) uče putem televizije i/ili radija kao i učenje pomoću štampanih materijala.
- Više od 9 procenata odraslih izvestilo je da su učestvovali u aktivnostima učenja na daljinu zbog ograničenja u vezi sa pandemijom COVID-19. Kao i u drugim oblicima obrazovanja, stopa učestvovanja bila je veća kod žena za razliku od muškaraca. Najčešći razlog za učestvovanje u ovoj vrsti aktivnosti učenja bio je dodatno vreme koje su odrasli (besplatno/rezervno) imali za trošenje na obrazovanje tokom zaključavanja COVID-19.
- Najveći nedostatak koji su odrasli prijavili u vezi sa učenjem na daljinu bila je nemogućnost bavljenja praktičnim aktivnostima. Sa druge strane, najvećim prednostima smatraju se niski troškovi prevoza i uštede u vreme odlaska na put. Većina učesnika bila je zadovoljna kvalitetom obrazovanja koje su stekli kroz aktivnosti učenja na daljinu.

Aneksi

Aneks 1. Distribucija uzorka

Opština	Populacija +18			Balans Urbani / Ruralni			Veličina uzorka		
	Urbana	Ruralna	Ukupno	Urbana	Ruralna	Ukupno	Urbana	Ruralna	Ukupno
Dečani	2,351	22,200	24,551	96%	90.4%	2.3%	5	50	55
Dragaš	722	20,626	21,347	3.4%	96.6%	2.0%	2	46	48
Uroševac	25,777	38,192	63,969	40.3%	59.7%	6.0%	58	85	143
Kosovo Polje	10,738	10,061	20,799	51.6%	48.4%	1.9%	24	22	46
Đakovica	25,886	31,302	57,188	45.3%	54.7%	5.3%	58	70	128
Gnjilane	33,734	21,489	55,223	61.1%	38.9%	5.2%	75	48	123
Gračanica	3,694	30,541	34,235	10.8%	89.2%	3.2%	8	68	76
Gračanicë/	-	6,805	6,805	0.0%	100.0%	0.6%	0	15	15
Elez Han	-	5,525	5,525	0.0%	100.0%	0.5%	0	12	12
Istok	3,116	20,482	23,598	13.2%	86.8%	2.2%	7	46	53
Junik	-	3,686	3,686	0.0%	100.0%	0.3%	0	8	8
Kačanik	6,372	13,414	19,786	32.2%	67.8%	1.8%	14	30	44
Kamenica	4,676	17,963	22,639	20.7%	79.3%	2.1%	10	40	51
Klina	3,570	18,711	22,281	16.0%	84.0%	2.1%	8	42	50
Klokot	-	1,544	1,544	0.0%	100.0%	0.1%	0	3	3
Leposavić	-	9,234	9,234	0.0%	100.0%	0.9%	0	21	21
Lipljan	4,144	29,440	33,584	12.3%	87.7%	3.1%	9	66	75
Mališevo	1,844	27,302	29,146	6.3%	93.7%	2.7%	4	61	65
Mamuša	-	3,058	3,058	0.0%	100.0%	0.3%	0	7	7
Mitrovica	28,058	15,083	43,141	65.0%	35.0%	4.0%	63	34	96
Severna Mitrovica	5,811	2,862	8,673	67.0%	33.0%	0.8%	13	6	19
Novo Brdo	-	4,294	4,294	0.0%	100.0%	0.4%	0	10	10
Obilić	4,033	8,616	12,649	31.9%	68.1%	1.2%	9	19	28
Parteš	-	1,207	1,207	0.0%	100.0%	0.1%	0	3	3
Peć	30,955	28,808	59,763	51.8%	48.2%	5.6%	69	64	133
Podujevo	13,842	37,541	51,384	26.9%	73.1%	4.8%	31	84	115
Priština	102,220	22,207	124,427	82.2%	17.8%	11.6%	228	50	278
Prizren	58,611	48,361	106,972	54.8%	45.2%	10.0%	131	108	239
Orahovac	9,623	23,405	33,028	29.1%	70.9%	3.1%	21	52	74
Ranilug	-	2,748	2,748	0.0%	100.0%	0.3%	0	6	6
Štimlje	4,212	11,187	15,400	27.4%	72.6%	1.4%	9	25	34
Srbica	4,033	25,641	29,674	13.6%	86.4%	2.8%	9	57	66
Štrpce	875	3,532	4,407	19.9%	80.1%	0.4%	2	8	10
Suva Reka	6,317	28,579	34,896	18.1%	81.9%	3.3%	14	64	78
Vitina	2,812	24,192	27,004	10.4%	89.6%	2.5%	6	54	60
Vučitrn	16,483	25,270	41,753	39.5%	60.5%	3.9%	37	56	93
Zubin Potok	-	5,951	5,951	0.0%	100.0%	0.6%	0	13	13
Zvečan	-	4,971	4,971	0.0%	100.0%	0.5%	0	11	11
Ukupno	42,368	828,168	1,070,536	22.6%	77.4%	100%	926	1,465	2,391